

Samen in beweging

Een vergelijkende casestudy naar het functioneren van intersectorale samenwerking ter bevordering van lichaamsbeweging bij kinderen in 4 Noord-Brabantse gemeenten

Milou Jeurissen
Masterscriptie Bestuurskunde
Erasmus Universiteit Rotterdam
Augustus 2009

Samen in beweging

Een vergelijkende casestudy naar het functioneren van
intersectorale samenwerking ter bevordering van
lichaamsbeweging bij kinderen in 4 Noord-Brabantse
gemeenten

Milou Jeurissen (316079)
Bestuurskunde, master Beleid & Politiek
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: Dr. H.J.M Fenger
Tweede lezer: Dr. V.M.F. Homburg
Datum: Augustus 2009

Voorwoord

Het lijkt als de dag van gisteren dat ik begon aan de pre-master Bestuurskunde, en nu, bijna twee jaar later, sta ik al aan de eindstreep. De laatste hindernis die overwonnen moest worden op weg naar dat felbegeerde diploma, bleek nog een behoorlijk uitdaging. Het wetenschappelijk benaderen van de grote hoeveelheid informatie die voortkwam uit de meervoudige casestudy en het omgaan met de complexiteit van de gemeentelijke organisatie waren niet altijd even makkelijk. Desalniettemin was het een heel leerzaam proces, waar ik met veel voldoening op terugkijk.

Traditioneel gezien is het voorwoord de plek om mensen te bedanken, dus wie ben ik om deze traditie te doorbreken?

In eerste plaats dank aan degenen die mij tijdens het scriptietraject hebben begeleid. Ik wil Marie-Jeanne Aarts bedanken voor de leerzame stage die ik 6 maanden lang bij Tranzo heb mogen volgen. Mijn begeleider, Menno Fenger, wil ik bedanken voor zijn kritische blik, deskundige begeleiding en bemoedigende woorden tijdens het gehele proces. Daarnaast dank aan Vincent Homburg voor het lezen en becommentariëren van mijn scriptie in de hoedanigheid van tweede lezer.

Ik had dit onderzoek niet uit kunnen voeren zonder de medewerking van de diverse ambtenaren die mij, ondanks hun drukke agenda's, te woord wilden staan en mij hebben voorzien van de benodigde input voor dit onderzoek. Dank hiervoor!

Daarnaast wil ik graag mijn ouders bedanken die mij altijd gestimuleerd hebben en die het al die jaren voor mij mogelijk hebben gemaakt om mijn ambities na te streven.

Last but not least gaat mijn speciale dank uit naar Dirk, mijn steun en toeverlaat. Bedankt voor al je hulp en je ellenlange geduld wanneer de stress weer eens de overhand nam.

Hoewel dit voorwoord het begin van deze scriptie betekent, zijn het voor mij juist mijn afrondende woorden. De eindstreep is bereikt, mijn studie zit erop. Een studie die ik met veel plezier gevolgd heb!

Milou Jeurissen
Augustus 2009

Samenvatting

De lichamelijke activiteit onder kinderen is de afgelopen jaren drastisch afgenomen. Met het oog op gezondheidsrisico's (zoals obesitas) is het van belang om lichamelijke activiteit onder kinderen te bevorderen. Om kinderen op een positieve manier te stimuleren meer met gezond gedrag bezig te zijn, moet zowel de fysieke als de sociale omgeving daar optimaal toe uitnodigen. Op basis van literatuur over beweeggedrag zijn de meest relevante determinanten van beweeggedrag bij kinderen geselecteerd: de inrichting van de woonomgeving en openbare ruimte, verkeersveiligheid, voorzieningen op loop- en fietsafstand, schoolomgeving, sociaaleconomische status, sociale veiligheid en de opstelling van ouders ten aanzien van beweging. Interventies die ingrijpen op deze determinanten kunnen niet louter gerealiseerd worden door het beleidsterrein volksgezondheid, maar vergen inspanning vanuit meerdere beleidssectoren, oftewel intersectorale samenwerking.

In dit onderzoek wordt, op basis van theoretische inzichten over netwerken en samenwerking, het functioneren van intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen op lokaal niveau in kaart gebracht. De netwerkbenadering gaat er van uit dat beleidsuitkomsten het resultaat zijn van interactie tussen verschillende actoren. Het leerproces in het beleidsproces dat tot stand komt door samenwerking tussen actoren zal volgens Hupe & Klijn (1997) uiteindelijk leiden tot een verbetering van beleidsinitiatieven, doordat meer rekening is gehouden met de inbreng van andere actoren. De veronderstelling die aan dit onderzoek ten grondslag ligt behelst de verwachting dat naarmate er meer wordt samengewerkt tussen beleidssectoren omtrent bewegingsbevordering, dit ook leidt tot meer bewegingsbevorderende beleidsmaatregelen.

Het onderzoek is een meervoudige case-study en is uitgevoerd in vier stedelijke gemeenten in Noord-Brabant. De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt dan ook: *Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen de vier Noord-Brabantse gemeenten in het functioneren van intersectorale samenwerking om beweging bij kinderen te stimuleren en welke gevolgen heeft dit voor de beleidsinhoud?* Een antwoord op deze vraag is gezocht aan de hand van een documentanalyse van gemeentelijke beleidsnota's en semigestructureerde interviews met gemeentelijke beleidsmedewerkers.

Op basis van de resultaten uit de casestudies laat het onderzoek zien dat de beleidsmaatregelen in de vier gemeenten over het algemeen ingrijpen op een groot aantal determinanten van beweeggedrag. Dit impliceert echter niet dat er ook daadwerkelijk sprake is van beweegbeleid¹. Gezondheidsrelevante maatregelen worden namelijk niet altijd als zodanig herkend of benoemd in de beleidsnota's van sectoren anders dan Volksgezondheid. Uit het onderzoek komt tevens naar voren dat intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen in alle vier de gemeenten nog in ontwikkeling is, en nog nergens volledig is ingebed in de gemeentelijke organisatie. Zachte sectoren weten elkaar, vanwege hun directe relatie tot het thema, makkelijker te vinden. Harde sectoren staan verder van het thema af. Aan bewustwording over de rol die deze sectoren zouden kunnen spelen valt dan ook nog veel te winnen. Indien er samenwerking plaatsvindt tussen sectoren, blijft deze voornamelijk beperkt tot het incidenteel uitwisselen van informatie en adviezen. Desalniettemin zijn er ook verschillen te duiden tussen de gemeenten in het functioneren van intersectorale samenwerking. Er is een tweedeling zichtbaar tussen gemeenten waar intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen al enigszins is

¹ Onder beweegbeleid worden beleidsmaatregelen verstaan die expliciet tot doel hebben om beweging te stimuleren.

ontwikkeld, en gemeenten waar dit nog in de kinderschoenen staat. De verschillen komen voornamelijk tot uiting op het vlak van de participerende actoren in het netwerk en de samenwerkingsstrategie.

Ten aanzien van de hypothese dat er een causale relatie bestaat tussen het functioneren van intersectorale samenwerking en de beleidsinhoud, kan worden gesteld dat er inderdaad een bepaalde mate van samenhang tussen deze twee elementen kan worden aangeduid. De mate van samenwerking omtrent bewegingsbevordering in een gemeente blijkt een positieve correlatie te vertonen met de mate waarin bewegingsbevorderende maatregelen concreet terugkomen in het beleid. De samenstelling van het netwerk en de samenwerkingsstrategie tussen de verschillende sectoren blijken echter niet van invloed te zijn op de beleidsinhoud.

De analyse van de interviews en de vergelijking met de theorie heeft een aantal bevorderende en belemmerende factoren bij intersectorale samenwerking opgeleverd. De belangrijkste belemmerende factoren zijn gebleken: het ontbreken van tijd, conflicterende belangen, matige politieke prioritering, ontbreken van kennis en deskundigheid, verkokering en persoonsgebonden factoren. Als bevorderende factor werden de procesmanager en succeservaringen benoemd. Inspelend op deze bevorderende en belemmerende factoren, zijn een aantal aanbevelingen gedaan aan gemeenten om intersectorale samenwerking binnen hun gemeente te bevorderen. Deze luiden achtereenvolgens: het creëren van expliciete verbindingsfuncties, meer sturing op proces, meer pro-actieve houding bij maatschappelijke sectoren, meer aandacht voor integraliteit in de organisatiecultuur en meer aandacht voor succeservaringen.

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1	Waarom intersectorale samenwerking?.....	7
1.1	Inleiding.....	7
1.2	Probleemanalyse.....	8
1.3	Probleemstelling.....	10
1.3.1	Doelstelling.....	10
1.3.2	Centrale onderzoeksvraag.....	10
1.3.3	Deelvragen.....	10
1.4	Relevantie.....	11
1.5	Leeswijzer.....	12
HOOFDSTUK 2	Van determinanten naar beleidssectoren.....	13
2.1	Inleiding.....	13
2.2	Geselecteerde determinanten.....	14
2.2.1	Biologische factoren.....	14
2.2.2	Fysieke omstandigheden.....	14
2.2.3	Sociale omstandigheden.....	16
2.2.4	Leefstijl.....	17
2.3	Van determinanten naar beleidssectoren.....	17
2.4	Conclusie.....	19
HOOFDSTUK 3	Samenwerking in netwerken.....	20
3.1	Netwerken.....	20
3.1.1	Kenmerken van netwerken.....	20
3.1.2	De relatiedimensie.....	21
3.2	Samenwerking.....	22
3.3	Bevorderende en belemmerende factoren.....	25
3.4	Koppeling theorie en praktijk.....	28
3.4.1	Analysemodel.....	29
3.5	Conclusie.....	30
HOOFDSTUK 4	Methode van onderzoek.....	31
4.1	Kwalitatief onderzoek.....	31
4.1.1	Objectiviteit in kwalitatief onderzoek.....	31
4.2	Dataverzameling.....	32
4.2.1	Literatuuronderzoek.....	32
4.2.2	Selectie van respondenten.....	32
4.2.3	Afname interviews.....	33
4.3	Analyse.....	33
HOOFDSTUK 5	Huidig lokaal beleid ter bevordering van beweging bij kinderen....	35
5.1	Beleid gemeente 1.....	36
5.2	Beleid gemeente 2.....	38
5.3	Beleid gemeente 3.....	40
5.4	Beleid gemeente 4.....	42
5.5	Conclusie.....	44

HOOFDSTUK 6 Intersectorale samenwerking in praktijk.....	46
6.1 Gemeente 1.....	46
6.2 Gemeente 2.....	50
6.3 Gemeente 3.....	55
6.4 Gemeente 4.....	59
6.5 Verschillen en overeenkomsten.....	63
6.5.1 Participerende sectoren in het netwerk.....	63
6.5.2 Structuur.....	64
6.5.3 Samenwerkingsstrategie.....	64
6.5.4 Onderlinge verhoudingen.....	64
6.6 Bevorderende en belemmerende factoren.....	66
HOOFDSTUK 7 Samenhang samenwerking en beleidsinhoud.....	73
HOOFDSTUK 8 Conclusies en aanbevelingen.....	76
8.1 Beantwoording deelvragen.....	76
8.2 Beantwoording centrale vraagstelling.....	79
8.3 Aanbevelingen.....	80
8.4 Reflectie.....	81
Literatuuroverzicht.....	82
Bijlage 1 Overzicht gescreende beleidsdocumenten.....	85
Bijlage 2 Overzicht (geanonimiseerd) van geïnterviewde personen.....	86
Bijlage 3 Interviewprotocol.....	87
Bijlage 4 Codeeroverzicht.....	93

Hoofdstuk 1 Waarom intersectorale samenwerking?

1.1 Inleiding

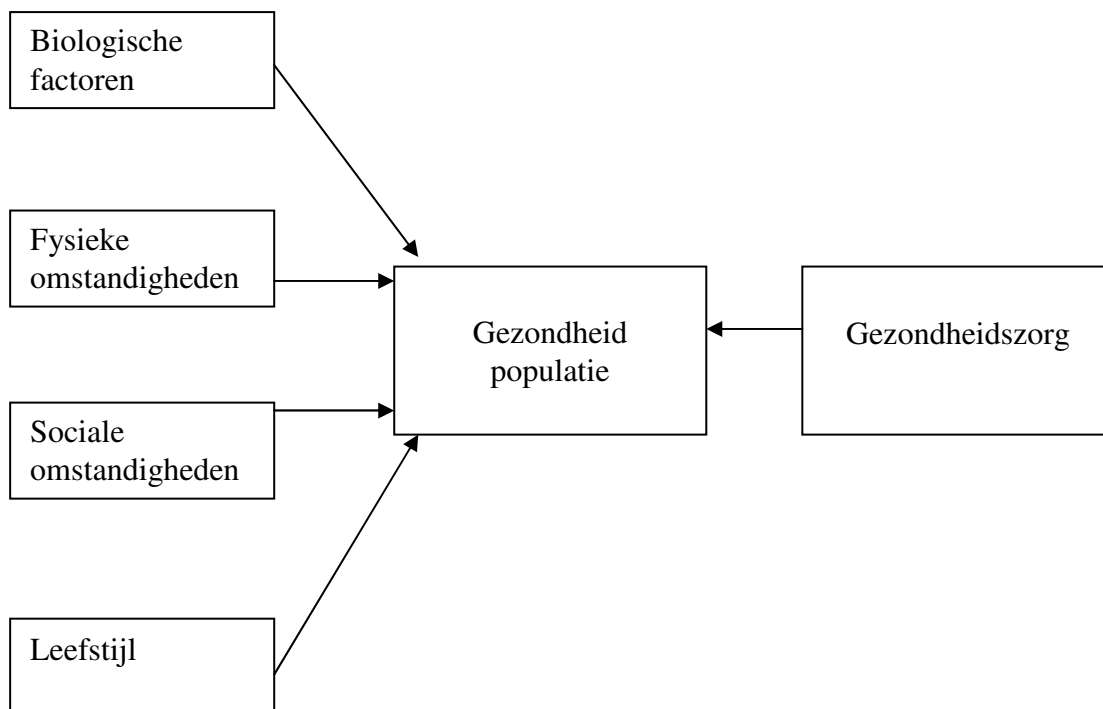
In Nederland is een zorgwekkende trend zichtbaar van (ernstig) overgewicht onder kinderen die, naast ongezonde voedingspatronen, genetische factoren en eventuele medische aandoeningen, toe te schrijven is aan bewegingsarmoede onder de jeugd. De lichamelijke activiteit onder kinderen is de afgelopen jaren drastisch afgenomen, waardoor het energieverbruik door beweging niet meer in verhouding staat met de energie-inname uit de voeding. In twintig jaar tijd is het aantal kinderen tussen de 5 en 11 jaar met overgewicht gestegen van vier naar tien procent en is het aantal kinderen met obesitas verachtvoudigd (Voedingscentrum, 2002). Uit onderzoek van TNO Kwaliteit van Leven (2005) naar beweeggedrag van kinderen in stadswijken blijkt dat het percentage kinderen in stadswijken dat dagelijks voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen ((NNGB; iedere dag minimaal 60 minuten tenminste matig intensief lichamenlijk actief) extreem laag is: 4% van de jongens en 3% van de meisjes. Deze toenemende lichamenlijk inactieve leefstijl wordt mogelijk veroorzaakt door een toename in vormen van passieve vrijetijdsbesteding zoals televisie kijken en computeren. Daarnaast bestaat de indruk dat er de laatste jaren steeds minder buiten wordt gespeeld en dat kinderen steeds vaker met de auto naar school worden gebracht (De Vries et al, 2005:13).

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport acht het van groot belang voor de Nederlandse volksgezondheid dat kinderen worden gestimuleerd tot meer lichamenlijke activiteit ter preventie van overgewicht en andere gezondheidsproblemen die daarmee samenhangen zoals hart- en vaatziekten en Diabetes, maar ook voor de motorische en (psycho)-sociale ontwikkeling van een kind (Ministerie van VWS, 2009). Door toename van lichamenlijke activiteit is grote gezondheidswinst mogelijk (RIVM, 2008). Vandaar dat het Ministerie van VWS preventie van overgewicht en daartoe bewegingsbevordering tot één van haar speerpunten heeft benoemd in het nationaal beleid en ook gemeenten aanspoort om dit op te nemen in het lokaal gezondheidsbeleid. Tot voor kort waren beleidsmaatregelen met betrekking tot beweging voornamelijk gericht op voorlichting en educatie, waarbij voorbij werd gegaan aan de invloed van de fysieke en sociale omgeving. Verschillende factoren in de omgeving dragen bij aan de lichamenlijke activiteit van kinderen. Te denken valt aan de aanwezigheid van speelterreinen, groene zones en voldoende wandel- en fietspaden, maar ook de bereikbaarheid van sportvoorzieningen en verkeersveiligheid spelen hierbij een rol. De verantwoordelijkheid voor het creëren van een gezonde leefomgeving voor kinderen is derhalve niet slechts beperkt tot het beleidsterrein Volksgezondheid, maar raakt meerdere beleidssectoren en vergt idealiter een intersectorale aanpak. Intersectoraal gezondheidsbeleid is beleid waarbij *de belangrijkste relevante sectoren* binnen en buiten het volksgezondheidsdomein *samenwerken* aan het aspect gezondheid, waarbij het gemeenschappelijke doel is *het bevorderen of beschermen van de gezondheid* (Storm et al. 2007:11). De gedachte die hierbij centraal staat is dat intersectoraal beleid in dit kader een succesvolle strategie is om middels een beweegvriendelijke leefomgeving het beweeggedrag van kinderen te stimuleren.

1.2 Probleemanalyse

Internationaal gezien staat intersectoraal gezondheidsbeleid ook op de politieke agenda. Artikel 152 van het Verdrag van Amsterdam bepaalt dat in de ontwikkeling van alle EU beleidsplannen aandacht besteed dient te worden aan de bescherming van de publieke gezondheid. De World Health Organisation (WHO) beschreef al in 1986 in the Ottawa Charter for Health Promotion dat gezondheidsbevordering een gecoördineerde samenwerking vereist van alle betrokkenen en ook de toepassing van de Health Impact Assessment, als instrument om (toekomstig) beleid te beoordelen op de mogelijke effecten voor de gezondheid, wordt door de WHO sterk aangeraden (van Dijk, 2001:42).

Nederland brengt in 1986 de Nota 2000 uit, waarin de Europese Health for All targets zijn opgenomen en vertaald naar nationaal niveau. Deze Health for All targets hadden betrekking op gezondheid, kwaliteit van leven en de kwaliteit van de gezondheidszorg. Van elk land werd verwacht dat het een eigen uitwerking aan deze doelstellingen zou geven. De Nederlandse Nota 2000 is gebaseerd op het gedachtegoed van de Canadese minister Marc Lalonde (1974). Binnen dit model wordt de gezondheid van een populatie, bijvoorbeeld de inwoners van een gemeente, naast gezondheidszorg tevens afhankelijk geacht van fysieke omgevingsfactoren, sociale omgevingsfactoren en leefstijl. Dit model zal verder worden toegelicht in het volgende hoofdstuk. Allereerst hieronder een schematische weergave:

Figuur 1.1 Gezondheidsmodel uit de Nota 2000 (Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid & Cultuur, 1986)

Bovenstaand model geeft de afhankelijkheidsrelatie weer tussen de gezondheid van een persoon, de gezondheidszorg en de omgeving waarin een persoon leeft. Gemeenten kunnen met hun lokaal gezondheidsbeleid inzetten op deze aspecten. Naast de beleidssector Volksgezondheid kunnen andere sectoren van grote invloed zijn op gezondheid, wat gezondheid tot een multisectorale verantwoordelijkheid maakt (Hueben & De Leeuw, 1991).

Om te komen tot effectieve interventies is het noodzakelijk dat beleidssectoren hun handelen op elkaar afstemmen en samenwerken aan het aspect gezondheid. In praktijk zien we dat beleid meestal gecentreerd is rondom een bepaald onderwerp of een bepaalde sector, bijvoorbeeld verkeersbeleid of milieubeleid. Deze taakverdeling staat in feite haaks op het idee achter intersectorale samenwerking.

Echter, gemeenten zijn volgens de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (WCPV) verplicht om gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen te bewaken ofwel om integraal gezondheidsbeleid te voeren (WCPV, 2002). De aandacht bij gemeenten voor gezondheidsgevolgen van beslissingen in andere sectoren is in de afgelopen jaren weliswaar gestegen, maar toch blijkt het in praktijk vaak lastig om effectieve samenwerkingsverbanden tussen de sectoren tot stand te brengen. Afgezien van een paar goede voorbeelden, geeft de Inspectie voor de Gezondheidszorg aan dat lokaal gezondheidsbeleid in Nederland nog niet integraal genoeg wordt vormgegeven (IGZ, 2005:11). Intersectorale samenwerking is een vrij nieuw concept en de rol en betekenis ervan is veelal nog niet duidelijk. Ook is er op andere beleidsterreinen niet altijd voldoende aandacht aanwezig voor gezondheidsaspecten. Voor andere sectoren is het vaak niet voldoende duidelijk dat zij zelf ook belang kunnen hebben bij een gezonde bevolking. Bij de invoering van bewegingsstimulerende maatregelen voor kinderen is het denkbaar dat er, naast de sectoren volksgezondheid en sport, meerdere beleidssectoren betrokken zijn. Het is echter maar de vraag of er binnen andere sectoren aandacht is voor beweging bij kinderen en of er tussen deze sectoren enige wijze van samenwerking plaatsvindt. Om een effectieve intersectorale samenwerking tot stand te brengen zal de focus moeten liggen op de 'paralellie van belangen'. Hierbij moet op zoek gegaan worden naar waar de sectorale belangen elkaar versterken of waar gezondheid ten dienste kan zijn aan andere belangen (RvZ, 2008). Intersectoraal gezondheidsbeleid is geen doel op zich, maar vaak wel de beste manier om gezondheidsproblemen aan te pakken. Meestal ontstaat die samenwerking niet vanzelf, maar is het nodig te onderzoeken met welke afdelingen samenwerking noodzakelijk is en hoe die het beste kan worden vormgegeven (RIVM, 2004:8). Een belangrijk aandachtspunt bij intersectorale samenwerking is dat er overeenstemming bestaat tussen de betrokken sectoren over het doel en de werkwijze bij de aanpak van maatschappelijke problemen. Om deel te nemen aan een intersectoraal samenwerkingsverband zullen de betrokken sectoren bereid moeten zijn om tijd en middelen ter beschikking te stellen.

Hoewel intersectorale samenwerking al jaren wordt aangeduid als de best mogelijke strategie om gezondheidsproblemen aan te pakken, ontbreekt het aan een wetenschappelijke analyse van het functioneren van lokale intersectorale samenwerking. De constatering dat lokale intersectorale samenwerking met betrekking tot gezondheid nog niet voldoende van de grond komt, berust niet op wetenschappelijk onderzoek, maar is gebaseerd op geluiden uit het veld. Het probleem dat centraal zal staan in dit onderzoek, alsmede de aanleiding tot het onderzoek, is de leemte in wetenschappelijke kennis over het functioneren van lokale intersectorale samenwerking om beweging bij kinderen te stimuleren. Om deze kennis te vergaren, zal onderzoek gedaan worden naar intersectorale samenwerking in vier cases, namelijk vier gemeenten in de provincie Noord-Brabant. Het onderzoek valt samen met een afstudeerstage bij de Academische Werkplaats Openbare Gezondheidszorg (Tranzo) van de Universiteit van Tilburg. De opzet van het onderzoek komt grotendeels overeen met de stageopdracht vanuit deze instelling, vandaar dat de keuze voor de casussen al was vastgesteld. In dit onderzoek zal geïnventariseerd worden of en hoe er binnen de vier betrokken gemeenten intersectoraal wordt samengewerkt om beweging bij kinderen te stimuleren, of hier belangrijke verschillen en overeenkomsten in te onderscheiden zijn en wat dit voor gevolgen heeft voor de inhoud van het beleid.

1.3 Probleemstelling

1.3.1 Doelstelling

Het functioneren van het proces van intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen staat centraal in dit onderzoek. Onder het functioneren wordt de totstandkoming en uitvoering van het intersectoraal beleid in de bestuurlijke praktijk verstaan. Met dit onderzoek wordt beoogd kennis te genereren over 1) de inhoud van het huidige lokale beleid ten aanzien van bewegingsbevordering bij kinderen, 2) de sectoren die betrokken zijn bij intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen en 3) de manier waarop er tussen deze sectoren wordt samengewerkt. Aan de hand van een analyse van de situatie en werkwijze in de vier cases kan worden nagegaan welke factoren belemmerend dan wel bevorderend werken bij de totstandkoming van intersectorale samenwerking. Door het functioneren van de intersectorale samenwerking met het oog op bewegingsstimulatie bij kinderen in kaart te brengen voor de diverse gemeenten, kunnen verschillen en overeenkomsten in de werkwijzen worden onderscheiden. Vervolgens kan bekeken worden wat de relatie is tussen het functioneren van intersectorale samenwerking en de daadwerkelijke inhoud van het beleid. Tenslotte heeft het onderzoek tot doel om in kaart te brengen waar nog onbenutte kansen liggen voor verbetering van lokale intersectorale samenwerking teneinde beweging te stimuleren bij kinderen.

1.3.2 Centrale onderzoeksvraag

In dit onderzoek zal de volgende onderzoeksvraag centraal staan:

Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen de vier Noord-Brabantse gemeenten in het functioneren van intersectorale samenwerking om beweging bij kinderen te stimuleren en welke gevolgen heeft dit voor de beleidsinhoud?

1.3.3 Deelvragen

Om tot beantwoording van deze centrale vraag te komen zal eerst, aan de hand van onderstaande deelvragen, een aantal zaken inzichtelijk worden gemaakt.

Allereerst is het noodzakelijk om helder te krijgen welke factoren van invloed zijn op het beweggedrag van kinderen. Hieruit kan dan worden afgeleid welke beleidssectoren betrokken zouden kunnen zijn bij de beleidsontwikkeling. Dit leidt tot de eerste deelvraag, die een overzicht moet geven van de determinanten en bijbehorende sectoren.

- 1) *Wat zijn de determinanten van beweggedrag bij kinderen en welke gemeentelijke beleidssectoren raken hieraan?*

Middels de tweede deelvraag zal in kaart worden gebracht wat er binnen de gemeenten al gedaan wordt aan bewegingsbevordering bij kinderen aan de hand van voornemens en maatregelen die voortkomen uit de beleidsnota's. Ook zal worden gekeken naar de mate waarin tekenen van een intersectorale aanpak naar voren komen uit de nota's.

- 2) *Hoe ziet het huidige geschreven beleid ter bevordering van beweging bij kinderen eruit en in hoeverre wordt dit intersectoraal aangepakt?*

Vervolgens zal uit het empirische gedeelte duidelijk worden of de geïnventariseerde beleidssectoren ook daadwerkelijk betrokken zijn bij samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen. Hieruit volgt onderstaande deelvraag:

- 3) *Welke gemeentelijke sectoren zijn daadwerkelijk betrokken bij intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen?*

Nadat duidelijk is geworden hoe de lokale samenwerkingsverbanden zijn opgebouwd, kan gekeken worden naar het proces van samenwerking. Aan de hand van onderstaande deelvraag wordt gekeken naar de manier waarop wordt samengewerkt tussen de sectoren.

- 4) *Op welke wijze krijgt de intersectorale samenwerking in praktijk gestalte?*

Uit geluiden uit de praktijk blijkt dat lokale intersectorale samenwerking vaak nog moeizaam tot stand komt. Hier kunnen diverse factoren aan ten grondslag liggen, die voor het functioneren van een eventueel samenwerkingsverband van cruciaal belang kunnen zijn. Om deze reden is gekomen tot de volgende deelvraag:

- 5) *Welke factoren hebben een belemmerende danwel bevorderende invloed op het functioneren van lokale intersectorale samenwerking?*

Tenslotte wordt middels de laatste deelvraag getracht om te komen tot aanbevelingen aan de gemeenten ter bevordering van intersectorale samenwerking omtrent bewegingsstimulering bij kinderen.

- 6) *Waar liggen mogelijkheden om de samenwerking tussen gemeentelijke sectoren ter bevordering van beweging bij kinderen te vergroten?*

1.4 Relevantie

Dit onderzoek speelt zich af op een raakvlak tussen twee disciplines: de bestuurskunde en de gezondheidswetenschappen. Zoals uit de probleemanalyse is gebleken, bestaat er geen goed zicht op het functioneren van lokale intersectorale samenwerking in praktijk. De leemte in wetenschappelijke kennis over de manier waarop intersectoraal wordt samengewerkt ter bevordering van beweging bij kinderen is zowel een bestuurskundig als een gezondheidswetenschappelijk probleem. De gezondheidswetenschappen richten zich hierbij voornamelijk op het gezondheidsaspect en het belang om gezondheidsproblemen intersectoraal aan te pakken. Vanuit bestuurskundig oogpunt dient gekeken te worden naar de complexiteit in de arena van de beleidsontwikkeling. In het openbaar bestuur heerst steeds meer de overtuiging dat samenhang en samenwerking de succesfactoren zijn voor bestuurlijke resultaten. De behoefte aan dieper inzicht in wat nu precies het voordeel kan zijn van samenwerking over de grenzen van disciplines en sectoren heen groeit alleen maar. Die behoefte wordt bovendien sterker naarmate we onderling steeds meer verbonden raken in de netwerksamenleving en naarmate we ons steeds meer bewust worden van onze onderlinge afhankelijkheid. De bestuurlijke intenties achter intersectorale samenwerking lijken helder, maar inzicht ontbreekt in de wijze waarop dit concept in praktijk wordt aangewend. De preventie van overgewicht en bewegingsarmoede bij kinderen staat momenteel zeer nadrukkelijk op de politieke agenda, waarbij wordt benadrukt dat voor zulke complexe gezondheidsproblemen een integrale aanpak noodzakelijk is. Om deze reden is een objectief en wetenschappelijk onderzoek naar het functioneren van intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen zeker waardevol.

1.5 Leeswijzer

Het eerste hoofdstuk vormt de inleiding op het onderzoek, waarbij wordt ingegaan op de achtergrond van intersectorale samenwerking en de aanleiding tot dit onderzoek. In het hierop volgende hoofdstuk zal aan de hand van het Gezondheidsmodel worden beschreven wat de determinanten zijn van beweeggedrag bij kinderen en welke beleidssectoren hier invloed op uit zouden kunnen oefenen. Hoofdstuk drie vormt de theoretische basis van het onderzoek. Daartoe wordt aan de hand van netwerk- en samenwerkingstheorie een analysemodel geformuleerd wat zal dienen als de theoretische focus van het onderzoek. Het vierde hoofdstuk beschrijft de methode waarop het onderzoek is uitgevoerd. In het vijfde en zesde hoofdstuk komt het empirische deel aan bod, waarin achtereenvolgens de beleidsinhoud en het functioneren van intersectorale samenwerking in de praktijk wordt beschreven op casusniveau. Hoofdstuk 7 staat vervolgens in het teken van de basisconfrontatie tussen beleidsinhoud en samenwerking. Tenslotte worden in hoofdstuk acht de conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

Hoofdstuk 2 Van determinanten naar beleidssectoren

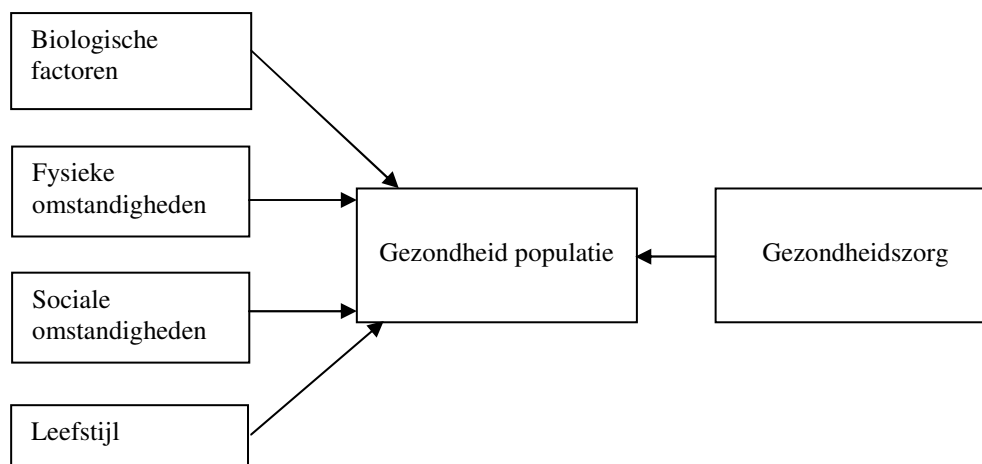
2.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is al aan de orde gekomen dat er een grote wisselwerking bestaat tussen gedrag en omgeving. Om kinderen op een positieve manier te stimuleren meer met gezond gedrag bezig te zijn, moet de omgeving daar optimaal toe uitnodigen. Wanneer we spreken over de omgeving, betreft dit zowel de fysieke als de sociale omgeving. De inrichting van wijken kan van grote invloed zijn op de gezondheid van kinderen. Met bijvoorbeeld goede fiets- en voetgangersvoorzieningen, en tevens bereikbare en toegankelijke groenvoorzieningen kan het dagelijkse bewegen gestimuleerd worden. Trap- en speelveldjes en woonerfvoorzieningen bevorderen het buiten spelen, één van de meest doeltreffende maatregelen tegen obesitas bij kinderen (VWS, 2007:23). Maar ook sociale omgevingsaspecten zoals bijvoorbeeld veiligheid en het sociaaleconomische milieu waarin kinderen opgroeien kunnen van invloed zijn op beweeggedrag.

Voor het creëren van een beweegvriendelijke omgeving voor kinderen is een juiste mix van maatregelen nodig, die zich niet beperkt tot louter de sector volksgezondheid.

Het aanpassen van de omgeving valt meestal buiten het volksgezondheidsdomein, waardoor het voor de sector volksgezondheid van belang is om samen te werken met andere beleidssectoren om de gezondheid te bevorderen of te beschermen. Zodra er een parallelle van belangen bestaat tussen de sectoren kan er gewerkt worden aan een gemeenschappelijk doel, namelijk het terugdringen van de bewegingsarmoede bij kinderen. Om te inventariseren welke beleidssectoren van invloed zouden kunnen zijn bij maatregelen voor bewegingsbevordering, dienen we ons eerst af te vragen hoe het komt dat kinderen tegenwoordig te weinig bewegen. In dit hoofdstuk zal aan de hand van het in hoofdstuk 1 reeds getoonde gezondheidsmodel uit de Nota 2000 (1986) uiteen worden gezet wat de determinanten zijn van beweeggedrag bij kinderen. Vervolgens zal in kaart worden gebracht welke gemeentelijke beleidssectoren hierbij relevant zijn. Dit tezamen vormt het antwoord op de eerste deelvraag.

Ter verduidelijking is het model hieronder nogmaals weergegeven:

Figuur 2.1 Gezondheidsmodel uit de Nota 2000 (Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid & Cultuur, 1986)

In het model staan 5 categorieën centraal met factoren die een beoogd effect hebben op de gezondheid van een populatie: biologische factoren, fysieke omstandigheden, sociale omstandigheden, leefwijzen en gezondheidszorg. De determinanten van beweeggedrag bij kinderen kunnen ook ingedeeld worden naar deze categorieën. Aan de hand hiervan kan per

categorie worden bepaald welke beleidssectoren in directe relatie staan met de genoemde determinanten, en zodoende betrokken moeten zijn bij de beleidsvorming hieromtrent. De categorie gezondheidszorg zal in de rest van dit onderzoek niet mee worden genomen. Bij gezondheidszorg gaat het over de toegankelijkheid van zorg, dus of mensen zonder al te grote drempels gebruik kunnen maken van zorgvoorzieningen. Echter, in dit onderzoek wordt specifiek gekeken naar het aspect van preventie en gezondheidsbevordering, en dit werkt vaak via beïnvloeding van de omgeving en van het gedrag van mensen (Boudewijnse et al, 2005:3). Zodoende zal de aandacht in dit onderzoek uitgaan naar de andere vier categorieën.

2.2 Geselecteerde determinanten

Op basis van de literatuur over beweeggedrag bij kinderen zijn de meest relevante determinanten geselecteerd om uit te werken. Deze determinanten zijn geselecteerd op basis van bewijslast over de mate waarin ze van invloed zijn op beweeggedrag (Wendel-Vos et al, 2005). Dit zijn allen determinanten die beïnvloedbaar zijn door andere beleidssectoren dan de sector volksgezondheid. Het betreft echter geen limitatieve opsomming. De determinanten zullen in de hierop volgende paragrafen nog verder uitgesplitst en toegelicht worden.

Tabel 2.2 Determinanten van beweeggedrag bij kinderen

Groep van determinanten	Determinanten
Biologische factoren	<ul style="list-style-type: none"> Erfelijke factoren (niet beïnvloedbaar door gemeentelijk beleid)
Fysieke omstandigheden	<ul style="list-style-type: none"> Inrichting woonomgeving en openbare ruimte Verkeersveiligheid Voorzieningen op loop- en fietsafstand Schoolomgeving
Sociale omstandigheden	<ul style="list-style-type: none"> Sociaaleconomische status Sociale veiligheid Schoolomgeving
Leefstijl	<ul style="list-style-type: none"> Opstelling ouders t.a.v. beweging

2.2.1 Biologische factoren

Met biologische factoren worden in het gezondheidsmodel de aspecten van gezondheid bedoeld, die zich in het menselijk lichaam ontwikkelen als gevolg van de biologische en genetische opmaak. Het kan hierbij gaan om erfelijke factoren of aandoeningen die in de loop van het leven verworven zijn (VNG Login). Zo is voor kinderen met een erfelijke aanleg voor overgewicht in combinatie met een passieve leefstijl het risico op obesitas groter. Echter, deze biologische factoren zijn (nagenoeg) niet beïnvloedbaar door gemeentelijk beleid (van Dijk, 2001:138). Om die reden zullen deze factoren dan ook verder buiten beschouwing worden gelaten in het onderzoek.

2.2.2 Fysieke omstandigheden

Onder fysieke omstandigheden wordt de kwaliteit van de leefomgeving verstaan, bepaald door bijvoorbeeld de inrichting van de omgeving, verkeersveiligheid, de aanwezigheid van voorzieningen en de schoolomgeving. Afhankelijk van de kwaliteit kan de fysieke omgeving de gezondheid bevorderen of schaden.

Inrichting woonomgeving en openbare ruimte

Uit onderzoek blijkt dat de inrichting van de woonomgeving een aantoonbaar effect heeft op lichamelijke activiteit in en rondom de woning (Wendel-Vos et al, 2002:20). In wijken met veel hoogbouw laten mensen hun kinderen minder vaak buiten spelen omdat er vanuit de flat vaak weinig toezicht is op de speelruimte. Wijken zijn tegenwoordig zo ingericht dat het erg voor de hand ligt om de auto te nemen, bijvoorbeeld door een parkeerplaats voor de deur. Ook is er vaak weinig gelegenheid om veilig fietsen te stallen nabij de woning, waardoor kinderen vaker met de auto naar school of hobby's worden gebracht.

Door verstedelijking verdwijnen speelterreinen, parken en ander groen uit de wijken.

Hierdoor worden kinderen beperkt in hun mogelijkheden tot lichamelijke activiteit. Er is aangetoond dat een groene omgeving meer uitnodigt tot recreatie en beweging (Wendel-Vos et al, 2002:20). Dit hoeft niet altijd een park of een stuk bos te betekenen, maar kan ook een pleintje zijn met daaromheen een groenstrook. Voor de bewegingsvrijheid van kinderen is het van belang dat er voldoende begaanbare speelruimte is. Als de woonomgeving niet geschikt is om te spelen, gaan kinderen pas op latere leeftijd buiten spelen wanneer ze minder afhankelijk zijn van hun directe woonomgeving. Uit onderzoek dat is gedaan in opdracht van de nationale actie 'Ik wil buiten spelen' blijkt dat het oppervlak aan beheerde speelruimte in Nederland nog niet de helft is van de norm die het ministerie van VROM aan gemeenten adviseert. "Omgerekend heeft Nederland een tekort aan speeloppervlak van 27.000 voetbalvelden" (Brabants Dagblad, 2008). De norm voor speelgelegenheden is vastgesteld op 3 procent van het totale grondgebied, het Nederlandse gemiddelde ligt echter op 1,4 procent (Brabants Dagblad, 2008).

Verkeersveiligheid

Vooraf in oude wijken is vaak sprake van een slechte verkeersveiligheid. Het ontbreekt aan aantrekkelijke en veilige wandel- en fietspaden waardoor ouders eerder geneigd zijn hun kind met de auto naar school te brengen. Het drukke autoverkeer rondom scholen leidt vervolgens weer tot een nog onveiligere verkeerssituatie. Onderzoek heeft aangetoond dat bij een groter veiligheidsgevoel in het verkeer meer kinderen wandelen en fietsen naar school (Storm et al, 2006:28). De aanwezigheid van voorzieningen (bv. scholen) in de woonomgeving is met name belangrijk voor jonge kinderen, omdat die nog erg zijn aangewezen op hun directe woonomgeving (Wendel-Vos et al, 2002:22). Verkeersveiligheid rondom voorzieningen voor kinderen is daarom een essentiële factor bij het stimuleren van beweging bij kinderen. Tevens is een verkeersveilige woonomgeving voor kinderen aantrekkelijker om buiten te spelen, wat lichamelijke activiteit zal doen toenemen.

Voorzieningen op loop-en fietsafstand

De aanwezigheid van sportfaciliteiten in de woonomgeving zorgt ervoor dat mensen er ook vaker gebruik van maken (Wendel-Vos et al, 2002:22). Echter, sportvoorzieningen in de directe woonomgeving worden steeds schaarser, omdat door herstructurering in de afgelopen jaren steeds meer sportvoorzieningen zijn verplaatst naar de randen van de stad. De drempel voor het gebruik van deze sportfaciliteiten wordt hierdoor verhoogd, met name voor jonge kinderen die erg zijn aangewezen op hun directe woonomgeving.

Schoolomgeving

Het stimuleren van beweging door de school teneinde een gezonde schoolomgeving te creëren is een belangrijke factor in het beweeggedrag van kinderen. Het schoolplein is de plek waar kinderen voor en na schooltijd en tijdens pauzes vertoeven, en waar bewegingsrijke activiteiten kunnen worden ontplooid (Nicis, 2007:41). Daarnaast zijn er nog de lessen bewegingsonderwijs, sportdagen en buitenschoolse activiteiten waarbij kinderen in contact

worden gebracht met sport en beweging. Wanneer scholen prioriteit geven aan beweging en ook mogelijkheden voor lichamelijke activiteit faciliteren kan dit een positief effect hebben op het beweeggedrag van kinderen.

2.2.3 Sociale omstandigheden

De sociale omgeving bestaat ondermeer uit het gezin waar men opgroeit, de school waar men onderwijs geniet en de buurt waar men woont, sport of recreëert (Storm et al,2007:9). De sociale samenhang en sociale veiligheid in de buurt of de sociaaleconomische status die iemand geniet zijn voorbeelden van sociale omstandigheden. In de sociale omgeving van een kind vindt zijn ontwikkeling plaats die de basis vormt voor zijn latere leven en zijn gezondheidstoestand.

Sociaaleconomische status

De directe woonomgeving waarin mensen leven kan een grote impact hebben op de gezondheid. Ongezonde wijken worden gekenmerkt door een cumulatie van problemen, zoals verloedering en maatschappelijke segregatie. Uit onderzoek dat deel uitmaakt van de gezondheidseffectrapportage 'Mensen wensen gezond wonen' (Wendel-Vos et al, 2002) blijkt dat omgevingsinvloeden op lichamelijke activiteit voor een groot deel zijn terug te voeren op sociaaleconomische verschillen tussen wijken. Het verband dat werd gevonden was dat een laag welstandsniveau vaak samen gaat met minder bewegen in het algemeen. In de sociaaleconomisch sterkere wijken nemen kinderen vaker deel aan sport en bewegingsactiviteiten dan in wijken met een lagere sociaaleconomische status. In laatstgenoemde wijken wonen over het algemeen meer allochtonen en door culturele en religieuze belemmeringen blijft de deelname aan sport en beweging voornamelijk onder meisjes ver achter bij die van andere kinderen (Nicis,2007:9). Ook het kostenaspect rondom sportbeoefening kan een rol spelen. Minder draagkrachtige ouders zijn soms niet in staat om een lidmaatschap van een sportclub voor hun kind te kunnen bekostigen. Er is nog altijd sprake van een bepaalde sociale gelaagdheid in sportdeelname. Mensen met een hoger opleidingsniveau en een hoger inkomen hechten meer waarde aan sport, en beïnvloeden op deze manier ook hun kinderen.

Anderzijds is het verschil in beweeggedrag tussen wijken ook terug te voeren op het aanzicht van de wijken met een hoge concentratie bewoners met een lage sociaaleconomische status. De lage sociale samenhang in deze wijken leidt ertoe dat mensen zich niet verbonden voelen met hun woonomgeving en hier weinig verantwoordelijkheid voor dragen. Vernielingen en vuilnis op straat, lokt nog meer vandalisme uit en trekt ander afval aan en uiteindelijk zal door de onverschilligheid van de buurtbewoners de hele buurt verpauperen. De omgeving die hier geschetst wordt nodigt voor kinderen niet uit tot buiten spelen en is voor het beweeggedrag van kinderen dan ook niet bevorderlijk. Uit onderzoek is dan ook gebleken dat in achterstandswijken slechts 3% van de leerlingen uit het basisonderwijs genoeg beweegt (De Vries et al, 2005).

Sociale veiligheid

Veiligheid is een belangrijke factor in het beweeggedrag van kinderen. Er wordt meer gebruik gemaakt van groene zones in de woonomgeving voor lichaamsbeweging wanneer dit groen als sociaal veilig wordt ervaren en de route ernaartoe een hoge verkeersveiligheid heeft (Wendel-Vos et al, 2002:20). Hetzelfde geldt voor kinderspeelplaatsen, die vaak als onveilig worden beschouwd vanwege een gebrek aan toezicht. Vandalisme, criminaliteit en de aanwezigheid van hangjongeren en verslaafden zijn factoren die een negatieve invloed hebben op het gevoel van sociale veiligheid in de woonomgeving. Groenvoorzieningen en

speelruimten worden in dat geval door kinderen gemeden, omdat ze er niet mogen of willen recreëren.

Schoolomgeving

Kinderen brengen een groot gedeelte van de dag door op school, waardoor de school een belangrijke rol speelt in hun sociale omgeving. Vriendschappen tussen kinderen ontstaan voornamelijk op school en in de buurt. Bestaande vriendschappen zijn vaak medebepalend bij de keuze voor een bepaalde sport en de aanwezigheid van vrienden of vriendinnen bij een sportclub is een belangrijke stimulans voor kinderen om lid te worden of te blijven van deze club (Nicis,2007:40). Ook kunnen naschoolse sportactiviteiten op de schoolpleinen of schoolpleinen die dienen als speelaccommodatie in de wijk dienen als centrale plaats waar kinderen elkaar kunnen ontmoeten en tegelijkertijd in beweging kunnen zijn. Hiermee kan tevens het aantal hangjongeren verminderen wanneer hen de mogelijkheid wordt geboden om te sporten op deze locatie. Daarnaast kunnen scholen ook direct inzetten op meer beweging door meer uren bewegingsonderwijs op te nemen in het lesprogramma.

2.2.4 Leefstijl

Leefstijl speelt een centrale rol in de gezondheid van mensen. De leefstijl is sterk persoonsgebonden en wordt beïnvloed door de omgeving. Belangrijke aspecten van leefstijl zijn roken, alcohol, voeding en bewegen. Deze aspecten hangen nauw samen met de sociale omstandigheden waarin iemand leeft. Uit onderzoek blijkt dat in lage welstandswijken meer mensen roken en dat er minder mensen lichamelijk actief zijn (Droomers & Lambooy, 2008). Het blijkt vaak moeilijk om er een gezonde leefstijl op na te houden als je in een omgeving woont die gedomineerd wordt door mensen met een ongezonde leefstijl. De leefstijl van kinderen is nog in ontwikkeling en wordt daarom voornamelijk bepaald door de sociale omgeving waarin kinderen opgroeien. Voor kinderen zijn vooral op jonge leeftijd de ouders bepalend voor hun leefstijl. Ook de belangrijkste invloeden op beweeggedrag van kinderen worden door en via de ouders uitgeoefend. Zij kunnen kinderen faciliteren, enthousiasmeren, aansporen of zelfs regelrecht verplichten om actief te worden of te blijven (Nicis,2007:29).Allereerst kunnen ouders tot op zekere hoogte een actievere leefstijl bij hun kinderen afdwingen, door grenzen te stellen aan de tijd die besteed wordt aan televisie kijken en computeren (Nicis,2007:37). Daarnaast kunnen ouders aan hun kinderen het goede voorbeeld geven door zelf een sport te beoefenen of er een actieve leefstijl op na te houden. Ouders fungeren voor hun kinderen als rolmodel en sportparticipatie door de ouders leidt vaak tot een grotere ondersteuning van kinderen in hun sportbeoefening (Nicis,2007:32). Ook speelkameraadjes zoals broertjes, zusjes en leeftijdsgenoten kunnen als rolmodel fungeren.

2.3 Van determinanten naar beleidssectoren

In de voorgaande paragrafen is een overzicht gegeven van de belangrijkste determinanten van beweeggedrag bij kinderen. In deze paragraaf zal de koppeling gemaakt worden naar de gemeentelijke beleidssectoren die met hun beleid van invloed zouden kunnen zijn op de determinanten van beweeggedrag bij kinderen.

Kort samengevat komt het erop neer dat de mate waarin kinderen bewegen grotendeels afhankelijk is van een aantal fysieke omstandigheden in de woonomgeving, zoals de inrichting van de woon- en schoolomgeving, de aanwezigheid van veilige wandel- en fietspaden en de aanwezigheid van sportfaciliteiten. Hieruit kan worden opgemaakt dat de indeling en kwaliteit van de openbare ruimte een belangrijke invloed heeft op de bewegingsvrijheid van kinderen. Het beleidsterrein Ruimtelijke Ordening speelt hier dan ook een cruciale rol, vanwege haar taak om het gemeentelijk grondgebied planmatig te benutten

en in te richten. De kwaliteit van wijken wordt onder andere afgemeten aan de staat van de infrastructuur en de aanwezigheid van voorzieningen zoals scholen en sportfaciliteiten. Het belang van goede infrastructurele voorzieningen met betrekking tot het beweeggedrag van kinderen maakt de sector Verveer en Vervoer een belangrijke actor in dit geheel. Het terugdringen van het gebruik van de auto en het stimuleren van het gebruik van de fiets kan een gunstig effect hebben op beweeggedrag. Daarnaast kan het ook raken aan de belangen van de milieusector, die het gebruik van gemotoriseerd verkeer wil terugdringen in verband met de uitstoot van uitlaatgassen. Tevens kan de milieusector belang hebben bij het behoud van groenvoorzieningen in wijken. De sector sport is betrokken vanwege de directe relatie tot het thema 'beweging'. Daarnaast is deze sector medeverantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van sportaccommodaties. Scholen kunnen beweging bij kinderen stimuleren door hier prioriteit aan te geven en hier ook faciliteiten voor aan te bieden. Schoolpleinen kunnen gebruikt worden voor sociale doeleinden zoals naschoolse sport of als speelmogelijkheid in de wijk. Bij het realiseren van zulke multifunctionele schoolpleinen spelen de sectoren ruimtelijke ordening en onderwijs een centrale rol.

Naast fysieke omstandigheden wordt het beweeggedrag van kinderen ook beïnvloed door sociale omstandigheden. Het uiterlijk en de leefbaarheid van de woonomgeving waarin kinderen opgroeien, kan een duidelijk effect hebben op de mate van lichaamsbeweging. Het realiseren van een schone en leefbare woonomgeving is een verantwoordelijkheid van de sectoren veiligheid/leefbaarheid en beheer openbare ruimte. Ook het bewaken van de sociale veiligheid in wijken en specifiek bij groenvoorzieningen en kinderspeelplaatsen is een taak van deze sectoren.

De school is een belangrijke factor in de sociale omgeving van kinderen, aangezien ze hier grotendeels hun sociale contacten opdoen. Het aanbieden van meer beweegonderwijs, naschoolse sportactiviteiten op de schoolpleinen en het ter beschikking stellen van de schoolpleinen als speelaccommodatie kan bijdragen aan een gezonde schoolomgeving waar kinderen elkaar kunnen ontmoeten en tegelijkertijd bezig kunnen zijn met beweegactiviteiten. Sportactiviteiten, zowel tijdens als na schooltijd zullen gefaciliteerd moeten worden. Hierbij zijn de sectoren onderwijs en sport betrokken. Daarnaast zal zorg gedragen moeten worden voor het beheer en onderhoud van de schoolpleinen. Deze taak ligt bij de sector beheer openbare ruimte.

Met betrekking tot de invloed van leefstijl op het beweeggedrag van kinderen moeten we de oorsprong zoeken bij de houding van ouders ten aanzien van beweging. De sociale omgeving waarin kinderen opgroeien bepaalt grotendeels de leefstijl die ze hanteren. Leefstijlen zijn moeilijk te beïnvloeden door gemeentelijk beleid en vragen een mentaliteitsverandering en eigen verantwoordelijkheid van de burger. De eerste verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl ligt immers bij de burger zelf. De gemeentelijke overheid heeft als verantwoordelijkheid om de burger te wijzen op het belang van een gezonde leefstijl, middels voorlichting en handhaving. De sector jeugd (en jeugdvolksgezondheid) kan een centrale rol spelen in het voorlichten van ouders over het belang van beweging en het vergroten van de betrokkenheid door hen actief vaardig te maken in het stimuleren en aanmoedigen van beweging bij kinderen.

In onderstaande tabel is op schematische wijze de koppeling van determinanten naar beleidssectoren weergegeven.

Tabel 2.3 Koppeling determinanten & beleidssectoren

Groep van determinanten	Determinanten	Beleidssectoren
<i>Biologische factoren</i>	<ul style="list-style-type: none"> Erfelijke factoren 	N.V.T.
<i>Fysieke omstandigheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> Inrichting woonomgeving en openbare ruimte Verkeersveiligheid Voorzieningen op loop- en fietsafstand Schoolomgeving 	Ruimtelijke Ordening (+ Milieu) Verkeer en Vervoer (+ Milieu) Ruimtelijke Ordening + Sport Ruimtelijke Ordening + Onderwijs
<i>Sociale omstandigheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> Sociaaleconomische status Sociale veiligheid Schoolomgeving 	Jeugd(-volksgezondheid) Veiligheid / Leefbaarheid / Beheer openbare ruimte Onderwijs + Sport + Beheer openbare ruimte
<i>Leefstijl</i>	<ul style="list-style-type: none"> Opstelling ouders t.a.v. beweging 	Jeugd(-volksgezondheid) + Welzijn/Volksgezondheid

2.4 Conclusie

We kunnen concluderen dat de gemeente invloed kan uitoefenen op bewegingsbevordering bij kinderen door maatregelen in de fysieke en sociale omgeving en in iets mindere mate met betrekking tot leefstijl. Bij beleidsvoornemens blijft het een afweging waar de verantwoordelijkheid van de burger ophoudt en waar die van de gemeente begint. De gemeente kan echter wel stimuleren dat mensen een gezonde keuze maken, door voorzieningen voor een gezonde leefstijl te faciliteren. In de vorige paragraaf is een opsomming gemaakt van gemeentelijke beleidssectoren die van invloed zouden kunnen zijn bij bewegingsbevorderende maatregelen voor kinderen. Deze sectoren zullen worden meegenomen als belangrijkste databronnen in het onderzoek. Aan de hand van interviews met de betreffende sectoren zal duidelijk worden welke sectoren daadwerkelijk betrokken zijn bij bewegingsbevorderende maatregelen voor kinderen en tussen welke sectoren intersectoraal wordt samengewerkt om beweging bij kinderen te stimuleren. In de analyse zal onderscheid worden gemaakt tussen harde en zachte sectoren. Hiermee wordt getracht het verschil weer te geven tussen sectoren die sociaal beleid maken, de software (bv. Welzijn), of sectoren die zich bezighouden met de aanleg van voorzieningen, oftewel de hardware (bv. Ruimtelijke Ordening). Hiermee is echter niet gezegd dat beleid van zachte sectoren geen harde consequenties kan hebben of dat sociale problematiek niet hard kan zijn.

Hoofdstuk 3 Samenwerking in netwerken

Om tot een objectieve en wetenschappelijke uitspraak te komen over het functioneren van de intersectorale samenwerkingsverbanden ter bevordering van beweging bij kinderen binnen de vier gemeenten, is een theoretische achtergrond en focus van groot belang voor dit onderzoek. In dit hoofdstuk zal daarom op basis van bestudeerde literatuur aandacht worden besteed aan netwerkvorming en (intersectorale) samenwerking. Hiermee wordt de theoretische basis gelegd voor het empirische onderzoek en wordt tevens de ‘theoretische bril’ gevormd die tijdens het onderzoek wordt gehanteerd om naar de bestuurlijke werkelijkheid te kijken.

3.1 Netwerken

De term netwerk kan op verschillende manieren worden gedefinieerd. Volgens Alter & Hage (1993) vormen netwerken “de fundamentele sociale vorm die interorganisationele interactie, uitwisseling, actie en gezamenlijke productie mogelijk maakt. Netwerken zijn begrensde of onbegrensde clusters van organisaties, zijn per definitie niet hiërarchisch geordend en bestaan uit afzonderlijke eenheden” (Alter & Hage, 1993). Binnen het openbaar bestuur wordt, om het onderscheid aan te geven, gesproken over beleidsnetwerken. Het beleidsnetwerk wordt door Koppenjan, Bruin en Kickert (1993:33) gedefinieerd als “een organisatorische vorm of constructie, waarbinnen de participatie van verschillende actoren aan besturingsprocessen met betrekking tot het beleidsveld wordt gestructureerd en waarin het (bestuurlijk) handelen op de een of andere manier wordt gecoördineerd”. Beleidsnetwerken ontstaan rond een specifiek beleidsprobleem of een bestuurlijk taakveld. Beleidsnetwerken kunnen een bijdrage leveren aan de aanpak van maatschappelijke problemen, de oplossing van sturingsvraagstukken en evaluaties voor overheidssturing (Koppenjan e.a., 1993). In een beleidsnetwerk is sprake van wederzijdse afhankelijkheden van de diverse actoren. Kenmerkend voor een beleidsnetwerk is dat deze actoren tot op zekere hoogte afhankelijk van elkaar zijn en deels samenwerken, maar ook deels autonoom handelen (Pröpper, 2000).

De verschillende actoren vormen samen de basis van het beleidsnetwerk. De gemeentelijke sectoren worden in dit onderzoek beschouwd als individuele actoren die zich met eigen doelstellingen als afzonderlijke eenheden gedragen.

De Vries (2000) maakt een onderscheid tussen een intern en een extern beleidsnetwerk. Met het interne netwerk wordt het netwerk bedoeld dat beleidsmakers onderhouden binnen de eigen organisatie met hun (ambtelijke) collegae en hun (politiek) verantwoordelijken. Onder het externe netwerk worden alle vormen gerekend waarin burgers, bedrijven, media, verenigingen, stichtingen, inspraakorganisaties en andere groepen in meer of mindere mate zijn vertegenwoordigd. In dit onderzoek wordt met ‘netwerk’ het interne beleidsnetwerk bedoeld.

3.1.1 Kenmerken van netwerken

De Bruijn en ten Heuvelhof (1999) karakteriseren beleidsnetwerken aan de hand van een viertal kenmerken:

Pluriformiteit

Netwerken worden gekenmerkt door een zekere variëteit aan actoren, elk afkomstig uit verschillende disciplines en met verschillende deskundigheden, wensen en doelen.

Pluriformiteit aan actoren betekent ook een pluriformiteit aan belangen, waardoor het geven van sturing extra wordt bemoeilijkt. Zelfs wanneer de doelen en belangen van de verschillende actoren overeenkomen, kunnen er uiteenlopende meningen bestaan over hoe deze gerealiseerd moeten worden.

Vaak voeren eigen belangen en eigen doelen de boventoon bij het handelen van actoren. Beleid kan dan worden gezien als het resultaat van strategisch handelende actoren in een netwerk.

De Netwerkbenedering gaat er van uit dat beleidsuitkomsten het resultaat zijn van interactie tussen verschillende actoren. Beleidsvorming is dan een leerproces over raakvlakken in doelen en het zoeken naar gemeenschappelijkheden als uitgangspunt voor gezamenlijke inspanning. “De leerprocessen binnen beleidsprocessen moeten uiteindelijk tot verbetering van oorspronkelijk geformuleerde beleidsinitiatieven leiden, doordat meer rekening gehouden wordt met informatie en inbreng van andere betrokken actoren” (Hupe & Klijn, 1997:29).

Wederzijdse afhankelijkheid

Binnen netwerken is er altijd sprake van wederzijdse afhankelijkheidsrelaties, oftewel interdependentie. De actoren in het netwerk zijn nooit volledig autonoom, maar hebben de medewerking van elkaar nodig om iets te kunnen bereiken. De afhankelijkheid tussen de actoren kan betrekking hebben op verschillende grootheden, zoals financiële middelen, bevoegdheden, deskundigheid, informatie, enz. Wanneer de actoren de wederzijdse afhankelijkheden binnen het netwerk erkennen en gericht zijn op onderhandeling, is er sprake van samenwerking (Koppenjan & Klijn, 2004).

Geslotenheid

Van geslotenheid in netwerken is sprake als bepaalde actoren van deelname aan het netwerk zijn uitgesloten, bijvoorbeeld omdat hun inbreng niet op prijs gesteld wordt ofwel omdat deze niet relevant wordt bevonden. De variatie aan mogelijke betrekkingen tussen de actoren in het netwerk wordt op deze manier bewust beperkt gehouden. Anderzijds kan geslotenheid in netwerken ook betrekking hebben op de mate waarin actoren openstaan voor interventies van een sturende actor. Actoren kennen een bepaalde mate van autonomie in hun denken en doen en zullen sturingsinterventies altijd toetsen aan hun eigen referentiekader. Dit maakt het moeilijk voor een sturende actor om de eigen doelstelling aan andere actoren op te leggen.

Dynamiek

De hierboven genoemde kenmerken van netwerken zijn sterk van invloed op de dynamiek in het netwerk. De mate van geslotenheid in een netwerk is van invloed op de interdependenties in een netwerk, terwijl deze weer invloed hebben op de pluriformiteit. Er kan een voortdurende toe- en uitreding van actoren plaatsvinden en door ontwikkelingen in de omgeving van het netwerk kunnen de onderlinge relaties sterk veranderen. Een andere complicerende maar voor netwerken kenmerkende factor is dat niet iedereen een probleem op dezelfde manier ervaart. Soms zien de overige actoren onvoldoende in agendering van het probleem of verliezen ze hun belangstelling voor de problematiek (de Bruijn & ten Heuvelhof, 1999:46). Dit veroorzaakt een grillig en dynamisch verloop van besluitvorming in netwerken.

3.1.2 De relatiedimensie

Netwerken kunnen soms ontstaan door verrassende combinaties van actoren die je op basis van slechts inhoudelijke criteria niet samen zou verwachten. Ook kan het voorkomen dat juist voor de hand liggende actoren niet in het netwerk vertegenwoordigd zijn. Op basis van inhoudelijke argumenten kan de wens bestaan om met een bepaalde actor in zee te gaan, maar of er een ‘klik’ tot stand komt tussen de actoren heeft men nauwelijks in de hand. “Actoren zijn immers entiteiten die hun handelen niet louter en alleen oriënteren op strakke logische en rationele schema’s. Logische en rationele argumentaties ontstaan in heel wat gevallen pas als legitimering na de initiële aantrekkingskracht”(Suijs, 1999:18). De keuze om met een

bepaalde actor een samenwerkingsrelatie aan te gaan, ligt grotendeels binnen de eigen mogelijkheden. Toch zijn er tal van factoren die van invloed zijn op deze keuze en op de intensiteit van de relatie. Allereerst kunnen de missie, het doel, de eigenheid en de autonomietendensen van actoren sterk uiteenlopen (Suijs, 1999:19). Maar ook de communicatie en de interactie tussen de actoren zijn van groot belang. “Welke informatie hebben de actoren over elkaar? Welk beeld bestaat er uit vroegere contacten? Hebben de actoren een traditie van samenwerking? Hoe groot is hun bereidheid tot samenwerking? Zijn de actoren veeleer extern of veeleer intern gemotiveerd om samen te werken?” (Suijs, 1999:19). Eensgezindheid met betrekking tot bovenstaande aspecten kan verklaren waarom bepaalde actoren elkaar makkelijker vinden en waarom de samenwerking tussen sommige actoren intensiever is.

3.2 Samenwerking

Nadat in de vorige paragraaf de inhoudelijke aspecten van netwerken zijn beschreven zal in deze paragraaf nader ingegaan worden op de manier waarop men tot gemeenschappelijke actie komt en hoe deze vorm krijgt. Voor een slagvaardige aanpak van maatschappelijke problemen is het belangrijk hoe het samenspel tussen de betrokken organisaties in een beleidsnetwerk is georganiseerd (Pröpper, 2002). Vanwege de interdependentie tussen actoren wordt vaak verwacht dat actoren gaan samenwerken om gezamenlijk een oplossing te vinden voor maatschappelijke problemen. Echter, in de praktijk hoeft deze noodzaak niet altijd zo gevoeld te worden. Bepaalde actoren zijn soms niet bereid tot samenwerking of er kan gekozen worden om niet samen te werken bij de aanpak van een probleem. Kortom, interdependentie hoeft niet altijd tot samenwerking te leiden. Pröpper (2000) spreekt over een dilemma tussen samenwerking en autonomie. “Enerzijds zien we in de praktijk van het openbaar bestuur een voortdurende roep om meer coördinatie, integratie of samenwerking, waarbij de afwezigheid ervan met negatief beladen termen als ‘fragmentatie’, ‘chaos’, ‘verkokering’ en ‘versnippering’ wordt betiteld. Tegelijkertijd wordt echter in de praktijk stelselmatig geklaagd over traag verlopende beleidsprocessen, een overmaat aan vervlechting en stroperigheid” (Pröpper, 2000).

Volgens Pröpper (2000) is er bij samenwerking sprake van “een bewuste bundeling van krachten, waarbij naast eventuele individuele doelen ook altijd een gemeenschappelijk doel een rol speelt”. De keuze van actoren om te participeren in een netwerk en het doen van investeringen in deze samenwerking is onder meer afhankelijk van de omvang van de eigen hulpbronnen en het belang dat zij bij het onderliggende beleidsprobleem hebben (Litjens, 2000). De term netwerk kan van toepassing zijn op zowel intensieve als niet-intensieve samenwerkingsvormen. De samenwerkingsvorm kan een incidenteel of een structureel karakter hebben. Incidenteel kan samenwerking plaatsvinden wanneer men ad-hoc met een probleem geconfronteerd wordt. Een meer structurele samenwerking zal de effectiviteit van de aanpak ten goede komen, vanwege de onderlinge bekendheid van de actoren en het vertrouwen dat daarmee gepaard gaat.

De samenwerking kan verschillende doelen hebben. Soms gaat het vooral om onderlinge afstemming en coördinatie. De informatie die dit oplevert, kan worden gebruikt bij de vormgeving van de eigen activiteiten. De nadruk ligt hier dan meer op informatie-uitwisseling dan om het voeren van een gezamenlijk beleid (De Bruijn in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:348). In andere gevallen kan de samenwerking wel meer op de inhoud gericht zijn, waarbij een project bijvoorbeeld alleen door gebundelde inspanning kan worden gerealiseerd of wanneer alle betrokkenen hun steentje bijdragen. De gezamenlijke planvorming moet dan uitmonden in heldere afspraken over de uitvoering waarop de partners elkaar later kunnen aanspreken (De Bruijn in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:348).

Himmelman (2002) onderscheidt vier samenwerkingsstrategieën door te inventariseren wat de actoren met elkaar delen (tijd, vertrouwen, informatie, het afstemmen van activiteiten, het delen van bronnen):

1. Networking (N)

‘Networking’ is de meest losse samenwerkingsvariant. Samenwerking bestaat hier voornamelijk uit het uitwisselen van informatie en is vrijblijvend van aard. Het gedrag van de actoren ten opzichte van elkaar wordt gevoed door de eigen belangen. De relatie tussen de actoren is informeel, en de investering in tijd en middelen is minimaal.

2. Coordinating (C1)

Bij ‘coordinating’ is er sprake van een formeel samenwerkingsverband. Naast het uitwisselen van informatie worden ook activiteiten ondernomen met een gemeenschappelijk doel. De actoren werken concreet samen aan gemeenschappelijke belangen. ‘Coordinating’ vraagt een matige investering van tijd van de actoren en een zeker niveau van vertrouwen. Echter, men betreedt niet elkaars domein.

3. Cooperating (C2)

‘Cooperating’ is een formeel samenwerkingsverband waarbij informatie wordt uitgewisseld en waarbij actoren hun handelen onderling afstemmen met het oog op het gezamenlijke doel. De actoren hebben zowel individuele als gemeenschappelijke belangen. ‘Cooperating’ vergt een grotere organisatorische verplichting van de actoren dan ‘networking’ of ‘coordinating’ en kan inhouden dat de samenwerking is vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst.

Cooperating vergt een substantiële bijdrage van tijd, een hoog niveau van vertrouwen tussen de actoren en een significante toegang tot elkaars domein. Het delen van bronnen zoals geld, kennis en personeel is hierbij erg belangrijk.

4. Collaborating (C3)

‘Collaborating’ is de meest intensieve vorm van samenwerking, waarbij de actoren ongeveer hun hele autonomie opofferen ten aanzien van het gemeenschappelijk belang. In dit verband zijn de actoren sterk afhankelijk van elkaar en delen ze gezamenlijk verantwoordelijkheden en risico’s. Beslissingen worden enkel gezamenlijk genomen. Collaborating onderscheidt zich van cooperating door het streven van de actoren naar een verbetering van elkaars capaciteiten en kennis om te komen tot wederzijds voordeel en een gezamenlijk doel. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke kennisbasis. De actoren zijn erop gericht om hun kennis te delen in het netwerk, en verwachten te kunnen profiteren van de gezamenlijk ontwikkelde kracht. Het proces kenmerkt zich door een hoge tijdsinvestering, een zeer hoog niveau van vertrouwen, een sterk uitgebouwd communicatiesysteem en volledig gedeelde bronnen.

De vier strategieën vormen een Guttman schaal, aangezien ze op toenemende mate van ‘samenwerkingsintensiteit’ gerangschikt zijn. Networking is de minst intensieve samenwerkingsstrategie, Collaborating is het meest intensief. Elke stap verder op het continuüm van Networking naar Collaborating betekent een toename in de tijd, vertrouwen, informatie en bronnen die actoren met elkaar delen. Wanneer er sprake is van Cooperating veronderstelt dit ook dat er sprake is van Coordinating en Networking, maar als er sprake is van Networking wil dit niet zeggen dat er sprake is van Collaborating.

Tabel 3.1 Matrix van samenwerkingsstrategieën (Himmelman, 2002)

	Networking (N)	Coordinating (C1)	Cooperating (C2)	Collaborating (C3)
Definitie	- Uitwisselen van informatie voor gedeeld belang	- Uitwisselen van informatie voor gedeeld belang - Afstemmen van activiteiten om gezamenlijk doel te bereiken	- Uitwisselen van informatie voor gedeeld belang - Afstemmen van activiteiten en delen van bronnen om gezamenlijk doel te bereiken	- Uitwisselen van informatie voor gedeeld belang - Afstemmen van activiteiten, delen van bronnen en verbeteren van elkaars capaciteit om gezamenlijk doel te bereiken
Relatie	Informeel	Formeel	Formeel	Formeel
Kenmerken	- Minimale tijdsinvestering - Gelimiteerd niveau van vertrouwen - Geen noodzaak om elkaars domein te betreden - Focus ligt op informatie-uitwisseling	- Matige tijdsinvestering - Matig niveau van vertrouwen - Geen noodzaak om elkaars domein te betreden - Focus ligt op het gebruiksvriendelijk maken van de toegang tot diensten en bronnen	- Substantiële tijdsinvestering - Hoog niveau van vertrouwen - Substantiële toegang tot elkaars domein - Focus ligt op het delen van bronnen om gezamenlijk doel te bereiken	- Grote tijdsinvestering - Zeer hoog niveau van vertrouwen - Uitgebreid gezamenlijk domein - Focus ligt op het verbeteren van elkaars capaciteiten en kennis om gezamenlijk doel te bereiken
Bronnen	Geen wederzijdse deling van bronnen	Geen of minimale deling van bronnen	- Matige deling van bronnen - Gedeeltelijk gedeelde risico's, verantwoordelijkheden en beloningen	- Volledig gedeelde bronnen - Gedeelde risico's, verantwoordelijkheden en beloningen

3.3 Bevorderende en belemmerende factoren

Hoewel samenwerking vaak noodzakelijk is voor het behalen van een goed resultaat, is succes niet altijd verzekerd. Overleg leidt lang niet altijd tot meer inzicht, meer kennis of betere afstemming. De resultaten van samenwerking vallen vaak tegen of worden moeizaam of slechts met grote vertraging gerealiseerd. Niet alle problemen en situaties lenen zich blijkbaar even goed voor samenwerking (De Bruijn in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:346). Het succes van samenwerking is voor een belangrijk deel afhankelijk van een reeks factoren die de samenwerking kunnen bevorderen danwel belemmeren. De afwezigheid van bevorderende factoren sluit samenwerking niet uit, net zomin als belemmerende factoren samenwerking in de weg staan. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van factoren die voor het succes of falen van samenwerking van belang zijn. Dit is echter geen limitatieve opsomming.

Om samenwerking te organiseren is het noodzakelijk dat er *draagvlak* bestaat onder de betrokken actoren. Onder de betrokken actoren moet een bepaald urgentiebesef bestaan over de noodzaak om het beleidsprobleem aan te pakken en de noodzaak om dit in samenwerking met elkaar te doen. Voor een goed draagvlak moet er overeenstemming zijn tussen de partijen over het samenwerkingsdoel, moet dit doel aansluiten bij de individuele doelen en moet het initiatief van belang worden geacht door alle betrokken partijen. De verschillende partijen moeten ervan overtuigd zijn dat aan deelname aan het samenwerkingsverband meer voor- dan nadelen vastzitten.

De mate van binding met een netwerk wordt ook bepaald door de belangen van de afzonderlijke actoren. Elke actor heeft zijn *eigen visie en belangen* wat ertoe kan leiden dat actoren liever hun eigen weg kiezen dan zich te schikken in een samenwerkingsverband. Actoren met 'shared beliefs' zijn namelijk eerder bereid om over te gaan tot (op zijn minst een minimaal niveau van) collectieve actie (Schlager in Fenger & Klok, 2001:159). Uiteenlopende doelen en belangen hoeven echter niet per definitie nadelig te zijn, maar kunnen ook zorgen voor innovatie.

Een belangrijke factor is ook het *onderlinge vertrouwen*, wat de basis vormt van iedere vorm van samenwerking. "Vertrouwen zorgt ervoor dat actoren elkaar handelingsvrijheid durven geven en onderling verantwoordelijkheden verdelen en zelfs verantwoordelijkheden met elkaar delen" (Edelenbos, 2002:299). Vertrouwen en solidariteit vormen het cement van samenwerking en moeten ervoor zorgen dat transacties tussen actoren efficiënter en effectiever verlopen. Naarmate de complexiteit van een netwerk toeneemt, wordt het belang van onderling vertrouwen steeds groter. Vertrouwen staat aan de basis van de verwachtingen die actoren hebben ten aanzien van het toekomstig handelen van de andere actoren. De complexiteit van netwerken kan de samenwerking dus verstoren, aangezien in complexe netwerken met een groot aantal betrokken actoren de relaties tussen de actoren niet vanzelfsprekend gebaseerd zijn op onderling vertrouwen.

Samenwerking heeft een inhoudelijk doel, maar het samenwerkingsproces heeft wel een zelfstandige waarde (De Bruijn in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:347). Samenwerking verloopt niet vanzelf maar vergt continu aandacht en inspanning.

Volgens De Bruijn (in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:347) is de aanwezigheid van een *procesmanager* een belangrijke succesfactor in het samenwerkingsproces. Actoren ontmoeten elkaar vaak in dynamische en wisselende constellaties, waarbij een overkoepelende rationaliteit ontbreekt. Actoren komen zelf met initiatieven en zoeken andere actoren om deze initiatieven tot uitvoer te brengen. Een procesmanager kan er als een soort regisseur voor zorgen dat de juiste partijen bij de samenwerking betrokken blijven en dat de actoren tot inzichten en oplossingen komen die voor alle betrokkenen aanvaardbaar zijn. Een

procesmanager kan er ook op toezien dat er regelmatig vervolgoverleg plaatsvindt en dat dit ook voortgang kent (De Bruijn in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:348).

Een andere cruciale factor in het samenwerkingsproces is de werkstructuur. Bij het aangaan van een samenwerkingsverband ontstaat er een vorm van organisatie. In dat geval is het wenselijk dat er een *uitvoeringsplan* wordt opgesteld waarin heldere afspraken staan opgesteld en waarin duidelijk wordt wie welke rol krijgt toebedeeld en wat er van eenieder wordt verwacht. Het ontbreken van een dergelijk uitvoeringsplan kan voor problemen zorgen omdat afspraken niet zwart op wit zijn komen te staan en men elkaar niet kan aanspreken op elkaars verantwoordelijkheden. Uitvoeringsplannen kunnen variëren van zeer globaal (rode draad) tot zeer gedetailleerd en specifiek. Echter, samenwerking in overheidsverband speelt zich vaak af in door onzekerheid gekenmerkte beleidsvelden. Al te gedetailleerde uitvoeringsplannen zijn in dat geval niet realistisch en zullen tijdens de uitvoering geen stand houden.

Samenwerking is sterk afhankelijk van *beschikbare middelen*. Wanneer voldoende geld, tijd en menskracht aanwezig zijn, is het gemakkelijker om intensief samen te werken. Bij samenwerking in beleidsnetwerken binnen het openbaar bestuur zullen deze middelen beschikbaar moeten worden gesteld door politiek bestuurders. Ambtenaren handelen immers in opdracht van hun politiek bestuurder. Dit maakt de *politieke context* tot een belangrijke bevorderende danwel belemmerende factor. De mate waarin bestuurders middelen ter beschikking stellen, zal afhangen van de betrokkenheid bij een bepaald beleidsprobleem, de prioriteit van dit probleem en het belang dat men denkt te hebben bij samenwerking hieromtrent. “Als te voeren beleid als verplichting wordt ervaren, zal de betrokkenheid kleiner zijn dan in het geval dat beleid wordt ervaren, en als resultante van eigen afwegingen wordt gemaakt, als antwoord op een maatschappelijk probleem” (Van Dijk,2001:68). De praktijk van het politieke speelveld leert dat bestuurders willen terugzien wat een investering heeft opgeleverd binnen een bepaalde termijn. De tijdshorizon voor het beantwoorden van deze vraag is meestal te kort, of de effecten zijn nauwelijks meetbaar, waardoor het moeilijk is om het resultaat van een bepaalde interventie aan te tonen.

Een andere factor die van belang is bij samenwerking is *kennis en deskundigheid*. Zeker complexe beleidsproblemen vragen om een nauwe samenwerking. Zonder deskundigheid kan de kwaliteit van de samenwerking niet worden gegarandeerd en zal de uitkomst inhoudelijk geen stand houden (De Bruijn in Hoogerwerf & Herweijer, 2003:348). Via samenwerking kan kennis en creativiteit binnen het netwerk worden gemobiliseerd. Het kan voorkomen dat er steeds andere personen namens de betrokken actoren deelnemen aan de samenwerking, waardoor het gevaar bestaat dat het ‘collectieve geheugen’ verdwijnt. Discussies moeten dan steeds opnieuw gevoerd worden en bepaalde kennis kan verloren gaan.

Kort samengevat komen de volgende belemmerende en bevorderende factoren voor samenwerking uit de literatuur naar voren, ditmaal in onderstaande tabel toegespitst op intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen.

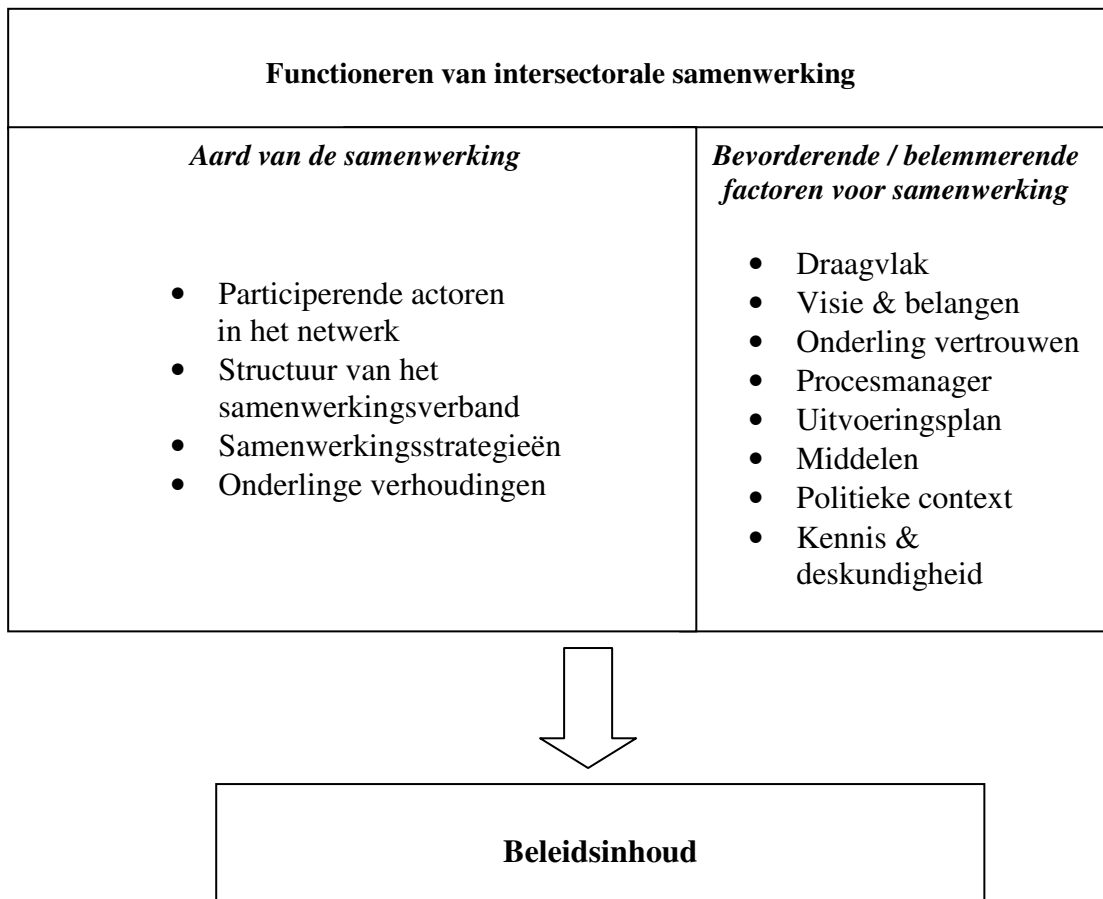
Tabel 3.2 Bevorderende en belemmerende factoren

Factoren	Veronderstelling
<i>Draagvlak</i>	Bij meer draagvlak voor het thema 'beweging bij kinderen' is de kans op intersectorale samenwerking groter
<i>Visie & belangen</i>	Intersectorale samenwerking verloopt beter als er een gedeelde visie en parallelle van belangen bestaat tussen sectoren
<i>Onderling vertrouwen</i>	Intersectorale samenwerking verloopt beter als de relatie tussen de sectoren gebaseerd is op onderling vertrouwen
<i>Procesmanager</i>	Intersectorale samenwerking verloopt beter als een persoon of sector de regierol vervult
<i>Uitvoeringsplan</i>	Intersectorale samenwerking verloopt beter als er een concreet uitvoeringsplan is
<i>Middelen</i>	Wanneer voldoende tijd, geld en mankracht ter beschikking worden gesteld, verloopt intersectorale samenwerking makkelijker
<i>Politieke context</i>	Bewegingsbevordering bij kinderen kan effectiever worden aangepakt als hier vanuit de politiek prioriteit aan gegeven wordt
<i>Kennis & deskundigheid</i>	Voldoende kennis & deskundigheid over het beleidsprobleem en het samenwerkingsproces kan de intersectorale samenwerking versterken

3.4 Koppeling theorie en praktijk

De in dit hoofdstuk beschreven theorieën, en dan met name de elementen daarvan die van invloed zijn op het functioneren van (intersectorale) samenwerkingsverbanden, dienen gekoppeld te worden aan de bestuurlijke praktijk. De theorie is opgebouwd uit drie onderdelen, namelijk de netwerktheorie, inzichten uit samenwerkingstheorieën en bevorderende en belemmerende factoren voor samenwerking. Deze drie aspecten zullen ook de focus vormen tijdens de empirische analyse. Echter, de netwerktheorie en de samenwerkingstheorie kunnen moeilijk helemaal los van elkaar gezien worden en zijn in praktijk erg met elkaar verweven, waardoor deze tijdens de analyse samen worden genomen in de vorm van een beschrijving van de ‘aard van de samenwerking’. In onderstaand analysemodel (figuur 3.3) wordt weergegeven welke elementen uit de theorie leidend zullen zijn bij de beschrijving van het functioneren van intersectorale samenwerking. In paragraaf 3.4.1 zal het analysemodel nader worden toegelicht.

Figuur 3.3 Analysemodel

Bovenstaand model veronderstelt dat er een causale relatie bestaat tussen het functioneren van intersectorale samenwerking en de beleidsinhoud. In het empirische deel zal getoetst worden of en hoe de verschillende factoren die het functioneren van intersectorale samenwerking bepalen, van invloed zijn op de beleidsinhoud.

3.4.1 Analysemodel

Aard van de samenwerking

Om een duidelijke indicatie te krijgen van de deelnemers aan een samenwerkingsverband, dient in kaart te worden gebracht welke actoren deel uitmaken van het netwerk. Daarnaast zullen ook de verschillende doelen en belangen van de actoren worden achterhaald, omdat deze medebepalend zijn voor hun participatie in het netwerk. De structuur van het samenwerkingsverband, ofwel de institutionele context, kan de samenwerkingsmogelijkheden beïnvloeden. Door middel van interactie ontstaan er bepaalde structuren in netwerken. Er ontwikkelen zich regels die het gedrag van actoren gaan reguleren en die van invloed zijn op de interacties binnen het samenwerkingsverband (Klijn & Koppenjan in Abma et al, 2001). Dit betreft onder andere de rolverdeling binnen het samenwerkingsverband, en of er een concreet uitvoeringsplan voor samenwerking aanwezig is. De institutionele verhoudingen binnen het netwerk zijn dus van belang om inzicht te verkrijgen in het functioneren van het samenwerkingsverband. Daarnaast wordt het functioneren van de samenwerking bepaald door de wijze waarop wordt samengewerkt, oftewel de samenwerkingsstrategie. Allereerst is hierbij de frequentie van samenwerking van belang, dus of de samenwerking op structurele of op incidentele basis plaatsvindt. Er kunnen vier samenwerkingsstrategieën worden onderscheiden: Networking, Coordinating, Cooperation en Collaborating. Aan de hand van de kenmerken van deze strategietypen kan de wijze en intensiteit van samenwerking worden bepaald door te inventariseren wat de actoren met elkaar delen. Zoals uit de netwerktheorie is gebleken, is er sprake van een wederzijdse afhankelijkheidsrelatie tussen de actoren als het aankomt op zaken als financiële middelen, bevoegdheden en kennis. Hierdoor ontstaan er bepaalde onderlinge verhoudingen die inzicht bieden in het functioneren van het netwerk.

Bevorderende/belemmerende factoren voor samenwerking

Door het aspect van wederzijdse afhankelijkheid worden actoren als het ware gedwongen om samen te werken. Dat dit echter geen logisch gevolg is, wordt verklaard door het feit dat er zowel bevorderende factoren zijn, die samenwerking ten goede komen, als belemmerende factoren, die samenwerking in de weg kunnen staan.

De factoren, die zowel bevorderend als belemmerend kunnen werken, zijn allen van invloed op de manier waarop intersectoraal wordt samengewerkt.

Beleidsinhoud

Rosenthal en anderen (in Hoogerwerf & Herweijer, 2003: 20) omschrijven beleidsinhoud als “de voornemens, keuzes en acties van één of meer bestuurlijke instanties gericht op de sturing van een bepaalde maatschappelijke ontwikkeling”. We kunnen dus stellen dat er sprake is van bewegingsbeleid wanneer het beleid bestaat uit voornemens, keuzes en acties die direct gekoppeld zijn aan het duidelijk omliggende doel om beweging bij kinderen te stimuleren. We hebben gezien dat de netwerkbenadering er van uit gaat dat beleidsuitkomsten het resultaat zijn van interactie tussen actoren. Het leerproces in het beleidsproces dat tot stand komt door samenwerking tussen actoren zal volgens Hupe en Klijn (1997) uiteindelijk leiden tot een verbetering van beleidsinitiatieven, doordat meer rekening is gehouden met de inbreng van andere actoren. De veronderstelling luidt dan ook dat het functioneren van intersectorale samenwerking zijn weerslag heeft op de beleidsinhoud. Met andere woorden: naarmate er meer wordt samengewerkt tussen sectoren omtrent bewegingsbevordering, leidt dit ook tot meer bewegingsbevorderende beleidsmaatregelen. Wat hierbij ook interessant is om te bekijken is of de participatie van bepaalde actoren in het netwerk ook daadwerkelijk leidt tot beleidsmaatregelen vanuit deze sectoren. Iets specifieker zou dit betekenen dat wanneer bijvoorbeeld Ruimtelijke Ordening actief participeert, er meer fysieke bewegingsstimulerende

maatregelen (zie tabel 2.3) zullen worden voorgesteld dan wanneer Ruimtelijke Ordening minder participeert. Aan de hand van de casestudies naar zowel de beleidsinhoud als het functioneren van intersectorale samenwerking in praktijk, kunnen er conclusies worden getrokken over de relatie tussen deze aspecten.

3.5 Conclusie

Het functioneren van intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen wordt bekeken vanuit een theoretische focus die is gebaseerd op de netwerktheorie, inzichten uit samenwerkingstheorieën en bevorderende en belemmerende factoren omtrent samenwerking die uit de literatuur naar voren komen.

De elementen van deze theoretische inzichten zijn samengekomen in het analysemodel (figuur 3.3). Het analysemodel dient als raamwerk in het onderzoek naar het functioneren van intersectorale samenwerking binnen de vier cases. Door vanuit het analysemodel naar de empirische werkelijkheid te kijken worden bovengenoemde aspecten, die bepalend zijn voor het functioneren van intersectorale samenwerking, inzichtelijk gemaakt.

Vervolgens moet uitwijzen of het functioneren van intersectorale samenwerking daadwerkelijk van invloed is op de inhoud van het beleid.

Hoofdstuk 4 Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk zal de opzet van het onderzoek nader worden toegelicht. Doel hierbij is een inzicht te geven in de methode die gevolgd is om te komen tot de beantwoording van de eerder gepresenteerde centrale probleemstelling in dit onderzoek. Eerst zal worden ingegaan op het type onderzoek dat is gehanteerd, om vervolgens uit te komen bij de manier van dataverzameling die is gebruikt om de essentiële informatie te vergaren. Hierop volgt de methode van respondentenselectie, en tenslotte de data-analyse.

4.1 Kwalitatief onderzoek

Om een goed beeld te kunnen krijgen van het functioneren van de intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen binnen de vier gemeenten is gebruik gemaakt van een meervoudige casestudy. Een casestudy kan worden omschreven als “een onderzoeksstrategie waarvan het voornaamste kenmerk is dat er sprake is van een intensieve bestudering van een sociaal verschijnsel bij één of enkele onderzoekseenheden” (Swanborn in Braster, 2000:21). Doordat de cases in hun originele context bestudeerd zijn, moet daarbij wel op de matige generaliseerbaarheid gelet worden (Braster, 2000). De conclusies en aanbevelingen van het onderzoek zullen derhalve alleen zijn toegespitst op de onderhavige cases. Het onderzoek is empirisch-analytisch van aard, omdat het zich richt op de evaluatie van het functioneren van de intersectorale samenwerkingsverbanden ter bevordering van beweging bij kinderen in de bestuurlijke praktijk. Het niveau van onderzoek betreft de interacties binnen een samenwerkingsverband van gemeentelijke sectoren. Door middel van een inventarisatie van de huidige situatie binnen de gemeenten kunnen er aanbevelingen gedaan worden met betrekking tot eventuele mogelijkheden tot verbetering van de intersectorale samenwerking. Er is bewust gekozen om de cases in dit onderzoek volledig te anonimiseren, aangezien enkele respondenten aangaven niet mee te willen werken wanneer hun uitspraken in direct verband werden gebracht met hun functie binnen een bepaalde gemeente. Aangezien de functieomschrijving, oftewel de beleidssector die de respondent representeert, van dermate belang is in dit onderzoek, is gekozen om de namen van de gemeenten te anonimiseren.

4.1.1 Objectiviteit in kwalitatief onderzoek

Meer dan bij kwantitatief onderzoek worden de resultaten van kwalitatief onderzoek beïnvloedt door de interpretaties van (een deel van) de werkelijkheid. Het gaat derhalve om een voorgeïnterpreteerde werkelijkheid (door de geïnterviewde), die door de onderzoeker ook weer op zijn beurt (opnieuw) geïnterpreteerd dient te worden. Het onderhavige onderzoek zal daarom niet resulteren in een absolute ‘waarheid’. Dat wordt nog eens versterkt door de complexiteit van de geselecteerde cases (in dit geval de 4 gemeentelijke organisaties). Ook bestaat het probleem van sociaal wenselijke beantwoording van vragen tijdens de interviews. Om dit probleem zoveel mogelijk te minimaliseren is bij de respondenten aangegeven dat de interviewresultaten geanonimiseerd verwerkt worden.

Tijdens het onderzoek is getracht om zo objectief mogelijk te werk te gaan en zoveel mogelijk invalshoeken mee te nemen en verschillende bronnen te gebruiken. Om de consistentie en de intersubjectiviteit van dit onderzoek te vergroten, is getracht een zo gestructureerd mogelijke werkwijze te hanteren. De genomen beslissingen tijdens de interpretatie zijn zo zorgvuldig mogelijk afgewogen en indien nodig specifiek beschreven, om de navolgbaarheid te vergroten.

4.2 Dataverzameling

Er is gebruik gemaakt van een tweetal manieren om de gewenste data te verzamelen, namelijk: literatuuronderzoek en (diepte) interviews.

4.2.1 Literatuuronderzoek

De basis voor dit onderzoek wordt gevormd door een literatuurstudie die is gedaan naar (1) netwerk- en samenwerkingstheorieën met als doel een helder beeld te krijgen van de voor het onderzoek relevante inzichten en daarnaast naar (2) literatuur die focust op beleidsontwikkelingen binnen de vier gemeenten. Voor deze laatste onderzoeksinhoudelijke data is gebruik gemaakt van relevante gemeentelijke beleidsnota's. Deze zijn gebruikt om in kaart te brengen hoe het huidige gevoerde beleid met betrekking tot bewegingsbevordering bij kinderen in de vier gemeenten eruit ziet en om een indruk te krijgen over de mate waarin het intersectorale aspect naar voren komt in de beleidsinhoud. In het achterhoofd moet worden gehouden dat de screening van de beleidsnota's hoogstwaarschijnlijk geen volledig en objectief beeld geeft van de lokale beleidsinhoud, omdat het hierbij vaak gaat om beleidsvoornemens en 'papier is geduldig'. Omdat van vrijwel geen enkele nota een implementatieplan kon worden achterhaald, is de documentanalyse gebaseerd op de beleidsinhoud zoals die vermeld staat in de nota's.

4.2.2 Selectie van respondenten

Omdat er onderzoek wordt gedaan naar intersectorale samenwerking binnen de gemeente, is bij de selectie van respondenten bewust gekozen voor gemeentelijke actoren. Vormen van samenwerking met externe partners en veldpartijen worden hier verder niet onder de loep genomen. Op basis van literatuurstudie is een inventarisatie gemaakt van gemeentelijke sectoren die met hun beleid invloed uit zouden kunnen oefenen op het beweeggedrag van kinderen. Op basis hiervan is per gemeente en per betrokken sector een respondent geselecteerd met inhoudelijke betrokkenheid en kennis van dit beleidsterrein. De sectoren volksgezondheid en sport dienden hierbij als vertrekpunt, vanwege hun directe betrokkenheid bij het thema 'beweging bij kinderen'. Hierbij is gebruik gemaakt van de bestaande contacten tussen de GGD en de betreffende gemeente. Van daaruit zijn door middel van 'snow-ball sampling' respondenten uit de andere sectoren geselecteerd, waardoor een breder netwerk in kaart kon worden gebracht. Deze methode, waarbij respondent X weer een naam aandraagt van een eventuele nieuwe respondent is een goede methode om personen met bepaalde kenmerken te verzamelen. Zeker in dit onderzoek, waarbij de focus ligt op samenwerking tussen actoren, leek de snowball-methode het meest van toepassing. Echter, omdat is gekozen voor een beredeneerde steekproef, en niet voor een toevallige steekproef zijn de resultaten minder generaliseerbaar. In sommige gevallen liep de 'snow-ball methode' enigszins spaak, omdat het netwerk zeer beperkt bleek en respondenten geen personen kenden bij de voor het onderzoek gewenste beleidssectoren. In dit geval is contact opgenomen met de informatiebalie van de desbetreffende gemeente om zodoende in contact te komen met een bepaald beleidsterrein. Dit bleek een erg tijdrovende bezigheid, aangezien personen slecht bereikbaar waren en het lang duurde voordat de juiste persoon voor deelname aan het interview gevonden was. Bij het benaderen van de respondenten is gekozen voor beleidsmakers uit het ambtelijke apparaat, omdat zij - ten opzichte van bestuurders - meer inhoudelijk betrokken zijn bij het beleidsveld en zij goed zicht hebben op de wijze waarop beleid tot stand komt. Niet alle benaderde personen wilden hun medewerking verlenen aan het onderzoek. Argumenten hierbij waren dat men zich niet bezighield met bewegingsbevordering bij kinderen dus zodoende niets zou kunnen bijdragen aan het onderzoek, ofwel dat een collega, weliswaar van een andere sector, al meewerkte aan een interview en men dacht dat deze informatie wel toereikend zou zijn. Dit heeft er mede toe

geleid dat niet in iedere gemeente precies dezelfde sectoren geïnterviewd konden worden, wat de validiteit van het onderzoek niet ten goede komt. Daarnaast heeft dit ook te maken met het feit dat iedere gemeente anders georganiseerd is en ook zijn beleidsterreinen anders clustert, benoemt of invult. In totaal zijn 25 respondenten betrokken. In bijlage 2 is een geanonimiseerd overzicht met geïnterviewden weergegeven.

4.2.3 Afname interviews

Naast literatuuronderzoek is er gekozen voor het afnemen van verschillende semigestructureerde interviews. Dit met het oog op het komen tot datatriangulatie, waarbij meerdere databronnen gebruikt dienen te worden om de waarschijnlijkheid van de bevindingen te verhogen. Het streven was om de (belangrijkste) actoren binnen de vier cases door middel van een diepte interview op te nemen in het onderzoek. De interviews zijn in principe één-op-één uitgevoerd per sector. Echter, in twee gevallen is het voorgekomen dat er een dubbelinterview heeft plaatsgevonden met twee sectoren tegelijk. Dit in verband met efficiencyoverwegingen aan de kant van de respondenten. De interviews zijn gestructureerd aan de hand van een aantal thema's, die zijn uitgewerkt in concrete vragen in een interviewprotocol. Aan de hand van het verloop van het gesprek kon de gewenste volgorde bepaald worden. Aan alle respondenten zijn dezelfde vragen voorgelegd. In het kader van het onderzoek is het namelijk van belang dat met behulp van informatie vanuit verschillende invalshoeken een algemeen beeld kan worden gevormd van de situatie omtrent intersectorale samenwerking en bewegingsbevordering in de vier cases. In het geval dat al vrij snel na aanvang van het interview bleek dat de respondent niet betrokken was bij bewegingsbevordering bij kinderen en/of een intersectoraal samenwerkingsverband hieromtrent, is gebruik gemaakt van een alternatieve vragenlijst (Zie deel A van het interviewprotocol). De vragenlijst is in principe niet vooraf voorgelegd aan de respondent, mits hier expliciet om werd gevraagd. Voorkennis bij de respondent zou kunnen leiden tot een beïnvloeding van het antwoordpatroon (Swanborn,2004). Wanneer de respondent de vragenlijst voorafgaand aan het interview zou hebben doorgenomen, kan dit leiden tot het 'positiever' beantwoorden van de vragen. Hierdoor kan een vertekend beeld ontstaan, wat de kwaliteit van het onderzoek niet ten goede komt.

De interviews zijn allen afzonderlijk opgenomen met behulp van digitale opname apparatuur en vervolgens uitgewerkt. Met het oog op het grote aantal af te nemen interviews is ervoor gekozen om deze niet letterlijk te transcriberen. Van ieder interview is een verslag gemaakt met daarin de belangrijkste bevindingen en uitspraken. In de volgende paragraaf zal verder ingegaan worden op de analyse van de interviewresultaten.

4.3 Analyse

Een belangrijke analysehandeling in kwalitatief onderzoek is het coderen van het empirisch materiaal. Dit vormt de basis voor ordening en interpretatie van het materiaal.

Vanwege de grote hoeveelheid interviews is hierbij gebruik gemaakt van het dataverwerkingsprogramma voor kwalitatieve analyses 'Atlas/ti'. Het grote voordeel van het gebruik van een dergelijk programma is dat het in staat stelt tot een nauwkeurige archivering van de tekstbestanden. De verschillende tekstbestanden zijn in de applicatie ingelezen en vervolgens is het programma gebruikt om de citaten uit de interviews op een gestructureerde manier te kunnen coderen. Allereerst is op basis van de wetenschappelijke theorie een lijst met trefwoorden geformuleerd die als codes aan de citaten konden worden verbonden. Het gehanteerde code-overzicht is terug te vinden in bijlage 4. Tijdens het coderen bleek dat bepaalde informatie niet gedekt kon worden door de bestaande codes, hiervoor zijn ad-hoc extra codes aangemaakt. Na het afronden van de codeerfase is een nadere analyse uitgevoerd door de codes te clusteren aan de hand van het analysemodel (figuur 3.3), en de resultaten te

bekijken per gemeente en per groep van beleidssectoren. Per cluster van codes konden overzichten worden uitgedraaid, die de tekstfragmenten per code presenteren. Op die manier konden antwoorden makkelijk worden vergeleken, en relevante citaten makkelijk worden teruggevonden. Al met al bleek het zorgvuldig coderen van de interviewverslagen een arbeidsintensief proces. De resultaten uit de interviews zullen in de hoofdstukken 6 en 7 worden gepresenteerd.

Hoofdstuk 5 Huidig lokaal beleid ter bevordering van beweging bij kinderen

In dit hoofdstuk zal antwoord gegeven worden op de tweede deelvraag door in kaart te brengen hoe het huidige geschreven beleid ten aanzien van bewegingsbevordering bij kinderen eruit ziet in de vier deelnemende gemeenten. Om dit in beeld te kunnen krijgen is op zoek gegaan naar beleidsmaatregelen die van invloed (kunnen) zijn op beweeggedrag bij kinderen en die voortkomen uit bestaande beleidsnota's van de gemeenten. Het doel van de beleidsscreening is om aan de hand van de determinanten van beweeggedrag van kinderen (hfst.2) per gemeente in kaart te brengen wat er binnen de gemeenten momenteel aan beleidsmaatregelen hieromtrent is geformuleerd. De informatie is door middel van documentanalyse gehaald uit de beleidsnota's van de geselecteerde beleidssectoren (§ 2.3). Hierbij moet wel in ogenschouw worden gehouden dat vaak niet al het gemeentelijk beleid verwoord staat in nota's, en dat niet alles wat in nota's staat ook daadwerkelijk tot uitvoer wordt gebracht. Deze beleidsscreening is dus slechts gebaseerd op datgene wat uit de geschreven beleidsnota's naar voren komt, en dit zal dan ook als de werkelijkheid worden beschouwd.

Het beleid is gescreend op twee criteria: 1) de aard van de beleidsmaatregelen en 2) het intersectorale karakter van de maatregelen. Allereerst dient benadrukt te worden dat alle geselecteerde beleidsmaatregelen van invloed kunnen zijn op de lichamelijke activiteit van kinderen, aangezien ze raken aan de determinanten van beweeggedrag. Wanneer we ons puur aan de definitie van 'beweegbeleid' uit de theorie houden, kunnen we alleen spreken van beweegbeleid wanneer de voornemens, keuzes en acties direct gekoppeld zijn aan het duidelijk omliggende doel om beweging bij kinderen te stimuleren. Echter, vaak hebben we te maken met beleidsmaatregelen die niet worden voorgesteld in het kader van beweegbeleid, maar die wel positieve randvoorwaarden scheppen voor een actieve leefstijl zodat de maatregelen een gunstig neveneffect kunnen hebben op beweeggedrag. Het is dan nog afhankelijk van de beleidssector of het neveneffect op beweging wordt herkend en of hier ook naar verwezen wordt in de beleidsnota. De lokale beleidsmaatregelen kunnen op deze manier worden onderverdeeld in drie categorieën:

- Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel
- Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd neveneffect
- Maatregel zonder verwijzing naar beweging

Vervolgens zijn de maatregelen beoordeeld op hun intersectorale karakter, door te screenen op een verwijzing in de nota naar afstemming tussen beleidssectoren. Onder afstemming kan worden verstaan: het onderling in overeenstemming brengen van activiteiten en plannen (Van Dale). Hiervan is sprake wanneer in de nota bij de maatregel wordt aangegeven dat er op dit punt overeenstemming wordt gezocht met andere beleidssectoren. "Wanneer er sprake is van afstemming van beleid tussen verschillende beleidssectoren en beleidsdossiers spreekt men van intersectoraal beleid" (RVZ, 2000:10). Echter, wanneer bij punt 1 blijkt dat er bij de maatregel niet wordt verwezen naar beweging, is het logischerwijs niet van toepassing om te toetsen of hierbij naar afstemming met andere beleidssectoren wordt gezocht.

Aan het eind van dit hoofdstuk (§ 5.5) zullen alle maatregelen op basis van bovengenoemde criteria worden geordend in een schematisch overzicht (tabel 5.1).

5.1 Beleid gemeente 1

De documentanalyse in gemeente 1 is gebaseerd op de screening van zeven gemeentelijke beleidsdocumenten (zie overzicht bijlage 1). Bij de screening zijn geen maatregelen ontdekt die ingrijpen op de determinant ‘opstelling van ouders t.a.v. beweging’, vandaar dat deze in het overzicht is weggelaten.

Fysieke omstandigheden

- *Inrichting woonomgeving en openbare ruimte*

Naar aanleiding van de ‘kadernota Jeugd’ heeft de gemeente een uitgebreide visie geformuleerd op de betekenis van openbare ruimte voor jongeren en kinderen met als doel om de scheve verhouding van speel- en sportplekken over de stad tegen te gaan en om de openbare ruimte zodanig in te richten dat er zogenaamde speelaanleidingen ontstaan. Er is binnen de gemeente een minimumnorm voor formele speelruimte opgesteld, die bij het ontwerpen en realiseren van plannen gehanteerd dient te worden. Om het buitenspelen te stimuleren en meer ruimte voor spelen te creëren is er een pilotproject ‘speelstraten’ opgestart in twee straten. Een straat wordt dan voor een aantal uren per week/maand afgesloten voor al het verkeer zodat kinderen de ruimte krijgen om veilig te spelen. Uit de nota ‘Buitenspelen’ blijkt niet expliciet dat deze geschreven is vanuit het oogpunt om beweging bij kinderen te bevorderen. *“Het doel van de nota is dat de jeugd als volwaardige medegebruikers van de openbare ruimte wordt geaccepteerd. Buitenspelen is leuk en noodzakelijk voor de ontwikkeling van een kind. Goede speelruimte en speelvoorzieningen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan onze samenleving (ontwikkeling van kinderen en de leefbaarheid van de buurt)”*.

- *Verkeersveiligheid*

In het fietsplan van de sector Verkeer & Vervoer wordt beschreven dat één van de redenen om fietsbeleid te voeren is dat fietsen bijdraagt aan een goede volksgezondheid. *“Dagelijks een half uur fietsen heeft een hoog preventief effect op hart-en vaatziekten, suikerziekte, te hoge bloeddruk, stress en bewegingsarmoede”*. Fietsgebruik wordt in dit geval dus gelinkt aan het gunstige neveneffect op beweging. In het fietsbeleid wordt schoolgaande jeugd als een aparte doelgroep aangemerkt. *“Kinderen en jongeren fietsen steeds minder. Als kinderen niet van jongs af aan het plezier en gemak van de fiets ontdekken, dan is het moeilijker hen hier later toe te motiveren. Daarnaast is fietsen gezond. Vooral nu kinderen minder bewegen is de fiets een van de meest eenvoudige en effectiefste middelen om dagelijkse beweging te stimuleren en problemen als overgewicht onder kinderen tegen te gaan. Bovendien zullen kinderen die graag fietsen makkelijker hun ouders overhalen de fiets te nemen”*. Ook wordt verwezen naar het aspect van verkeersveiligheid, met name rondom scholen. *“Bij het brengen en halen van kinderen ontstaan vaak gevaarlijke situaties. Mede daarom komen veel ouders met de auto naar school waardoor de situatie rondom scholen nog onveiliger wordt”*. In het fietsplan worden enkele specifieke maatregelen genoemd om de verkeersveiligheid rondom scholen te waarborgen en het gebruik van de fiets te bevorderen, zoals voorlichtingsacties over de voordelen van fietsen, goede stallingsvoorzieningen, lespakketten verkeerseducatie, kiss & ride-zones etc. Hierbij wordt echter niet verwezen naar afstemming met andere sectoren. In de Milieubeleidsvisie is een apart aandachtsveld ‘gezondheid’ opgenomen. Hierin wordt kort verwezen naar het belang van fietsen vanwege de voordelen voor luchtkwaliteit en geluidsoverlast.

- *Voorzieningen op loop- en fietsafstand*

In de Sportnota wordt beschreven dat de gemeente de afgelopen jaren heeft geïnvesteerd in de aanleg van sportaccommodaties, en dat de uitdaging nu ligt in de maatschappelijke integratie van deze accommodaties op stads- en wijkniveau. Hierbij wordt het stimuleren van beweging als hoofddoel beschouwd. Er wordt aangegeven dat dit afstemming vereist tussen de verschillende beleidsterreinen. *“De inrichting van de openbare ruimte dient de komende jaren meer en beter op sport en bewegen te worden afgestemd. de vraag naar veilige en bereikbare accommodaties dicht bij huis groeit immers. Het aanbod van extra sportmogelijkheden zal bovendien meer mensen stimuleren ‘in beweging’ te komen”*. Er zijn pilots gestart bij een aantal sportcomplexen om deze accommodaties ruimer open te stellen, zodat buurtsportteams, de naschoolse opvang en de brede scholen hier ook gebruik van kunnen maken.

- *Schoolomgeving*

De nota ‘Buitenspelen’ beschrijft dat er wordt getracht om meer speelmogelijkheden in de wijk te realiseren door de schoolpleinen open te stellen na schooltijd. Hierbij wordt echter niet verwezen naar het effect op beweeggedrag bij kinderen.

Sociale omstandigheden

- *Sociaaleconomische status*

In de Sportnota wordt aandacht besteed aan de financiële drempel van sport, met maatregelen om sport te stimuleren door sportfaciliteiten voor iedereen betaalbaar te maken. Een voorbeeld van een initiatief met betrekking tot bewegingsbevordering bij kinderen is de Tjip-pas. Met deze pas kunnen kinderen tot 17 jaar met korting gebruik maken van de gemeentelijke zwembaden en het ijssportcentrum. Voordeel van de Tjip-pas is dat de gemeente gegevens kan registreren over het sportgedrag van jeugdigen en hiermee het gemeentelijk sportbeleid kan optimaliseren. De Tjip-pas heeft niet als hoofddoel het faciliteren van sport onder financieel minder draagkrachtige gezinnen, hiervoor is namelijk het jeugdsportfonds en -meer indirect- de Meedoen-regeling in het leven geroepen. Het Jeugdsportfonds is een stichting die kinderen van financieel minder draagkrachtige ouders een kans geeft om toch te kunnen sporten door het voorzien in lidmaatschapsgeld en sportattributen. De Meedoen-regeling voorziet in vouchers die korting geven op sportieve en culturele activiteiten, gericht op gezinnen met een minimum inkomen. Deze vouchers zijn niet specifiek voor kinderen en kunnen ook ingezet worden voor culturele activiteiten zoals theaterbezoek. De sector Sport voert deze initiatieven uit in samenwerking met de sector Sociale Zaken.

- *Sociale veiligheid*

In de nota ‘Buitenspelen’ wordt benadrukt dat sociale veiligheid onontbeerlijk is om buiten te kunnen spelen. Groenvoorzieningen met een gesloten karakter worden vaak als ‘enge plek’ ervaren, vandaar dat bij de inrichting van wijken het groen waar mogelijk in nauwe relatie met woningen, scholen en winkels gesitueerd dient te worden. Het beweegaspect komt bij deze maatregel niet naar voren.

- *Schoolomgeving*

In de ‘kadernota Sport’ en de ‘kadernota Jeugd’ wordt aandacht besteed aan sportstimulering in en via de brede scholen. Er wordt gestreefd naar de herintroductie van de vakleerkracht sport en beweging in het basisonderwijs. Naast de reguliere gymlessen dienen deze combinatiefunctionarissen ook naschoolse sportactiviteiten in de buurt te verzorgen.

De nota Volksgezondheid beschrijft dat er plannen zijn ontwikkeld voor lespakketten voor basisschoolleerlingen waarbij bewegen en goede voeding centraal staan. Deze initiatieven zijn ontstaan door afstemming tussen de sectoren Sport, Jeugd & Onderwijs en Volksgezondheid.

5.2 Beleid gemeente 2

De documentanalyse in gemeente 2 is gebaseerd op de screening van negen gemeentelijke beleidsdocumenten (zie overzicht bijlage 1). Bij de screening zijn geen maatregelen ontdekt die ingrijpen op de determinanten ‘sociaaleconomische status’ en ‘de opstelling van ouders t.a.v. beweging’, vandaar dat deze in het overzicht zijn weggelaten.

Fysieke omstandigheden

- *Inrichting woonomgeving en openbare ruimte*

De nota Openbare Ruimte gaat in op het principe van gedeelde ruimte. In het verleden is, omwille van de toenemende verkeersdruk, gekozen voor het scheiden van gebruikersgroepen in de openbare ruimte. Dit betekent echter minder openbare ruimte, en dus minder speelmogelijkheden. De gemeente wil echter een veranderingsslag maken en het gedeelde ruimteconcept breed gaan toepassen, zodat de openbare ruimte overal gedeeld kan worden door verschillende groepen gebruikers. Kinderen moeten dus ook overal in de openbare ruimte kunnen spelen. Deze visie is echter niet gebaseerd op het gegeven dat kinderen meer moeten bewegen vanuit gezondheidsoogpunt, maar op het bevorderen van positief sociaal contact tussen burgers.

- *Verkeersveiligheid*

De fietsnota geeft aan dat mensen tot de leeftijd van 15 jaar het meest gevoelig zijn voor het aanleren van een bepaald gedrag of houding. De boodschap naar kinderen en jongeren is dan ook: ‘fietsen is normaal’. In het kader van permanente verkeerseducatie wordt getracht om kinderen de kennis, vaardigheden en motivatie bij te brengen voor een veilige deelname aan het verkeer zodat kinderen zelfstandig naar school kunnen fietsen. In samenwerking met de scholen worden er diverse projecten uitgevoerd omtrent verkeerseducatie en fietspromotie. In de fietsnota komt naar voren dat promotie van het fietsgebruik niet alleen bedoeld is voor een betere bereikbaarheid van de stad, maar dat hier ook andere aspecten zoals gezondheid aan ten grondslag liggen. *“Er zijn veel subdoelen die worden bereikt door een hoger fietsgebruik. Het gezondheidsaspect is actueel omdat mensen steeds minder bewegen en obesitas steeds vaker voorkomt. Deze invalshoek kan directe input zijn voor de promotie van de fiets”*. Tevens haakt ook de Milieunota aan bij het stimuleren van het fietsgebruik, weliswaar vanuit doelstellingen rondom luchtkwaliteit. In de fietsnota wordt benadrukt dat samenwerking vereist is om de verschillende doelen te verenigen. *“Het afgeven van één gezamenlijk signaal naar diverse doelgroepen versterkt de communicatie en daarmee de gedragsbeïnvloeding. Samenwerking tussen diverse partners, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie, is daarvoor noodzakelijk. De samenwerking moet leiden tot één integrale campagne ter bevordering van het fietsgebruik”*.

- *Voorzieningen op loop- en fietsafstand*

Naast het aanbod vanuit de bestaande sportaccommodaties zijn er in de gemeente twee Cruyff Courts aangelegd. De aanleg van Cruyff Courts sluit aan bij de behoefte onder jongeren aan een kwalitatief hoogwaardige sportvoorziening in de openbare ruimte. Een voorziening die niet alleen door ongeorganiseerde sporters gebruikt wordt, maar ook ruimte biedt aan schoolsport en anders georganiseerde sport. Ook zijn er plannen voor de uitbreiding van het

aantal verharde trapveldjes, voetbalkooien en kunstgrasveldjes in de wijken. Hierbij wordt samenwerking gezocht met de sector Ruimtelijke Ordening.

- *Schoolomgeving*

In de nota Volksgezondheid wordt het plan geopperd om meer speelmogelijkheden te creëren door het openstellen van schoolpleinen. Hierbij wordt duidelijk de relatie gelegd tussen buitenspelen en het belang hiervan voor de gezondheid. Afstemming wordt hier gezocht met de sector Jeugd & Onderwijs en Beheer Openbare Ruimte.

Sociale omstandigheden

- *Sociale veiligheid*

Met het oog op de veiligheid en leefbaarheid in de wijken is de gemeente een maatschappelijk project gestart in de vorm van een straatvoetbalcompetitie. Het doel van het project is tweeledig, echter bewegingsbevordering wordt hierbij niet genoemd. Enerzijds is het doel om door gratis sport en fun, jongeren, die door hun verschillende achtergronden of cultuur elkaar niet tegen komen in het dagelijks leven of elkaar mijden bij vrije tijdsbesteding, met elkaar om te laten gaan en elkaar beter te leren kennen om zodoende de sociale cohesie te bevorderen. Anderzijds is het doel om de leefomgeving in de wijken te verbeteren door verbeteringen aan de bestaande voorzieningen aan te brengen en eventueel in bepaalde wijken nieuwe voorzieningen aan te leggen.

- *Schoolomgeving*

Bij de brede scholen zijn vanaf 2006 de zogenaamde BOS-projecten aangehaakt. Hierin worden de verbanden verder aangehaald tussen de Buurt, Onderwijs en Sportverenigingen en worden er meer naschoolse, uitdagende, recreatieve, educatieve en sportieve activiteiten aangeboden aan kinderen. In deze projecten wordt bijzondere aandacht besteed aan het thema 'gezond bewegen'. In opdracht van de gemeente is stichting Actief verantwoordelijk voor de coördinatie en uitvoering van diverse sportprojecten, zoals een impuls voor basisscholen om bewegingsonderwijs te organiseren en te verbeteren met behulp van combinatiefunctionarissen, sportintroductie cursussen voor kinderen en sportieve activiteiten voor kinderen in de vakantieperiodes. Vanuit de gemeente zijn de sectoren Volksgezondheid en Sport vertegenwoordigd in de stichting.

5.3 Beleid gemeente 3

De documentanalyse in gemeente 3 is gebaseerd op de screening van zeven gemeentelijke beleidsnota's (zie overzicht bijlage 1).

Fysieke omstandigheden

- *Inrichting woonomgeving en openbare ruimte*

De Sportnota beschrijft het belang van een beweegvriendelijke openbare ruimte. *“Een sportieve inrichting van de openbare ruimte hoort een kernelement te zijn bij de herinrichting en reconstructie van bestaande locaties en bij de ontwikkeling van nieuwbouwlocaties”*. Er wordt hierbij verwezen naar het belang van samenwerking tussen verschillende beleidsterreinen. In de nota ‘Spelen’ wordt uitgegaan van een brede visie op buitenspelen, waarbij spelen deel uitmaakt van het continuüm ‘spelen-bewegen-ontmoeten’. Er wordt aangegeven dat het speelruimtebeleid daarom niet alleen deel uitmaakt van het jeugdbeleid en het ruimtelijk inrichtingsbeleid, maar ook relaties heeft met onderdelen van het welzijnsbeleid, beleid voor sportstimulering, onderwijsbeleid, cultuurbeleid en met het beheer van de openbare ruimte. In de nota wordt voorgesteld om de NUSO-richtlijn van 3% per bebouwde hectare grond als uitgangspunt hanteren om per wijk de omvang van de formele speelruimte te bepalen. Daarnaast worden er nog suggesties gedaan voor het creëren van meer speelruimte voor kinderen aan de hand van het project ‘Speelstraten’ of door parkeerterreinen die een deel van de dag of de week gebruikt worden in de resterende tijd te benutten voor speelruimte.

- *Verkeersveiligheid*

In de gemeente is gestart met het project ‘duurzaam veilige schoolomgeving’ met als doel de verkeersveiligheid en –educatie op en rondom scholen te verbeteren. De gemeente stimuleert door middel van subsidies de verkeersveiligheidsprogramma's of –projecten van scholen en belangenverenigingen. Hier kunnen bijvoorbeeld fietsverlichtingscampagnes of verkeersweken mee georganiseerd worden. In het projectprogramma wordt aangegeven dat het een sectoroverstijgend project is waarbij naar samenwerking wordt gestreefd tussen de sector Openbare Ruimte & Verkeer en de sector Jeugd & Onderwijs.

De gemeente werkt aan het creëren van een echt fietsklimaat, door naast infrastructurele maatregelen, ook het fietsgebruik te stimuleren door middel van promotiecampagnes. Hierbij wordt in de nota Fietsbeleid ook kort verwezen naar het feit dat fietsen gezond is, waardoor we dus kunnen aannemen dat bewegingsbevordering beschouwd wordt als een gunstig neveneffect van het fietsgebruik. Een initiatief dat in de nota wordt beschreven, specifiek gericht op kinderen, is een project om het fietsen naar school te stimuleren door een beloningsactie voor kinderen die fietsend (of lopend) naar school komen. Er wordt opgemerkt dat vanuit fietspromotie opgelet moet worden bij welke acties van andere beleidsterreinen aangehaakt kan worden, zoals bijvoorbeeld de beleidsterreinen Milieu, Gezondheid & Bewegen en Sport & Recreatie.

- *Voorzieningen op loop- en fietsafstand*

De Sportnota beschrijft plannen voor de ontwikkeling van vier Sportpunten in de stad. Hiermee wordt bedoeld op sportaccommodaties waar op een groot deel van de dag door clustering van voorzieningen, het samenwerken van sportverenigingen, eventueel commerciële aanbieders en andere organisaties verschillende sporten, al dan niet georganiseerd, beoefend kunnen worden. Het zijn open, laagdrempelige voorzieningen die de gelegenheid bieden voor vrije, ongebonden sportbeoefening en een ontmoetingsplek vormen voor de wijk. Daarnaast wordt de aandacht gevestigd op kleinschalige buurt- en

wijkvoorzieningen waar o.a. niet-verenigingsgebonden lokale jeugd gebruik van kan maken. Het creëren van voorzieningen die dienen als ontmoetingsplek is het hoofddoel van deze maatregelen. Bewegingsbevordering wordt hierbij als gunstig neveneffect beschouwd. Bij de realisatie van de voorzieningen wordt afstemming met de sector Ruimtelijke Ordening noodzakelijk geacht.

- *Schoolomgeving*

In de lijn van het continuüm ‘spelen-bewegen-ontmoeten’ wordt in de nota ‘Spelen’ voorgesteld om schoolpleinen waar mogelijk openbaar te maken en open te stellen voor buitenschools gebruik. “*Door dit combinatiegebruik wordt de schaarse speelruimte in de stad uitgebreid en beter benut*”. Zoals al vermeld bij de inrichting van de woonomgeving en openbare ruimte komt in de nota ‘Spelen’ duidelijk de noodzaak tot afstemming met relaterende beleidsterreinen naar voren.

Sociale omstandigheden

- *Sociaaleconomische status*

De nota Volksgezondheid geeft aan dat voor 2011 projecten gepland staan met een uitgebreider aanbod aan bewegingsbevorderende activiteiten gecombineerd met voedselvoorlichting specifiek gericht op mensen met een lage sociaaleconomische status en niet westerse allochtonen. Hier wordt verder niet nader op ingegaan in de nota.

- *Sociale veiligheid*

De nota Jeugdbeleid geeft aan dat burgers zich in de wijk vaak onveilig voelen door jongerenoverlast. De veroorzakers van overlast zijn steeds jonger, daarom wordt ambulante jongerenwerk ingezet voor jongeren vanaf 8 jaar. Om jongeren te betrekken bij activiteiten in de buurt worden uitdagende sportactiviteiten aangeboden, echter niet uit het oogpunt om beweging te bevorderen.

- *Schoolomgeving*

Op de scholen wordt beweging gestimuleerd door de inzet van BOS-medewerkers (Buurt-Onderwijs-Sport). Naast de lessen bewegingsonderwijs verzorgen zij buurtsportactiviteiten voor alle kinderen uit de wijk en voor specifieke groepen kinderen met overgewicht. Hierbij zijn zowel de sector Welzijn, Sport als Jeugd & Onderwijs betrokken. Binnen de scholen lopen tevens nog de projecten ‘eten + gymmen = gewicht dimmen’ en het project ‘Op één lijn’ waarbij aan de hand van een lespakket aandacht wordt besteed aan gezonde leefstijl. Buitenschoolse activiteiten gericht op beweging en de preventie van overgewicht krijgen vorm in projecten als ‘Plein Aktief’, ‘Time to play’ en ‘Speel je fit’.

Leefstijl

- *Opstelling ouders t.a.v. beweging*

Op de scholen wordt, in samenwerking met de GGD, het project ‘Op één lijn’ uitgevoerd dat aandacht besteed aan het thema gezonde leefstijl (voeding en bewegen). Hierbij zijn zowel de sector Welzijn, Sport als Jeugd & Onderwijs betrokken. Naast educatie voor kinderen, richt dit project zich ook op de rol van ouders. Ouders worden aan de hand van nieuwsbrieven, en thema- en informatieavonden voorgelicht over het belang van een gezonde leefstijl.

5.4 Beleid gemeente 4

De documentanalyse in gemeente 4 is gebaseerd op de screening van acht gemeentelijke beleidsnota's (zie overzicht bijlage 1). Bij de screening zijn geen maatregelen ontdekt die ingrijpen op de 'opstelling van ouders ten aanzien van beweging', vandaar dat deze determinant in dit overzicht buiten beschouwing is gelaten.

Fysieke omstandigheden

- *Inrichting woonomgeving en openbare ruimte*

De nota Milieu geeft aan dat de ambitie is om te voorzien in een verkeer- en vervoerbeleid, waarin de zorg voor een goede infrastructuur, het milieu en de verkeersveiligheid tot uitdrukking komt. Het afstemmen van de ruimtelijke structuur op langzaam verkeer en de bereikbaarheid per fiets moeten criteria zijn bij nieuwe woonwijken.

De beleidsnota 'Speelvoorzieningen' geeft aan dat het aanbod van speelgelegenheden in de gemeente nog niet aan de NUSO richtlijn van 3% voldoet. *"Op dit moment is er alleen sprake van uitbreiding in uitbreidingslocaties, terwijl er in bestaand gebied sprake is van een afname van de speelruimte. Dit wordt met name veroorzaakt door een toenemende verkeersdruk en verlies aan informele speelruimte"*. De beleidsnota bevat een uitgebreid speelplekkenplan waarbij, uitgesplitst naar leeftijdscategorie, beleidsalternatieven worden geschetst die als doel hebben het aanbod van speelvoorzieningen voor kinderen in de wijk naar een hoger niveau te tillen. Bij de maatregelen wordt echter niet verwezen naar het positieve effect op beweggedrag. Ook een verwijzing naar afstemming met andere beleidssectoren ontbreekt.

- *Verkeersveiligheid*

In de nota Verkeer & Vervoer wordt aandacht besteed aan verkeersveiligheid. De gemeente wil aanhaken bij de landelijke aanpak Permanente Verkeerseducatie, waarbij kinderen in alle leeftijdscategorieën scholing en voorlichting krijgen over veilige deelname aan het verkeer. Uit de nota komt niet naar voren dat het doel hiervan is dat kinderen meer gaan fietsen (en hierdoor indirect meer bewegen), maar het accent wordt gelegd op de afname van het aantal verkeersongevallen.

- *Voorzieningen op loop- en fietsafstand*

In de nota Jeugd & Onderwijs wordt ruime aandacht besteed aan de aanwezigheid van vrijetijdsvoorzieningen voor kinderen en jongeren: *"voor een gezonde ontwikkeling van jongeren is het erg belangrijk dat zij zich optimaal kunnen ontspannen en bewegen en daarbij gebruik kunnen maken van lokale voorzieningen"*. Hierbij wordt ingezet op de realisatie van op de leeftijd en de belangstelling van kinderen aansluitende speelplekken en ook het stimuleren tot meer intensief gebruik van speelpleinen, sportvelden en sportzalen. Ook de Sportnota onderstreept het belang van het opnemen van sport in het ruimtelijk beleid. Voor de jeugd betekent dit dat dicht bij huis kleinschalige sport- en speelvoorzieningen gerealiseerd moeten worden zoals trapveldjes en basketballpleintjes, maar ook het organiseren van bepaalde sportactiviteiten in buurthuizen. De grootschalige sportaccommodaties kunnen dan op een grotere afstand worden geplaatst. Bovenstaande maatregelen hebben allen bewegingsbevordering als hoofddoelstelling. Uit de nota's kan echter niet worden opgemaakt dat hierover afstemming plaatsvindt tussen sectoren.

- *Schoolomgeving*

De beleidsnota 'Speelvoorzieningen' geeft aan dat momenteel sommige schoolpleinen worden gebruikt als buurtspeelplaats. Het voornemen is om dit initiatief uit te breiden naar meerdere schoolpleinen. Hierbij wordt niet ingegaan op de relatie tot beweging.

Sociale omstandigheden

- *Sociaaleconomische status*

De Sportnota beschrijft dat de mogelijkheden om te recreëren en te sporten voor veel inwoners belangrijke criteria vormen voor leefbaarheid en dus aantrekkelijkheid van hun woonomgeving. Om de samenlevingsopbouw binnen de gemeente te bevorderen wordt het particulier initiatief gestimuleerd (in de vorm van subsidies) om evenementen en activiteiten in de vorm van zelforganisatie op te pakken. *“Sport kan hierbij een belangrijk middel zijn dat een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van onderlinge samenwerking en betrokkenheid bij de buurt”*. In de Sportnota wordt ook onderkend dat sociaaleconomische factoren, zoals een laag inkomen, een oorzaak kunnen zijn voor het achterblijven van sportdeelname. Vooral onder allochtonen heeft sport hierdoor een lage prioriteit. Er worden hier in de nota echter geen maatregelen tegenover gezet.

- *Veiligheid*

De Woonvisie geeft aan dat bewoners het onderhoud van parken, plantsoenen en straten als onvoldoende beoordelen. De gebruiks- en belevingswaarde, inclusief sociale veiligheid, van deze voorzieningen zijn hierdoor matig. De gemeente wil inzetten op het verbeteren van het beheer van deze voorzieningen en het vergroten van de sociale veiligheid door hiervoor wijkbeheerteams aan te stellen. Bij deze maatregel wordt echter geen relatie gelegd met het effect op beweeggedrag.

- *Schoolomgeving*

Vanwege de opkomende bewegingsarmoede onder jeugd is door de sector Sport het project “De sportieve school” gestart. Dit project heeft als doel om basisschoolleerlingen een veelzijdiger en kwalitatief beter bewegings-/sportpakket aan te bieden waardoor zij beter inzicht krijgen in de soorten sport die er zijn. *“Een bewustere keuze op jonge leeftijd zou de uitval op latere leeftijd kunnen verminderen en het legt tevens een basis voor een leven lang sportbeoefening”*. Deze maatregel heeft bewegingsbevordering als centraal doel. Om dit te bewerkstelligen vindt er samenwerking plaats tussen de sector Sport en Jeugd & Onderwijs.

5.5 Conclusie

In dit hoofdstuk is per gemeente het huidige geschreven beleid ten aanzien van bewegingsbevordering bij kinderen in kaart gebracht. Hiertoe is per determinant van beweeggedrag bij kinderen nagegaan wat er uit beleidsdocumenten naar voren kwam over interventies die beweging bevorderen. Aan de hand van tabel 5.1 (z.o.z.) kunnen we concluderen dat de beleidsmaatregelen in de vier gemeenten over het algemeen ingrijpen op een groot aantal determinanten van beweeggedrag. Uit het schema is af te leiden dat in gemeente 3 het meest sprake is van beweegbeleid, aangezien hier op een groot aantal determinanten maatregelen zijn geformuleerd die bewegingsbevordering als concreet doel stellen. In gemeente 4 vinden we daarentegen weinig concrete maatregelen gericht op bewegingsbevordering, wat betekent dat hier nog weinig bewegingsbeleid is geformuleerd. Gemeenten 1 en 2 kunnen tussen deze twee uitersten worden gerangschikt, de beleidsmatige verankering van het belang van bewegingsbevordering is hier nog niet vanzelfsprekend. Naast concreet bewegingsbeleid zien we echter in het schema ook terugkomen dat er maatregelen worden geïnitieerd waarbij wel de relatie met bewegingsbevordering wordt gelegd, maar waarbij bewegingsbevordering gezien wordt als een gunstig neveneffect van de maatregel. Dit zien we vooral terug in maatregelen van de harde sectoren. Bij maatschappelijke sectoren, en daarbij in het bijzonder de sector Sport en de sector Volksgezondheid, staat de preventie van overgewicht en bewegingsbevordering prominent op de agenda, wat we terug zien in meer concrete doelstellingen en interventies omtrent bewegingsstimulering.

Hupe en Klijn (1997) spreken over beleidsvorming als een leerproces over raakvlakken in doelen en het zoeken naar gemeenschappelijkheden als uitgangspunt voor gezamenlijke inspanning. In gemeenten 1, 2 en 3 zien we dat in de nota's van de sector Verkeer & Vervoer omtrent fietsbeleid, in het schema terug te vinden onder verkeersveiligheid, al sterk wordt ingespeeld op deze raakvlakken in doelen. Hoewel bewegingsbevordering in dit beleid niet de hoofddoelstelling is, is het feit dat deze sector het beweegaspect meeneemt in het beleid ter promotie van het fietsgebruik te interpreteren als een bewijs van bewustwording over parallelle van belangen tussen beleidssectoren.

Daarnaast zien we in het schema nog een categorie maatregelen terugkomen waarbij niet wordt verwezen naar een relatie met beweging, voornamelijk te constateren in gemeente 4. Een verklaring voor het grote aantal maatregelen waarbij dit het geval is zou kunnen zijn dat gezondheidsrelevante maatregelen door beleidsterreinen anders dan Volksgezondheid vaak niet als zodanig herkend en benoemd worden. Doordat deze relatie met gezondheid en bewegen vaak niet herkend wordt door andere (veelal harde) beleidsterreinen, wordt ook niet de noodzaak tot krachtenbundeling gevoeld.

Uit het schema is op te maken dat afstemming met andere beleidssectoren het meest plaatsvindt in gemeente 3. In gemeente 4 vindt de minste afstemming plaats, en wederom bevinden gemeenten 1 en 2 zich hier tussenin. Hieruit kunnen we concluderen dat er in gemeente 3 het meest sprake is van intersectoraal beleid en in gemeente 4 het minst. In hoofdstuk 3 is de veronderstelling geuit dat het functioneren van intersectorale samenwerking zijn weerslag heeft op de beleidsinhoud. Op basis van deze theorie zouden we dus mogen verwachten dat daar waar het beleid een intersectoraal karakter vertoont, bij de totstandkoming van dit beleid in meer of mindere mate intersectorale samenwerking heeft plaatsgevonden. Naar aanleiding van de constateringen over de beleidsinhoud, zou dit betekenen dat in gemeente 3 het meest intersectoraal wordt samengewerkt en in gemeente 4 het minst. In het volgende hoofdstuk zal de aard van de samenwerking in de vier gemeenten in kaart worden gebracht, waarna bekeken kan worden of deze verwachtingen parallel lopen met de praktijksituaties.

Tabel 5.1 Beweginginterventies huidig lokaal beleid

		Gemeente 1	Gemeente 2	Gemeente 3	Gemeente 4
Fysieke omstandigheden	<i>Inrichting woonomgeving en openbare ruimte</i>	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T	1) Maatregelen met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregelen zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T
	<i>Verkeersveiligheid</i>	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd neveneffect 2) Geen afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd neveneffect 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd neveneffect 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T
	<i>Voorzieningen op loop-en fietsafstand</i>	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregelen met verwijzing naar beweging als beoogd neveneffect 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregelen met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Geen afstemming met andere beleidssectoren
	<i>Schoolomgeving</i>	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T
Sociale omstandigheden	<i>Sociaaleconomische status</i>	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	/	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Geen afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregelen zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T
	<i>Veiligheid</i>	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T	1) Maatregel zonder verwijzing naar beweging 2) N.V.T
	<i>Schoolomgeving</i>	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregelen met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregelen met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren
Leefstijl	<i>Opstelling ouders t.a.v. beweging</i>	/	/	1) Maatregel met verwijzing naar beweging als beoogd doel 2) Afstemming met andere beleidssectoren	/

Hoofdstuk 6 Intersectorale samenwerking in praktijk

In het vorige hoofdstuk is per gemeente de huidige beleidsinhoud in kaart gebracht, op basis van documentanalyse. In dit hoofdstuk is het eerste deel van de resultaten van de interviews met de gemeentelijke beleidssectoren verwerkt. Er wordt per gemeente inzichtelijk gemaakt welke gemeentelijke beleidssectoren betrokken zijn bij intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen en tevens wordt in kaart gebracht hoe deze samenwerking in praktijk gestalte krijgt. Deze analyses vormen het antwoord op de derde en vierde deelvraag.

De empirische gegevens van de vier casussen worden geanalyseerd aan de hand van het analysemodel (figuur 3.3). Het analysemodel geeft per casus inzicht in de aard van de samenwerking, oftewel de participerende sectoren in het netwerk, de structuur, de samenwerkingsstrategie en de onderlinge verhoudingen tussen de actoren. De bespreking van de casussen zal ook deze indeling in vier alinea's aanhouden, en zal worden afgesloten met een korte terugkoppeling naar de resultaten uit hoofdstuk 5. Bij de bespreking van de participerende sectoren in het netwerk zal allereerst in kaart worden gebracht wat de verschillende doelen en belangen van de geïnterviewde sectoren zijn, aangezien deze medebepalend zijn voor hun eventuele participatie in het netwerk.

6.1 Gemeente 1

In gemeente 1 zijn interviews gehouden met de sectoren Volksgezondheid, Sport, Jeugd & Onderwijs, Verkeer & Vervoer, Gebiedsontwikkeling en Veiligheid. De gemeente is niet sectoraal ingedeeld, maar ingedeeld in een dienst Beleidsontwikkeling en een dienst Gebiedsontwikkeling. Beleidsontwikkeling heeft als taak om stedelijk ambities te formuleren in beleidskaders. De dienst Gebiedsontwikkeling werkt aan de realisatie van deze stedelijke ambities. Voor de hand liggend is de respondent van de sector Gebiedsontwikkeling werkzaam op de overkoepelende afdeling Gebiedsontwikkeling. De andere respondenten maken deel uit van de afdeling Beleidsontwikkeling.

Aan de hand van de vier indicatoren uit het analysemodel zal de aard van de samenwerking in gemeente 1 in kaart worden gebracht.

Participerende actoren in het netwerk

Uitsluitend de sector Sport heeft bewegingsbevordering bij kinderen vastgesteld als sectoraal doel. Naast aandacht voor de feitelijke aanwezigheid en kwaliteit van sportvoorzieningen, wordt door het gemeentelijk Sportbedrijf vooral aandacht besteed aan het laten meedoen van iedere burger. Dit is niet specifiek ingestoken vanuit het gezondheidsaspect. *“Kinderen moeten enthousiast gemaakt worden om te bewegen en om deel te nemen aan sport omdat dat leuk is, niet alleen vanwege het gezondheidsaspect”* (Sport). De sector Volksgezondheid geeft aan dat voor hen beweging bij kinderen geen doel op zich is. Sport en beweging worden ingezet als middel ter voorkoming en bestrijding van overgewicht. Het inzetten van sport als een middel om andere doeleinden te bereiken geldt ook voor de sectoren Jeugd & Onderwijs en Veiligheid. In het kader van leerverrijking binnen de Brede scholen worden naast de gymlessen op school nog naschoolse sportactiviteiten in de wijk georganiseerd. Voor de sector veiligheid is sport een manier om jongeren, vooral in sociale probleemwijken, te betrekken bij jeugd- en jongerenwerk en ze een nuttige vrijetijdsbesteding te bieden om criminaliteit tegen te gaan. *“De aanzuigende werking van bijvoorbeeld de Cruijff Courts is heel groot, dus zijn ze op een andere plek weg. Beweging kan een klein puzzelstukje zijn in een pakket van maatregelen om overlast van jongeren tegen te gaan. Het is een nieuw concept om sport en beweging in te zetten als een preventief middel. Er wordt nu nog heel weinig op ingezet, maar dit zouden we op termijn veel meer uit kunnen buiten”* (Veiligheid).

De sectoren Gebiedsontwikkeling en Verkeer & Vervoer geven beiden aan bewegingsbevordering bij kinderen niet als sectoraal doel te hebben, maar zijn zich wel bewust van eventuele gunstige neveneffecten van hun beleid op beweeggedrag. *“Onze taak is het realiseren van voorzieningen in een wijk. Dat je door die voorzieningen kunt bewegen is hartstikke mooi, dan hebben we twee vliegen in één klap”* (Gebiedsontwikkeling). *“Het fietsbeleid is erop gericht om zoveel mogelijk mensen op de fiets te krijgen in verband met bereikbaarheidsdoelstellingen of milieudoelstellingen. Er staat niet in ons beleid dat het een doel is om kinderen meer te laten bewegen. Iedereen weet wel dat fietsen gezond is, maar dat is voor ons geen doel. Wij zijn wel bereid om in het kader van bereikbaarheid geld te steken in fietsvoorzieningen. Dat betekent dat er meer mensen op de fiets gaan, dus kinderen zullen meer bewegen, dat is een leuke bijkomstigheid”* (Verkeer & Vervoer). De sector Verkeer en Vervoer houdt zich ook nog bezig met verkeersveiligheidsvraagstukken. Dit aspect is mede gericht op kinderen, maar meer uit het oogpunt van het voorkomen van ongevallen. Bewegingsbevordering speelt ook hierbij geen rol.

Er zijn in gemeente 1 meerdere intersectorale samenwerkingsrelaties met betrekking tot bewegingsbevordering bij kinderen aan te duiden. Het betreft hier steeds samenwerking tussen twee sectoren. De sector Volksgezondheid werkt in dit kader alleen samen met de sector Sport, zoals eerder aangegeven ter preventie van overgewicht. De sector Jeugd & Onderwijs is ook tijdelijk betrokken geweest bij een pilot ‘preventie overgewicht’ geïnitieerd door de sector Volksgezondheid. *“Hier ben ik later uitgestapt. Het Sportbedrijf zat hier al in, dus ik vond dat ik niets meer toe te voegen had”* (Jeugd & Onderwijs). Jeugd & Onderwijs werkt samen met de sector Sport, naar aanleiding van de realisatie van de sportimpulsen op de Brede scholen. Beide sectoren geven aan dat samenwerking onontbeerlijk is voor het realiseren van dit initiatief. De sector Sport werkt daarnaast nog samen met de sectoren Verkeer & Vervoer en Gebiedsontwikkeling. In de volgende paragrafen zal nader worden ingegaan op de structuur en strategie van deze samenwerking. De sector Veiligheid is niet betrokken bij enige samenwerking omtrent bewegingsbevordering. Hoewel men wel beseft dat er gedeelde belangen bestaan, is de algemene indruk dat er nog weinig bewustzijn is bij de ‘hardere’ sectoren over wat hun rol zou kunnen zijn ten aanzien van bewegingsbevordering bij kinderen. *“We dragen bij aan bewegingsbevordering, maar niet bewust. Ik denk dat we wel beseffen dat er gedeelde belangen bestaan tussen sectoren, maar we pakken het nog niet samen op”* (Verkeer & Vervoer). De sectoren geven aan dat de bereidheid om gezamenlijk dingen voor elkaar te krijgen om te zorgen dat de burger er beter van wordt er wel is. Respondenten geven verder aan dat het accent van samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen voornamelijk ligt op samenwerking met externe partijen. Hierbij moeten we denken aan de schoolbesturen, de GGD, welzijnsorganisaties, Jeugd- en jongerenwerk, de Thuiszorg en de consultatiebureaus. Uit bovenstaande resultaten kunnen we opmaken dat er in gemeente 1 niet heel duidelijk een intern netwerk aangeduid kan worden. Samenwerking vindt uitsluitend plaats in een duaal verband tussen twee sectoren, waarbij de sector Sport steeds de centrale actor is. De samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen speelt zich voornamelijk af met externe actoren.

Structuur

Hoewel in de beleidsnota’s nog regelmatig wordt verwezen naar afstemming met andere sectoren (zie hfst 5), blijkt dat in de praktijk de intersectorale samenwerking nog in de kinderschoenen staat. Respondenten geven aan dat de beleidsmatige afstemming niet zo sterk

is als de nota's wellicht doen voorkomen. *“Dat zie je ook aan de begroting, die is echt per thema ingedeeld. Iedere sector vult zijn eigen hoofdstuk”* (Verkeer & Vervoer).

In de interviews werd genoemd dat deze inconsistentie eventueel te maken zou kunnen hebben met het tijdstip van beleidsvorming. Omdat de nota's van de verschillende beleidssectoren niet op hetzelfde moment worden geschreven, kan men bij het opstellen van de eigen nota vrij gemakkelijk en laagdrempelig verwijzen naar bestaande nota's van andere sectoren. Als de nota eenmaal is vastgesteld wordt er echter niet veel meer samengewerkt met de sectoren die in de nota's genoemd worden. Het nadeel van het verschil in tijdstip waarop de nota's verschijnen is dan ook dat er niet gezamenlijk aan een visie of beleidsdoel wordt gewerkt. Er is ook geen uitvoeringsplan voor samenwerking omtrent bewegingsbevordering opgesteld. De gemeente heeft integraliteit geprobeerd te bevorderen door het oprichten van één beleidsdienst voor alle sectoren waar beleid wordt gemaakt. Dit heeft er echter niet toe geleid dat er intern meer intersectoraal wordt samengewerkt. *“Je zit wel dicht bij de andere sectoren, maar de drempel tot contact blijft hoog”* (Jeugd & Onderwijs).

Het initiatief tot samenwerking zou volgens de geïnterviewden moeten komen van de sectoren Volksgezondheid of Sport, omdat deze sectoren het thema in hun beleidsportefeuille hebben. De algemene opvatting heerst dat deze sectoren hun doelstellingen beter zouden moeten uitdragen zodat het ook bij andere sectoren binnenkomt.

Samenwerkingsstrategie

De intersectorale samenwerkingsrelaties tussen sectoren blijken geen van allen structureel te zijn. De respondenten zijn unaniem over het feit dat het incidentele samenwerking betreft, die alleen gezocht wordt als zich een concreet project voordoet. Er zijn geen vaste overlegmomenten, alleen wanneer men elkaar nodig heeft neemt men contact met elkaar op. De behoefte om de samenwerking in een meer structurele vorm te gieten lijkt ook niet te bestaan, aangezien bewegingsbevordering bij kinderen bij de meeste sectoren niet tot de kerntaak behoort en men hier de capaciteit niet voor heeft.

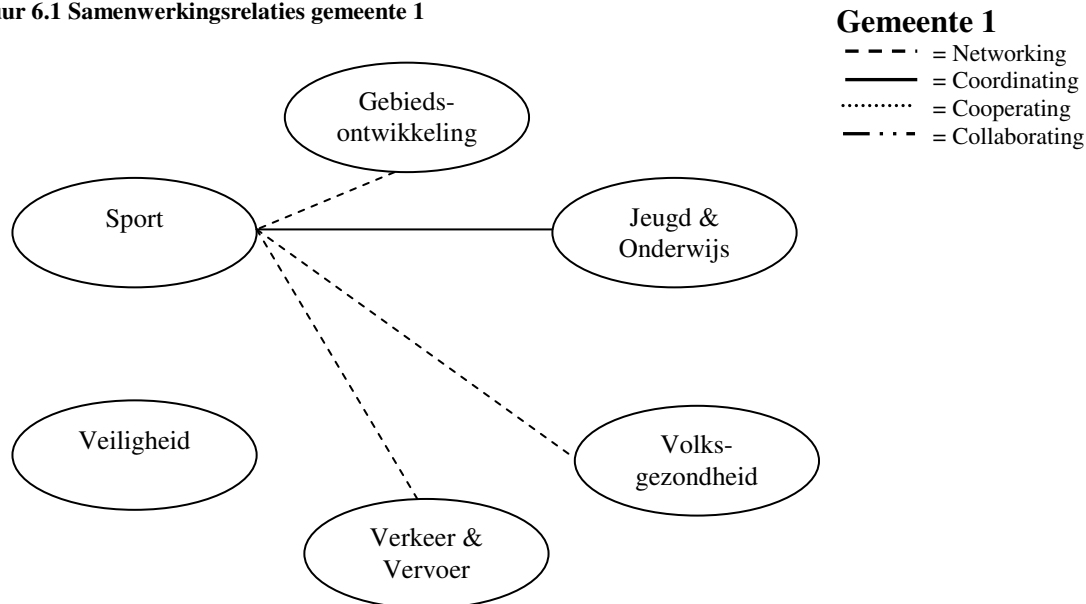
De intensiteit van de samenwerkingsrelaties in gemeente 1 is vrij laag. De relaties tussen de sectoren Sport en Gebiedsontwikkeling, Sport en Verkeer & Vervoer en tussen Sport en Volksgezondheid kunnen geduid worden als de Networking-strategie aangezien deze samenwerking vrijblijvend van aard is en slechts gericht is op het delen van informatie. De samenwerking tussen Sport en Gebiedsontwikkeling wordt bijvoorbeeld gezocht als er plannen zijn voor de aanleg van sport- en speelvoorzieningen. De sector Sport komt met een idee of geeft advies over de invulling van de voorzieningen en vervolgens worden de gebiedsteams belast met de uitvoering. Beiden sectoren geven aan dat dit op ad-hoc basis plaatsvindt. De sector Sport geeft aan dat zij proberen om vroegtijdig betrokken te zijn bij de inrichting van de openbare ruimte en nieuwe wijken, maar dat dit nog moeizaam verloopt. De sector Sport en de sector Verkeer & Vervoer proberen elkaar wel eens te vinden in communicatie-uitingen. De sector Verkeer communiceert veel en marketinggericht over fietsen en heeft daar ook een groot budget voor. Sport ziet wel eens mogelijkheden om hierbij aan te haken, meestal uit budgettaire overwegingen. *“Op het moment dat ze bij Sport een kans zien, zullen ze het niet nalaten. Maar als wij een keuze moeten maken in verband met geld of reclameruimte, dan kiezen we toch meestal voor de bereikbaarheidscomponent”* (Verkeer & Vervoer). De relatie van de sector Sport met de sector Jeugd & Onderwijs heeft een ietwat intenser karakter, aangezien naast het uitwisselen van informatie ook activiteiten worden ondernomen met een gemeenschappelijk doel. Dit kan geduid worden als Coordinating.

De samenwerking tussen Sport en Jeugd & Onderwijs heeft een formeler karakter, gezien het feit dat hun gezamenlijke verantwoordelijkheid, het bewegingsonderwijs op scholen en buurtsport, een grotere continuïteit beoogt. Er zijn in dit kader ook afspraken gemaakt over de

verdeling van middelen en de financieringsstructuur. Desalniettemin blijven de sectoren elkaar beschouwen als aparte domeinen met elk eigen belangen en wordt de samenwerking als ad-hoc betiteld.

In figuur 6.1 worden de intersectorale samenwerkingsrelaties weergegeven, waarbij tevens de intensiteit van de samenwerking is gevisualiseerd.

Figuur 6.1 Samenwerkingsrelaties gemeente 1

Onderlinge verhoudingen

Over de mate van wederzijdse afhankelijkheid tussen de sectoren zijn de meningen verdeeld. Respondenten beoordelen dit wel als een belangrijke motivatie voor samenwerking. *“Je kunt het niet alleen, je moet slim werken. Op alle punten waarop wij actief zijn hebben we andere mensen nodig en zij ons, al is het maar qua financiën”* (Veiligheid). Tussen bepaalde sectoren wordt de wederzijdse afhankelijkheid sterker gevoeld dan elders. Jeugd & Onderwijs geeft aan een sterke wederzijdse afhankelijkheid te ervaren met de sector Sport. *“Wij beheren dan wel het geld, maar Sport is de sector die het moet uitvoeren. Je hebt elkaar duidelijk nodig”* (Jeugd & Onderwijs). Daarbij geeft de beleidsmedewerker van Jeugd & Onderwijs wel aan dat sectoren nog meer afhankelijk van elkaar zouden moeten worden gemaakt, aangezien ze dan gedwongen worden om meer samen te werken.

Doordat er nog weinig sprake is van samenwerking tussen de sectoren is het niet mogelijk om uitspraken te doen over de aard van de relaties tussen sectoren. Alleen bij de sectoren Jeugd & Onderwijs en Sport is expliciet gevraagd naar hun relatie met elkaar. Hieruit kwam naar voren dat de relatie informeel was en gebaseerd op onderling vertrouwen, mede dankzij de goede persoonlijke contacten. De beleidsmedewerker Jeugd & Onderwijs geeft aan dat dit anders zou zijn bij een samenwerking met andere sectoren. *“Als ik iemand niet ken of niet weet hoe zijn leidinggevende denkt over bepaalde zaken, dan maakt dat het intersectoraal werken heel moeilijk”*. Het interview met de sector sport en de sector Volksgezondheid is tegelijkertijd met twee sectoren afgenomen. Dit uit efficiencyoverwegingen aan de kant van de respondenten, en ook omdat deze van mening waren dat ze elkaar op dit onderwerp goed konden aanvullen. Hieruit mag worden aangenomen dat de persoonlijke relatie tussen deze twee sectoren ook goed is, en dat men elkaar goed weet te vinden.

6.2 Gemeente 2

In Gemeente 2 zijn interviews gehouden met de sectoren Volksgezondheid, Sport, Onderwijs, Openbare Ruimte, Verkeer & Vervoer, en Milieu. Voor de visie omtrent Sociale Veiligheid is een gebiedsmanager Maatschappelijke Ontwikkeling geïnterviewd. Sociale Veiligheid in de wijk maakt deel uit van zijn portefeuille, en zal in deze casus mee worden genomen als zijnde een aparte sector.

Participerende actoren in het netwerk

De sector Sport geeft als enige sector aan bewegingsbevordering als een sectoraal doel te zien. De beleidsmedewerker Sport geeft aan dat beweging gezien moet worden als een leuk en recreatief doel, met een aantal interessante neveneffecten voor bijvoorbeeld de gezondheid van mensen. *“Allereerst moet sport door mensen gezien worden als leuk om actief te zijn, leuk om erbij te horen. Als je dat bereikt hebt, kun je die neveneffecten ook gaan uitnutten”* (Sport). De sector Volksgezondheid ziet beweging heel duidelijk als een middel dat ingezet kan worden tegen overgewicht. In het kader van preventie van overgewicht worden ook projecten ingezet die zich specifiek richten op beweging bij kinderen, zoals het project ‘lekker fit’ op scholen. Ook de sector Onderwijs ziet bewegingsbevordering meer als een middel om andere doelstellingen te bereiken, dan als een sectoraal doel. De respondent geeft aan dat de primaire focus van de sector Onderwijs ligt bij het leerproces binnen de klas. Daarnaast zijn er ook nog andere doelstellingen waar de sector Onderwijs een gedeelde verantwoordelijkheid in ervaart, zoals de brede ontwikkeling van een kind waar ook het aanzetten tot een actieve en gezonde leefstijl tot gerekend wordt.

De gebiedsmanager geeft aan dat in het kader van sociale veiligheid sport- en spelactiviteiten worden ingezet als middel dat voorziet in een nuttige tijdsbesteding voor jeugd, met als doel overlast van jongeren tegen te gaan. Hierbij moet gedacht worden aan straattoernooien of georganiseerde activiteiten op de Cruijff Courts. Voor de sectoren Openbare Ruimte, Verkeer & Vervoer en Milieu geldt dat bewegingsbevordering bij kinderen geen doel op zich is, maar dat hun beleid wel neveneffecten kan hebben op het beweeggedrag van kinderen. Voor de sector Openbare Ruimte staat het gebruik van de openbare ruimte voorop, wat betekent dat alle beperkingen op het gebruik van deze ruimte weggehaald dienen te worden. Voor kinderen kan dit betekenen dat de openbare ruimte meer speelmogelijkheden en speelaanleidingen biedt. *“Gebruikers die de openbare ruimte nu monopoliseren, zoals automobilisten, moeten ruimte gaan inleveren. Het is allemaal opgezet vanuit het oogpunt dat de openbare ruimte voor iedereen belangrijk is omdat je daar veel doet. Kinderen kunnen hier heel veel baat bij hebben”* (Openbare Ruimte).

De sector Verkeer & Vervoer geeft aan dat zij indirect bijdragen aan bewegingsbevordering door het gebruik van de fiets te stimuleren in verband met bereikbaarheids- en verkeersveiligheidsdoelstellingen. *“Dit heeft ook te maken met investeringen. Als wij minder wegen en parkeerplaatsen aan hoeven te leggen is dat financieel erg gunstig”* (Verkeer & Vervoer). De respondent geeft aan dat gezondheidsdoelstellingen en milieudoelstellingen voor de sector Verkeer & Vervoer ook wel belangrijke drijfveren zijn geweest bij de totstandkoming van het fietsbeleid. De sector Milieu beaamt dat zij inbreng heeft geleverd aan de fietsnota. Dit vanuit het oogpunt dat fietsgebruik gestimuleerd moet worden in verband met het gunstige milieueffect, aangezien de gemeente in 2004 niet voldeed aan de normen die gesteld worden aan luchtkwaliteit. De beleidsmedewerker Milieu geeft aan dat er wel een link is met bewegen, maar dat dit geen directe sectorale doelstelling is. *“Het stimuleren van beweging bij kinderen is natuurlijk hartstikke goed, alleen wij krijgen dat niet doorvertaald naar harde getallen in onze plannen. Voor ons zijn dat indirecte effecten, wij worden er niet op afgerekend”* (Milieu).

De sectoren Volksgezondheid, Sport, Onderwijs en Sociale Veiligheid maken deel uit van de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling. De respondenten geven aan dat het thema 'beweging bij kinderen' tijdens teamoverleggen wel eens aan de orde komt maar dat dit geen intersectoraal samenwerkingsverband genoemd kan worden, het is nog in ontwikkeling. Als er plannen op tafel liggen om ergens een trapveldje of andere sport-/speelgelegenheid aan te leggen wordt er een werkgroep geformeerd die belast wordt met de uitvoering van dat project. Hierin zijn dan de sector Sport, Openbare Ruimte en een gebiedsmanager vertegenwoordigd. Naar aanleiding van de fietsnota is er een werkgroep 'Milieu en Gezondheid' opgericht waarin de sector Volksgezondheid, Verkeer & Vervoer en de sector Milieu zijn vertegenwoordigd. Deze werkgroep richt zich niet uitsluitend op bewegingsbevordering bij kinderen, maar hier worden wel zaken afgestemd en getracht verbindingen te leggen in het beleid daar waar gedeelde belangen worden ervaren, bijvoorbeeld met betrekking tot het fietsbeleid. *"Vanuit de sector Milieu is het initiatief gekomen voor een workshop ten aanzien van de ontwikkeling van een gezonde wijk waarbij beweging ook gestimuleerd wordt in de vorm van autoluwe zones en de aanleg van fiets- en wandelpaden. De sector Milieu heeft veel oog voor gezondheidsaspecten, dus dat werkt goed. Heel intersectoraal vind ik het allemaal nog niet, maar het zijn eerste stapjes om verbindingen te leggen met andere terreinen"* (Volksgezondheid).

Respondenten geven aan dat de bereidheid tot samenwerking er wel is, zowel bij de zachte als de harde sectoren. *"Je merkt wel dat vanuit andere sectoren steeds meer bewustzijn komt, kijk maar naar het initiatief voor de workshop van de sector Milieu. Dat is op zichzelf al heel intersectoraal gedacht"* (Volksgezondheid).

De beleidsmedewerker Openbare Ruimte merkt op dat het lastig is om thema's zoals 'beweging bij kinderen' intersectoraal verankerd te krijgen. *"Als je facetbeleid maakt waarvan iedereen iets moet meenemen, loop je kans dat er helemaal niets gebeurt. Maar als je een apart beleidsveld maakt voor beweging bij kinderen dan zegt iedereen: er is iemand voor dus ik hoef daar niets aan te doen"* (Openbare Ruimte).

Concrete projecten omtrent de preventie van overgewicht en bewegingsbevordering bij kinderen worden voornamelijk ontwikkeld door een externe stuurgroep van deskundigen. Dit is een netwerk van veldpartijen zoals de GGD, Thuiszorg, ziekenhuizen, sportmedici, Stichting gehandicaptensport etc. Namens de gemeente zijn hier de sector Volksgezondheid en de sector Sport in vertegenwoordigd, weliswaar in aparte settings naar aanleiding van specifieke thema's.

Kort samenvattend kunnen we stellen dat intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen binnen gemeente 2 de indruk wekt van een netwerk-inwording. Hoewel de samenwerkingsrelaties nog erg jong zijn, vindt er interactie plaats tussen sectoren van diverse disciplines. Vooral nog vindt samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen echter nog voornamelijk plaats in een extern netwerk. De noodzaak tot interne samenwerking wordt wel erkend door de sectoren, waaruit ook inzet en samenwerkingsbereidheid volgt.

Structuur

De sectoren geven aan dat activiteiten met het oog op bewegingsbevordering nog veelal sectoraal worden geregeld, en dat hierin nog weinig afstemming bestaat tussen de sectoren. Er is wel een bepaalde mate van afstemming tussen de sectoren van de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling, maar deze wordt niet door iedereen als voldoende ervaren. *"Laatst moest ik in de krant lezen dat er sportweek was en dat de wethouder een sportveld geopend had. Het zou wel prettig zijn als je zulke dingen zou weten"* (Onderwijs).

"Verschillende collega's pakken nu apart van elkaar iets aan, op incidentele basis. Dat is niet

effectief, want je weet niet of iedereen hetzelfde doet” (Volksgezondheid). Het probleem binnen de gemeente is dat er teveel losse activiteiten bestaan met te weinig samenhang. Het ontbreken van deze rode draad in projecten kan te verklaren zijn door het feit dat er momenteel veel gebeurt ter bevordering van beweging bij kinderen op uitvoerend niveau. Deze projecten zijn grotendeels afkomstig vanuit verschillende partijen in het veld, die met behulp van gemeentelijke subsidies projecten opzetten gericht op kinderen. De beleidsmedewerker Onderwijs spreekt in dit kader over ‘wildgroei’. “Er gebeurt op uitvoerend niveau al heel veel. Alleen is het een beetje de omgekeerde wereld, omdat we dat nu pas beleidsmatig in kaart gaan brengen” (Onderwijs).

Er is binnen de gemeente geen concreet uitvoeringsplan aanwezig voor de intersectorale aanpak van bewegingsbevordering bij kinderen. Wel zijn er vanuit de sector Volksgezondheid speerpunten geformuleerd omtrent de preventie van overgewicht waaraan in de toekomst programma’s gekoppeld gaan worden.

Het merendeel van de respondenten geeft aan dat het initiatief tot samenwerking zou moeten komen vanuit de sector Volksgezondheid of de sector Sport omdat binnen deze beleidsterreinen het thema ‘beweging bij kinderen’ op de agenda staat. Deze sectoren moeten dan aansluiting zoeken bij andere sectoren. Uit het interview met de sector Volksgezondheid komt echter naar voren dat het initiatief niet per definitie bij deze sectoren hoeft te liggen, maar dat verwacht wordt dat sectoren uit zichzelf al aandacht besteden aan het gezondheidsaspect. “Het initiatief van de sector Milieu is al heel intersectoraal gedacht. Dat is het mooiste, als sectoren uit zichzelf al gaan bedenken wat ze vanuit de optiek Volksgezondheid nog kunnen doen” (Volksgezondheid).

In het geval van planologische ontwikkelingen worden er projectleiders aangesteld. Die roepen sectoren bij elkaar waarvan men denkt dat ze een bijdrage zouden kunnen leveren aan het project en hebben de regierol. De sector Openbare Ruimte geeft aan dat de inbreng van de zachte sectoren hieraan soms ontbreekt. “Je kunt wel zeggen dat er bij nieuwbouw rekening gehouden moet worden met speelmogelijkheden, maar als je dat alleen maar op papier zet gebeurt er niks. Je zult dat dus moeten uitdragen en moeten zorgen dat je binnen die projecten aanwezig bent en meepraat. Theoretisch denk ik dat de lijn er wel is, maar in de praktijk denk ik dat dit nog wel eens misgaat” (Openbare Ruimte).

Samenwerkingsstrategie

De intersectorale samenwerkingsrelaties tussen de sectoren vinden plaats op incidentele basis. De werkgroep ‘Milieu en gezondheid’ van Volksgezondheid, Verkeer & Vervoer en Milieu komt niet vaak bij elkaar, ongeveer twee a drie keer per jaar, maar kan toch worden beschouwd als een structureel samenwerkingsverband. Tussen de sectoren die deel uitmaken van de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling is de samenwerking ad-hoc. De meningen over de noodzaak van een structurele samenwerking zijn binnen de afdeling verdeeld.

De sector Onderwijs is van mening dat er structureel overleg plaats zou moeten vinden tussen de sectoren van MO, en niet op ad-hoc basis. “We hebben niet voor niets de operatie Jong gehad, waarbij VWS, Onderwijs en Volksgezondheid samenwerkten. Ik vind het heel normaal dat het zo gebeurt, je moet geen dingen dubbel doen of langs elkaar heen werken. Maar mensen zijn niet gewend om zo te werken” (Onderwijs). De sector Sport is van mening dat je intersectoraal werken niet in een structuur kunt wegzetten. “Het gaat erom dat je een netwerk hebt, en dat je weet van elkaar waar je mee bezig bent” (Sport). Uit de gehouden interviews komt naar voren dat er discrepanties bestaan in de interpretaties van het begrip ‘intersectorale samenwerking’. “Men denkt vaak dat het bij intersectoraal werken gaat om iedere week vergaderen met ellenlange verslagen die niemand leest. Daar gaat het niet om. Je moet wel met een concreet plan komen. Je kunt dit dan laten checken door collega’s, die kunnen dan

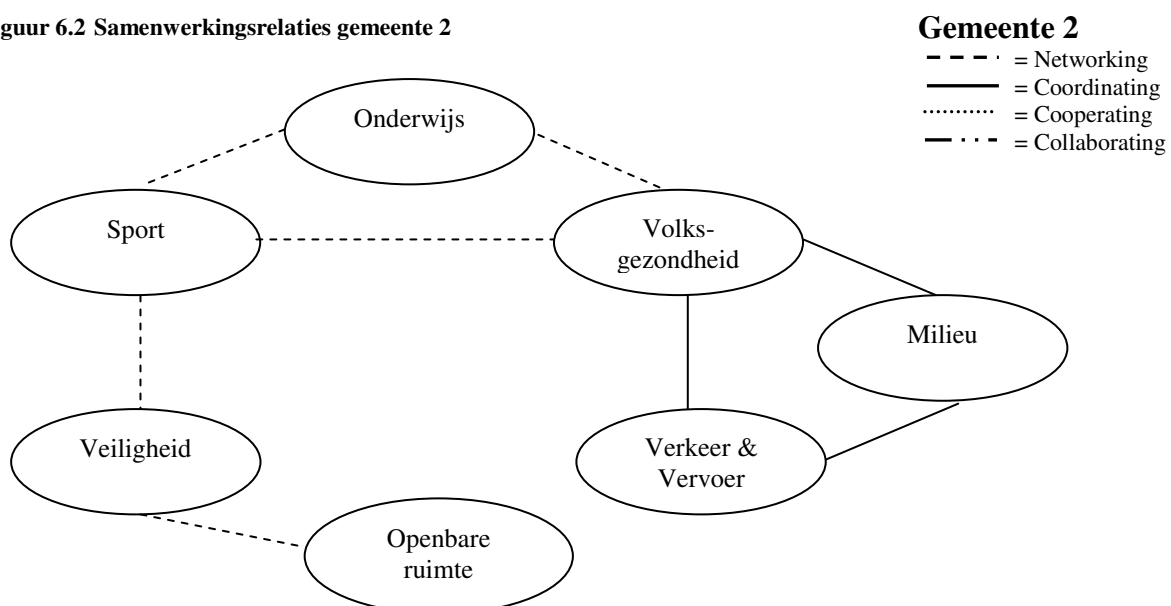
weer input leveren. Soms kom je er op die manier achter dat wat jij in gedachte had al wordt gedaan door iemand anders” (Onderwijs). Het verschil in interpretatie blijkt uit de volgende quote van de sector Sport: “Ik hoef geen structureel overleg waarbij we intersectoraal iedere zes weken naar een situatie kijken. Ik denk niet dat dat erg efficiënt is.” (Sport). Een verschil in opvatting over de mate van structuraliteit in de samenwerking blijkt ook tussen de sector Sport en de gebiedsmanager. Deze laatste geeft aan dat er meer structuur begint te komen in de samenwerking met Sport en Openbare Ruimte. “Voorheen was dit meer op afroepbasis, dus als er geld beschikbaar was voor een project. Je ziet gelukkig wel dat er meer concrete wijkaanpakken komen, dan krijg je een meer gedragen visie waaraan meerdere sectoren bij kunnen dragen”(Gebiedsmanager/sociale veiligheid). De sector Sport betitelt deze samenwerking echter juist wel als ad-hoc, bijvoorbeeld wanneer er besloten wordt tot de aanleg van (sport)voorzieningen in een wijk.

Over de rol van de hardere sectoren zijn zowel de zachte als de harde sectoren eensgezind. Men ziet geen nut in het betrekken van deze sectoren bij een structureel overleg. Men is ervan overtuigd dat het voldoende is om te weten waar je terecht kunt als je iets nodig hebt, en op tijd betrokken te zijn bij nieuwe planologische ontwikkelingen.

Zoals blijkt uit figuur 6.2 kan het merendeel van de samenwerkingsrelaties worden gekarakteriseerd als de Networking-strategie, dus het ad-hoc uitwisselen van informatie en het geven van advies. Uit de gesprekken met beleidssectoren komt naar voren dat intersectorale samenwerking nog erg in de leerfase zit, waardoor er nog weinig gezamenlijke activiteiten worden ontplooid. Dit is echter wel het streven. “Mensen zoeken je wel op als ze iets willen weten. Maar het gebeurt nog niet dat men zegt: kom, we gaan samen iets op de scholen doen” (Onderwijs). De reguliere werkgroep ‘Milieu & Gezondheid’ kan aangeduid worden als een formeel samenwerkingsverband, waarbij de wijze van samenwerking bestaat uit het uitwisselen van informatie en kijken hoe bepaalde communicatie-uitingen aan elkaar gekoppeld kunnen worden zodat niet ieder voor zich aan de slag gaat. De intensiteit van deze samenwerking gaat een stapje verder dan slechts Networking, aangezien deze samenwerking niet vrijblijvend van aard is. Vandaar dat de relaties tussen de sectoren uit de werkgroep aangeduid kunnen worden als Coordinating. Er worden echter nog weinig gezamenlijke activiteiten uitgevoerd, maar dit is te wijten aan het feit dat de werkgroep pas sinds kort bestaat.

In figuur 6.2 worden de intersectorale samenwerkingsrelaties weergegeven, waarbij tevens de intensiteit van de samenwerking is gevisualiseerd.

Figuur 6.2 Samenwerkingsrelaties gemeente 2

Onderlinge verhoudingen

Het merendeel van de sectoren ervaart een sterke wederzijdse afhankelijkheid tussen de sectoren. Respondenten geven aan dat het onmogelijk is om nog in eilandjes te denken en dat de input van collega's, vooral qua kennis en financiën, vaak onmisbaar is. De sector Openbare Ruimte geeft aan dat sectoren onderling nog meer afhankelijk zouden moeten zijn, omdat dat de samenwerking ten goede zou komen. *“In praktijk zien we toch dat degenen die eigen budgetverantwoordelijkheid hebben, dat die ook gewoon makkelijker hun eigen ding kunnen doen”* (Openbare Ruimte). Het komt er dus op neer dat het beschikken over financiële middelen een belangrijke factor is bij het uitoefenen van invloed. Het is echter in gemeente 2 niet het geval dat de sociale sectoren per definitie financieel afhankelijk zijn van de hardere sectoren. Er is door de gemeente een vrij groot bedrag vrijgemaakt voor sociale projecten, dus de zachte kant heeft voldoende financiële middelen tot haar beschikking.

De onderlinge relaties tussen de sectoren worden unaniem als informeel en gebaseerd op onderling vertrouwen ervaren. De sector Sport geeft aan dat de lijntjes heel kort zijn: *“Je ziet elkaar dagelijks regelmatig en vaak heb je niet eens een overleg nodig om elkaar even bij te praten”* (Sport).

6.3 Gemeente 3

In gemeente 3 zijn de volgende sectoren geïnterviewd: Welzijn, Sport & Recreatie, Jeugd & Onderwijs, Jeugd & Veiligheid, Ruimtelijke Ontwikkeling en Openbare ruimte & Verkeer. Lokaal gezondheidsbeleid valt in deze gemeente onder de sector Welzijn, Jeugdgezondheidszorg behoort echter tot de sector Jeugd & Onderwijs. Jeugd & Veiligheid is in principe geen apart beleidsterrein, maar een onderdeel van de (vrij omvangrijke) sector Jeugd & Onderwijs. Echter, vanwege het belang van de visie omtrent sociale veiligheid voor het onderzoek, is de respondent die verantwoordelijk is voor dit deelgebied meegenomen als zijnde een aparte sector.

Participerende actoren in het netwerk

Evenals voor gemeenten 1 en 2 geldt ook voor gemeente 3 dat bewegingsbevordering bij kinderen uitsluitend een sectoraal doel is van de sector Sport & Recreatie. De insteek van bewegingsstimulering richt zich voornamelijk op het basisonderwijs waarbij, in samenwerking met sportverenigingen, kinderen in contact worden gebracht met verschillende takken van sport. De sectoren Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Jeugd & Veiligheid geven aan bewegingsbevordering in te zetten als een middel om andere doeleinden te bereiken. De sectoren Welzijn en Jeugd & Onderwijs verwijzen beiden naar het jeugdgezondheidsbeleid, waarin de preventie van overgewicht een centraal thema is en waarin beweging vervolgens wordt meegenomen.

Voor de sector Jeugd & Veiligheid geldt dat sport wordt aangeboden in het kader van jeugd- en jongerenwerk met als doel om jongeren een zinvolle tijdsbesteding te geven. Een belangrijk aspect van sport hierbij is dat kinderen een stukje normen en waarden wordt bijgebracht, over hoe je met elkaar om dient te gaan. De respondent geeft aan dat het gezondheidsaspect geen doel op zich is, maar dat aan de hand van sportactiviteiten wel wordt geprobeerd om kinderen ook iets mee te geven over het belang van een gezonde leefstijl. De sectoren Ruimtelijke Ontwikkeling en Openbare Ruimte & Verkeer geven aan dat voor hen bewegingsbevordering bij kinderen ook geen doel op zich is, maar dat hun beleid wel een positief neveneffect kan hebben op beweeggedrag. De beleidsmedewerker Ruimtelijke Ontwikkeling geeft aan dat zijn sector onder andere de aanleg van autoluwe zones en speelgelegenheden ondersteunt, maar dat de bewegingscomponent hierbij redelijk impliciet is. *“Wij verwerken zulke dingen in bestemmingsplannen, maar wij zijn niet de drijvende kracht achter bewegingsbevordering”* (Ruimtelijke Ontwikkeling). De beleidsmedewerker Openbare Ruimte & Verkeer beschrijft het doel van het fietsbeleid als het oplossen van het verkeersprobleem en het autogebruik verminderen in de binnenstad. De respondent geeft aan zich bewust te zijn van het feit dat hiermee ook indirect beweging wordt gestimuleerd, echter dit doel staat niet voorop. De respondent geeft tevens aan dat er nog meer ingezoomd zou kunnen worden op het stimuleren van fietsgebruik bij specifieke doelgroepen, zoals kinderen.

De nieuwe nota Volksgezondheid was de aanleiding om een intersectorale werkgroep op te richten waarin de sectoren Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport & Recreatie zijn vertegenwoordigd. Met deze werkgroep wordt geprobeerd verbindingen te leggen tussen de drie sectoren met betrekking tot jeugdgezondheidszorg en specifiek het thema overgewicht. *“Iedereen was met hetzelfde thema bezig en we wisten niet van elkaar of dit nu in samenhang was met elkaar of niet. Je moet geen dubbele dingen doen, maar het is ook zonde als je gaten laat vallen”* (Jeugd & Onderwijs). Ook de sector Sport geeft aan dat er al veel projecten lopen vanuit de gemeente, maar dat deze vooralsnog teveel op eilandjes werden georganiseerd. *“Het doel van de samenwerking was nu om eens de handen ineen te slaan bij de opzet van de nieuwe nota zodat we toe kunnen naar het gezamenlijk wegzetten van projecten”* (Sport &

Recreatie). Er zijn geen harde sectoren vertegenwoordigd in de werkgroep. Sectoren geven aan dat de bewustwording over de rol die deze sectoren zouden kunnen spelen nog onvoldoende is. Dit is wel een punt dat in de toekomst opgepakt zal gaan worden door de gezondheidsmakelaar. Deze gezondheidsmakelaar, die afdelingsoverstijgend werkt, heeft de taak om gezondheidsproblemen bij jeugdigen beter in kaart te brengen bij andere sectoren en te zoeken naar eventuele verbindingsmogelijkheden tussen beleidssectoren.

De sectoren Welzijn en Sport geven aan wel in contact te treden met de sector Ruimtelijke Ontwikkeling zodra er plannen zijn voor de aanleg van speelpleintjes of Johan Cruijff Courts. De sector Sport is ook betrokken geweest bij de totstandkoming van de fietsnota. Tenslotte vindt er op projectbasis nog wel eens samenwerking plaats tussen de sector Welzijn en Jeugd & Veiligheid. Deze samenwerking is niet specifiek op beweging gericht, maar op meerdere aspecten omtrent jeugd en veiligheid.

Over het algemeen wordt de indruk gewekt dat er bereidheid tot samenwerking is bij de sectoren. *“Op zich is het concept van de gemeente er wel op gebouwd om kleine samenwerkingsverbandjes aan te gaan. Ik denk ook wel dat iedereen daar in theorie voor open staat, je moet alleen wel weten wie je moet hebben”* (Jeugd & Onderwijs). *“Als je in een nieuwe wijk voorzieningen wil weggleggen die beweging bij kinderen bevorderen, dan zul je met elkaar om de tafel moeten gaan zitten. Je kunt een hectare maar één keer inrichten, dus je zult goed moeten afspreken wat in een wijk de prioriteit krijgt”* (Ruimtelijke Ontwikkeling). Toch zijn er ook sceptische geluiden te horen: *“Vaak kun je niet onder intersectorale samenwerking uit, maar het moet niet overdreven worden. Ze hebben hier vaak de neiging om alles aan elkaar te knopen met als resultaat dat er helemaal niets gebeurt. Ik ben allergisch voor al teveel praatclubs. Om maar intersectoraal bij elkaar te gaan zitten en in het luchtledige te gaan praten daar houd ik niet van. Ik wil wel concrete resultaten zien”* (Welzijn).

Het intersectorale samenwerkingsverband tussen de sector Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport heeft een parallel in de praktijk in de vorm van een stedelijke werkgroep met externe partners. Hierbij moeten we denken aan partijen als de GGD, Thuiszorg, welzijnsorganisaties, sportverenigingen en vrijwilligersorganisaties. De sector Jeugd & Veiligheid werkt voornamelijk samen met externe partijen, zoals jeugd- en jongerenwerk, maatschappelijk werk en de politie.

Kort samengevat kunnen we opmaken dat er in gemeente 3 een intern netwerk te onderscheiden is omtrent de preventie van overgewicht en daartoe ook bewegingsbevordering, namelijk in de vorm van een concrete werkgroep. De samenwerking op dit gebied vindt momenteel echter hoofdzakelijk plaats tussen de drie zachte sectoren (Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport).

Structuur

De werkgroep bestaande uit de sectoren Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport bestaat slechts enkele maanden, vandaar dat de onderlinge afstemming nog in de kinderschoenen staat. Er bestaat nog geen concreet uitvoeringsplan met concrete doelstellingen. De respondenten geven aan dat hier wel aan gewerkt wordt. *“Eigenlijk is onze doelstelling om eerst alles ter tafel te brengen waar we mee bezig zijn en dan kijken waar we elkaar kunnen versterken”* (Jeugd & Onderwijs). *“Vooralsnog wordt er nog veel op eilandjes gewerkt, maar die slag proberen we nu te maken door om de tafel te gaan zitten. Ik denk niet dat er nog nieuwe projecten zullen starten zonder die samenwerking”* (Sport & Recreatie). De algemene indruk is dat het intersectoraal werken binnen de gemeente nog in ontwikkeling is en dat men zoekende is naar de juiste manier om dit aan te pakken. *“De sector Sport heeft wel enkele acties lopen om mensen op de fiets te krijgen. Hierbij zijn we aan het kijken of er enkele zaken*

in lijn lopen met elkaar en of we elkaar ergens kunnen versterken. Van nature zijn wij een land dat heel erg op infrastructuur is gericht, juist die zachte acties zouden het beleid kunnen versterken. Het is alleen nog vrij nieuw, en we weten niet precies hoe we dat moeten doen” (Openbare Ruimte & Verkeer).

De drie sectoren uit de werkgroep geven aan elkaar makkelijk te kunnen vinden als er iets gaande is, door de gezamenlijke betrokkenheid bij bepaalde thema's. Met betrekking tot de andere sectoren verloopt dit ietwat moeizamer. Vooral de (onzichtbare) tweedeling tussen harde en zachte sectoren speelt hierbij een rol. De beleidsmedewerker Openbare Ruimte en Verkeer geeft aan dat men vaak intern niet weet welke acties andere sectoren allemaal ondernemen, en dat zachte sectoren vaak niet vertegenwoordigd zijn bij ruimtelijke projecten. De beleidsmedewerker Jeugd & Onderwijs onderschrijft dit probleem. Vooral met betrekking tot planologische ontwikkelingen wordt dit als een struikelblok ervaren. *“Wanneer er bijvoorbeeld een herstructurering op stapel staat, willen we gaan kijken waar we in de fysieke omgeving nog invloed uit kunnen oefenen. Het probleem daarbij is nu dat je eigenlijk altijd te laat bent. Die plannen zijn er meestal al. Het is dus wel cruciaal dat je weet wanneer je erbij moet zijn om ook daadwerkelijk invloed uit te oefenen en bij wie je dan moet zijn”* (Jeugd & Onderwijs).

Dit probleem is in een interview voorgelegd aan de beleidsmedewerker Ruimtelijke Ontwikkeling. Deze speelt de bal terug naar de zachte sectoren: *“Wij maken ieder jaar een sectorplan waarin staat wat er in het komende jaar staat te gebeuren. Sectoren kunnen hier dan op inhaken. Als sectoren aangeven dat ze niet weten wanneer er iets te gebeuren staat, dan moeten ze op onderzoek uit gaan naar hoe het zit. Als je iets hardnekkig wil dan kom je er volgens mij heel snel achter hoe dingen in elkaar zitten. Iedereen zou elkaar dus gewoon moeten weten te vinden binnen de organisatie”* (Ruimtelijke Ontwikkeling). De respondent geeft tevens aan dat het initiatief voor bewegingsbevorderende maatregelen moet komen van de zachte sectoren. *“Zij zullen met een goed plan moeten komen en dit laten goedkeuren door de politiek zodat de andere sectoren er niet meer onderuit komen om er iets mee te doen”* (Ruimtelijke Ontwikkeling). Het initiatief tot oprichting van de werkgroep tussen Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport is gekomen van de sector Jeugd & Onderwijs, op advies van de gezondheidsmakelaar. De andere twee sectoren participeren.

Samenwerkingsstrategie

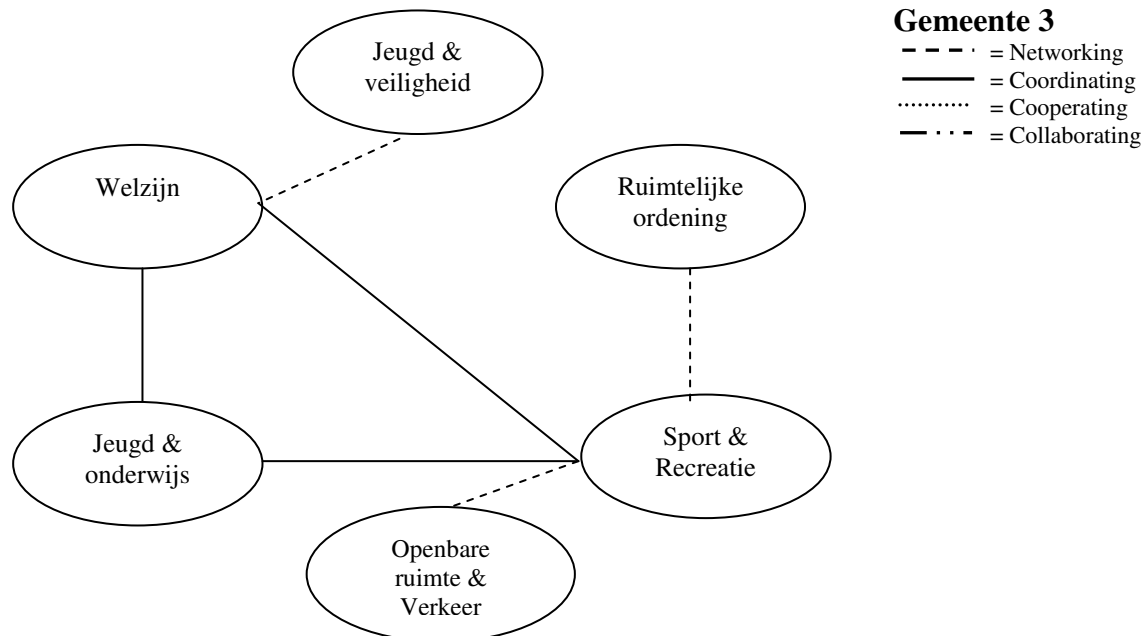
De intersectorale werkgroep van Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport kan aangeduid worden als een structureel samenwerkingsverband, aangezien er maandelijks overleg plaatsvindt. De onderlinge samenwerkingsrelaties met de andere sectoren zijn allen incidenteel en op projectbasis. Uit de interviews komt naar voren dat de behoefte om de hardere sectoren structureel bij de samenwerking te betrekken er ook niet is. *“Bij ruimtelijke ontwikkeling zullen ze vast wel af en toe iets willen horen over handige tips, maar ze gaan niet structureel aan zoiets meewerken. Ik vraag me ook af of dat echt nodig is. Misschien is het veel zinvoller om deze mensen te benaderen als je echt een concreet plan hebt en hun medewerking ook echt van belang is. Ik denk dat je niet anderen moet betrekken als je niet scherp hebt wat je van ze verwacht”* (Jeugd & Onderwijs).

De sectoren uit de werkgroep vormen met elkaar een formeel samenwerkingsverband, wat vormt krijgt in een maandelijks overleg. De samenwerking kent een hogere intensiteit dan slechts vrijblijvende informatie-uitwisseling, vandaar dat deze relaties gekarakteriseerd kunnen worden als Coordinating. Tot op heden zijn er nog geen nieuwe initiatieven met elkaar ontwikkeld, maar dit heeft te maken met het feit dat de werkgroep pas sinds kort actief is. Momenteel lopen er nog losse bestaande projecten, maar op den duur is het de bedoeling dat er ook samen activiteiten uitgevoerd gaan worden met een gedeelde

financieringsstructuur. De overige relaties met Openbare Ruimte & Verkeer, Ruimtelijke Ordening en Jeugd & Veiligheid zijn vrijblijvend van aard en kennen een lage intensiteit. Vandaar dat deze relaties geduid kunnen worden als de Networking-strategie.

In figuur 6.3 worden de intersectorale samenwerkingsrelaties weergegeven, waarbij tevens de intensiteit van de samenwerking is gevisualiseerd.

Figuur 6.3 Samenwerkingsrelaties gemeente 3

Onderlinge verhoudingen

De sectoren ervaren een grote mate van wederzijdse afhankelijkheid. Respondenten geven aan dat men binnen een gemeente niets alleen kan, dus dat het van groot belang is om zaken af te stemmen. De sector Ruimtelijke Ontwikkeling plaatst hier nog wel een kanttekening bij. *“Ik vind wel dat sectoren onderling afhankelijk van elkaar zijn, maar in de waan van de dag gaan zaken soms sneller dan gewild. Wij worden geacht om binnen zoveel jaar een bepaald aantal woningen te hebben gebouwd. Als een andere sector zijn zaken dan niet helder op papier heeft of zijn plannen niet klaar heeft, dan rijdt de trein gewoon door”* (Ruimtelijke Ontwikkeling). Hieruit kan ook weer worden opgemaakt dat het zaak is dat (voornamelijk) de zachte sectoren op tijd betrokken zijn om te voorkomen dat de sociale invalshoek over het hoofd wordt gezien bij planologische ontwikkelingen.

De afhankelijkheid van andere sectoren wordt voornamelijk ervaren op het financiële vlak. *“Ik moet altijd een beetje rondshoppen voor geld, omdat er vrij weinig budget beschikbaar is. Dit zou dan bijvoorbeeld kunnen komen uit het Welzijnsbudget”* (Jeugd & Onderwijs). De sector Welzijn geeft aan dat financiering vaak als een middel wordt gezien om dingen gedaan te krijgen. *“Als mijn sector gevraagd wordt om financieel bij te dragen, wil ik ook iets in de melk te brokkelen hebben”* (Welzijn). Anderzijds geeft de sector Welzijn aan ook weer afhankelijk te zijn van de sector Jeugd & Onderwijs omdat die hen van informatie moet voorzien omtrent jeugdgezondheidszorg in verband met de advisering van de wethouder. In de interviews is alleen expliciet gevraagd naar de onderlinge relatie tussen de sectoren uit de werkgroep (Welzijn, Jeugd & Onderwijs en Sport), aangezien deze sectoren het meest intensief met elkaar samenwerken. Deze relatie wordt door de sectoren zelf aangeduid als informeel en gebaseerd op onderling vertrouwen. Men komt elkaar regelmatig tegen, ook op andere thema's waar men raakvlakken ondervindt.

6.4 Gemeente 4

In gemeente 4 zijn de volgende sectoren geïnterviewd: Volksgezondheid, Sport, Veiligheid, Speelvoorzieningen, Verkeer & Milieu en Ruimtelijke Ordening. De respondent Speelvoorzieningen behoort tot de overkoepelende afdeling Beheer, maar aangezien degene individueel zowel beleidsmatig als uitvoeringstechnisch verantwoordelijk is voor speelvoorzieningen is deze in het onderzoek als aparte sector meegenomen. Gemeente 4 is niet sectoraal ingedeeld, maar opgedeeld in drie afdelingen, de afdeling Beleid, Beleidsrealisatie en Programmering. De afdeling Beleid vertaalt de bestuurlijke ambities in beleidsdocumenten. De afdeling Beleidsrealisatie geeft het vastgestelde beleid handen en voeten door het te verfijnen naar beleidsinstrumenten. De afdeling Programmering dient ervoor te zorgen dat het ontwikkelde beleid wordt uitgevoerd. De respondenten in deze case waren allen werkzaam op de afdeling Beleid ofwel Beleidsrealisatie. Aan de hand van de indeling zoals we die in de vorige paragrafen hebben gezien zal nu voor gemeente 4 de aard van de samenwerking worden beschreven.

Participerende actoren in het netwerk

In gemeente 4 geven zowel de sector Sport als de sector Speelvoorzieningen aan bewegingsbevordering bij kinderen als een sectoraal doel te zien. De sector Sport geeft aan continu bezig te zijn met projecten om sport te stimuleren onder kinderen en jongeren zowel binnen het onderwijs en in verenigingsverband als in de wijk. De sector Speelvoorzieningen heeft tot doel om door middel van de inrichting van de openbare ruimte kinderen in beweging te krijgen. Daartoe wordt er continu geïnventariseerd waar de behoeften onder kinderen liggen. Tevens wordt beweging ook ingezet als middel om de leefbaarheid in de wijken te vergroten, aangezien de speelplekken ook moeten dienen als buurtontmoetingsplaats. De sector Volksgezondheid geeft aan dat de gemeente nog in een bewustwordingsproces zit met betrekking tot beweging bij kinderen. *“Het begint nu pas langzaam te dagen wat het belang is van het stimuleren van beweging bij kinderen. Er wordt momenteel een nieuwe wijk ontwikkeld, wat de gezondste wijk van de gemeente moet worden. Hierbij wordt nog gezocht naar mogelijkheden om gezond gedrag bij mensen te stimuleren. Beleidsmatig staat het wel op de agenda en iedereen vindt het belangrijk, maar hoe er praktische vertaling aan gegeven moet worden is nog lastig”* (Volksgezondheid). De respondent geeft aan dat sport voorsnog vaak ingezet wordt als middel om mensen samen te brengen in een buurt. Dit is ook de insteek van de sector Veiligheid. Deze sector is vaak in de adviserende sfeer betrokken bij ontwikkeling voor bewegingsbevordering, bijvoorbeeld met betrekking tot de veiligheid rondom sportparken en het veiligheidsaspect bij de situering van nieuwe voorzieningen voor kinderen in de wijk. Ook wordt er gewerkt met pilotprojecten in de wijk, waarbij een dag wordt georganiseerd met activiteiten in de wijk in samenwerking met Sociaal Cultureel werk. Het doel hiervan is om de sociale cohesie in de wijk te bevorderen, en beweegactiviteiten zijn daar een middel voor. De sectoren Verkeer & Milieu en Ruimtelijke Ordening geven aan dat de vervlechting met jeugd en gezondheid nog plaats moet gaan vinden. *“Er wordt best veel gedaan om bij mensen bewustzijn te creëren om op de fiets naar school of naar de binnenstad te gaan. We zorgen dus voor goede fietsvoorzieningen in de stad, maar dat is niet zozeer vanuit gezondheid ingestoken. Het gezondheidsaspect is mooi meegenomen, maar de hoofddoelstelling ligt bij de parkeerproblematiek in de binnenstad. Wij redeneren niet vanuit de gedachte hoe we kinderen meer kunnen laten bewegen”* (Verkeer & Milieu).

In gemeente 4 zijn relatief weinig samenwerkingsrelaties aan te duiden omtrent bewegingsbevordering bij kinderen. Samenwerking op dit gebied verloopt voornamelijk tussen de sectoren Sport en Volksgezondheid. Deze sectoren maken deel uit van hetzelfde

cluster, en beiden geven aan dat samenwerking dus meer voor de hand ligt dan met andere sectoren. Met sectoren van de harde kant wordt in principe niet samengewerkt. *“Dit is niet vanzelfsprekend en het zou op een toevalligheid berusten als er samenwerking komt”* (Sport). De sector veiligheid werkt samen met de sector Sport in verband met de veiligheidseisen rondom sportaccommodaties en met de sector Speelvoorzieningen in verband met het veiligheidsaspect bij nieuwe voorzieningen voor kinderen in de wijk. De sector Speelvoorzieningen is verder niet betrokken bij enig intersectoraal overleg ter bevordering van beweging bij kinderen, wat door de respondent zelf wordt gezien als ‘een gemiste kans’. Uit de reactie van de sector Volksgezondheid blijkt echter dat hier niet echt de meerwaarde van in wordt gezien. *“Hij is echt voornamelijk met speelvoorzieningen bezig en volgens mij verloopt dat gewoon goed. Hij is daar het gezicht van en ik heb daar ook alle vertrouwen in. Ik denk dat we beter onze energie in andere dingen kunnen steken”* (Volksgezondheid). De algemene indruk is dat de bereidheid tot samenwerking er wel is, maar dat het intersectoraal samenwerken omtrent gezondheid en bewegingsbevordering binnen de gemeente nog in een leerproces zit. *“Het is binnen deze organisatie algemeen aanvaard dat sport en bewegen ingezet kan worden als een middel om kinderen gezonder te maken. Dat wordt al jaren geroepen, alleen komt dat in het dagelijks handelen nog niet altijd tot uiting”* (Sport). Ook in de interviews met de harde sectoren komt dit aspect naar voren. *“We zien nu wel duidelijk een soort bewustwording over het feit dat we de maatschappij niet oneindig kunnen blijven belasten met stenen en asfalt. We moeten weer gaan leren om wat meer rekening te gaan houden met het gezondheidsperspectief, we zijn nu teveel doorgesloten naar de andere kant. Er is wel een ontwikkeling gaande waarin dit beleidsveld serieuzer wordt genomen en er ook steeds meer tentakels uit worden geslagen naar andere beleidsvelden. Maar dat is een groeiproces”* (Ruimtelijke Ordening).

Bij de ontwikkeling van de nota Volksgezondheid zijn eenmalig externe partijen, in de vorm van maatschappelijke instellingen zoals woningcorporaties en zorginstellingen, uitgenodigd om mee te denken over de inhoud van de nota.

Kort samenvattend kunnen we stellen dat er binnen de gemeente relatief weinig sectoren betrokken zijn bij bewegingsbevordering bij kinderen. Er is geen sprake van een duidelijk intern netwerk, de ontwikkeling hiervan staat nog in de kinderschoenen. Uniek in gemeente 4 is wel dat een medewerker zich fulltime en zeer intensief bezighoudt met beleid en uitvoering omtrent speelvoorzieningen voor kinderen. Dit geeft aan dat hier wel groot belang aan wordt gehecht.

Samenwerking vindt vooralsnog uitsluitend plaats in een duaal verband tussen twee sectoren. Uit de interviews komt naar voren dat respondenten zich wel bewust zijn van het feit dat samenwerking met verschillende disciplines gunstige effecten kan hebben op de volksgezondheid, echter in het dagelijks handelen wordt daar nog weinig uitvoering aan gegeven.

Structuur

Zoals in de inleiding vermeld, is gemeente 4 na een reorganisatie niet meer sectoraal ingedeeld, maar opgedeeld in drie afdelingen. Op de afdelingen zitten alle medewerkers van de diverse disciplines bij elkaar, wat intersectorale samenwerking zou moeten bevorderen. Door het weghalen van de sectorale schotten zou men kunnen verwachten dat de beleidsmatige afstemming tussen de sectoren makkelijker verloopt. De sector Volksgezondheid geeft aan dat de afdeling Beleid bij de ontwikkeling van de gezondheidsnota eenmalig om de tafel heeft gezeten met alle disciplines. De gemeente heeft als één van haar speerpunten het realiseren van leefbare wijken, zowel gericht op de inrichting van de buitenruimte als op het organiseren van activiteiten daaromtrent. Dit vraagt om

aandacht vanuit de verschillende beleidsvelden. Uit de interviews blijkt echter dat respondenten de beleidsmatige afstemming nog als onvoldoende ervaren. De sector Ruimtelijke Ordening geeft aan dat nog niet voor iedereen helder is wat wordt verstaan onder leefbaarheid. *“Het feit dat dat nog niet helder is zou een reden kunnen zijn om eens intersectoraal om de tafel te gaan zitten om zaken met elkaar af te stemmen. Dat gebeurt momenteel nog maar in heel beperkte mate”* (Ruimtelijke Ordening). Ook de sector Speelvoorzieningen is ontevreden over de huidige manier van beleidsmatige afstemming. *“Ik vind dat we als gemeente op het gebied van leefbaarheid enorm tekort schieten. Dat zie je ook bij de ontwikkeling van nieuwe wijken. De mensen die daar betrokken zijn, zijn techneuten of projectontwikkelaars, die hebben geen belang bij spelen en bewegen. Die proberen gewoon zoveel mogelijk huizen weg te zetten en dan is het klaar. Voor ons begint het dan pas”* (Speelvoorzieningen).

Intersectorale samenwerking speelt zich binnen de gemeente nog voornamelijk af op uitvoerend niveau. Aangezien er geen concreet samenwerkingsverband omtrent bewegingsbevordering aan te duiden is, is er ook geen uitvoeringsplan aanwezig. Er zijn wel doelstellingen geformuleerd in de nota Volksgezondheid, maar deze nota is nog niet in uitvoering.

De sector Volksgezondheid geeft aan niet echt het initiatief te nemen met betrekking tot maatregelen ter bevordering van beweging bij kinderen. *“Wij zijn afhankelijk van de andere sectoren. Voor Volksgezondheid op zich zijn geen extra middelen in onze gemeentebegroting opgenomen, dus dat maakt het lastig om dingen te kunnen initiëren* (Volksgezondheid). Uit de interviews met de harde sectoren blijkt echter dat deze sectoren wel de verwachting hebben dat initiatieven op dit gebied uit de maatschappelijke hoek komen. Financiering speelt hier geen belangrijke rol in. *“Als er een goed idee en een goed concept ligt, dan komt het er gewoon. Maar ik heb tot op heden nog geen zinnig plan voorbij zien komen. Zolang er geen ideeën en oplossingen worden aangedragen, voelt ook niemand zich geroepen om er iets mee te doen”* (Ruimtelijke Ordening).

Samenwerkingsstrategie

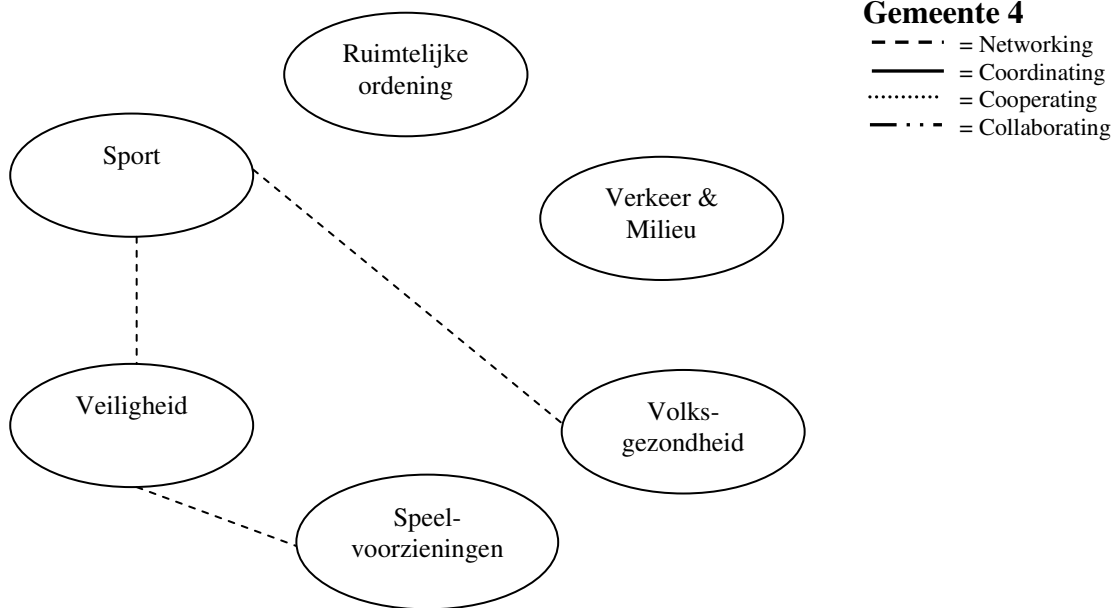
De samenwerking tussen sectoren vindt uitsluitend plaats op incidentele basis. De beleidsplannen uit de gezondheidsnota zijn nog niet in uitvoering, dus die samenwerking staat nog in de kinderschoenen. *“Het is de bedoeling dat het beleid regelmatig teruggekoppeld gaat worden, wat weer reden zou moeten zijn om met elkaar om de tafel te gaan zitten. De intentie is er wel om dit op structurele basis aan te gaan pakken”* (Volksgezondheid). Ook de andere sectoren geven aan dat samenwerking vooralsnog heel ad-hoc plaatsvindt en op projectbasis, puur als wordt gezien dat men bij kan dragen in het realiseren van elkaars doelen. De sector Volksgezondheid acht het niet noodzakelijk om harde sectoren structureel te betrekken bij samenwerking omtrent bewegingsbevordering. *“Ik denk niet dat we het moeten zoeken in partijen die we nu nog niet aan tafel hebben, maar juist in het bevorderen van de samenwerking tussen de huidige partijen en het onderwerp op de agenda houden”* (Volksgezondheid). De medewerker Speelvoorzieningen geeft echter aan te betreuren dat hij niet betrokken wordt in het proces. *“In het verleden is wel geprobeerd om eens om de tafel te gaan zitten met beleidsmedewerkers van andere sectoren. Maar omdat deze mensen het zo druk hebben is dat nooit goed van de grond gekomen. Helaas zit ik niet in de positie dat ik mensen kan verplichten om aan te sluiten”* (Speelvoorzieningen).

De samenwerkingsrelaties tussen de sectoren kunnen het beste getypeerd worden als Networking, waarbij de focus ligt op ad-hoc informatie-uitwisseling en advisering. *“Wij nemen contact met elkaar op als één van ons tegen bepaalde problemen aanloopt”* (Veiligheid). De sector Sport geeft aan dat budgetten nog voornamelijk binnen de eigen

'kamers' worden gehouden. Dit begint echter langzaam te verminderen. De sector Volksgezondheid geeft aan dat het de bedoeling is om in de toekomst ook in samenwerking met andere sectoren activiteiten te ontplooiën, maar vooralsnog is dit niet aan de orde.

In figuur 6.4 worden de intersectorale samenwerkingsrelaties weergegeven, waarbij tevens de intensiteit van de samenwerking is gevisualiseerd.

Figuur 6.4 Samenwerkingsrelaties gemeente 4

Onderlinge verhoudingen

Vooral respondenten uit de zachte sectoren geven aan een wederzijdse afhankelijkheid te ervaren tussen de sectoren. *“Als je iets wil bewerkstelligen op het gebied van gezondheid zul je dat in samenwerking met collega’s moeten doen. Alleen lukt het niet”* (Volksgezondheid). Hoewel er geen concrete samenwerking plaatsvindt, ervaart de sector Sport deze wederzijdse afhankelijkheid sterk met de sector Ruimtelijke Ordening. *“Ik kan vanalles verzinnen qua sportactiviteiten voor kinderen, maar als er vervolgens geen plek is in die wijk kom ik nergens. Andersom kan Ruimtelijke Ordening wel overal pleintjes aanleggen, maar als er geen activiteiten worden georganiseerd heeft dat ook geen zin”* (Sport). Financiering speelt in zulke gevallen haast een bepalende rol. De sector Sport heeft alleen maar budget voor sportstimuleringsactiviteiten. Als het gaat over de aanleg van voorzieningen, dan zal de financiering vanuit de hardere sectoren moeten komen.

Aangezien er nog weinig samenwerking plaatsvindt en deze samenwerking niet structureel is, is het niet mogelijk om concrete uitspraken te doen over de aard van de relaties tussen de sectoren. Wel wordt de indruk gewekt dat, juist omdat per afdeling alle disciplines vertegenwoordigd zijn, men elkaar beter kent, weet wat eenieder doet en men elkaar zonnodig weet te vinden.

6.5 Verschillen en overeenkomsten

In voorgaande paragrafen is per gemeente een beschrijving gegeven van de manier waarop intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen plaatsvindt in praktijk. Door de beschrijving van de situaties in de vier gemeenten met elkaar te vergelijken, kunnen er uitspraken gedaan worden over verschillen en overeenkomsten tussen de gemeenten in de aard van de samenwerking.

6.5.1 Participerende sectoren in het netwerk

Allereerst hebben we gezien dat de verschillende beleidssectoren binnen de gemeenten ook verschillende doelen als vertrekpunt hebben, waardoor niet overal evenveel prioriteit uitgaat naar bewegingsbevordering. We zien dat de harde sectoren (Ruimtelijke Ordening, Verkeer & Vervoer en Milieu) unaniem aangeven bewegingsbevordering niet als doel te hebben, maar als een gunstig neveneffect van hun eigen beleid te zien. De effecten van maatschappelijke interventies zijn vaak moeilijk meetbaar, dit in tegenstelling tot die van de harde sectoren. De harde sectoren worden afgerekend op de concrete getallen in hun plannen, waardoor hier ook hun prioriteit naar uit gaat.

Hoewel in alle vier de gemeenten blijkt dat intersectorale samenwerking nog in ontwikkeling is, zijn er duidelijke verschillen tussen de gemeenten zichtbaar in de manier waarop de intersectorale samenwerking momenteel georganiseerd is. In gemeenten 1 en 4 is vrijwel geen sprake van een intern netwerk (zie figuur 6.1 en 6.4). Samenwerking vindt hier uitsluitend plaats in een duaal verband tussen twee sectoren. Opvallend is dat juist gemeenten 1 en 4 gereorganiseerd zijn om interne verkokering te doorbreken. Dit heeft er echter niet toe geleid dat er intern meer wordt samengewerkt dan in de gemeenten die nog wel sectoraal zijn ingedeeld. In de gemeenten 2 en 3 is duidelijker een intern netwerk zichtbaar, af te lezen aan het feit dat in beide gemeenten een structurele werkgroep is geformeerd.

We moeten constateren dat de zachte sectoren centraal staan in de samenwerking omtrent bewegingsbevordering, wat ook voor de hand liggend is gezien hun directe relatie tot het thema. Voor gemeenten 1 en 4 geldt dat de sector Sport de centrale actor is. In gemeenten 2 en 3 zien we dat zowel de sector Volksgezondheid/Welzijn als de sector Sport een strategische positie innemen in het netwerk, aangezien ze de meeste verbindingen vertonen met andere sectoren en tevens deel uit maken van de structurele samenwerkingsverbanden.

In de figuren 6.2 en 6.3 zien we dat deze sectoren een centrale positie in het netwerk innemen waardoor ze een soort brugfunctie kunnen vervullen naar andere sectoren. De mogelijkheden hiertoe worden echter nog niet volledig benut, aangezien er wordt aangegeven dat sectoren elkaar nog niet altijd weten te vinden en dat er over het algemeen nog veel op eilandjes wordt gewerkt.

De pluriformiteit van de verschillende samenwerkingsrelaties maakt dat we kunnen spreken over open netwerken in gemeenten 2 en 3. In gemeenten 1 en 4 zien we dat respectievelijk de sector Veiligheid, en de sectoren Milieu en Ruimtelijke Ordening niet deelnemen aan samenwerking omtrent bewegingsbevordering. Dit duidt op een gesloten netwerk.

6.5.2 Structuur

We kunnen constateren dat er weinig verschillen te duiden zijn tussen de gemeenten in de institutionele context van de samenwerking. Intersectorale samenwerking vindt nog voornamelijk plaats op uitvoerend niveau, dus in de vorm van losse projecten. In geen van de gemeenten is een institutioneel kader ontwikkeld in de vorm van een uitvoeringsplan, waarin regels, taken en/of rolverdeling zijn vastgelegd. Dit kan verklaard worden door het feit dat het zwaartepunt van samenwerking nog grotendeels ligt bij vrijblijvende informatie-uitwisseling. Naarmate de samenwerking meer operationele zaken behelst, zou verwacht mogen worden dat afspraken explicieter en specifieker worden vastgelegd.

In alle vier de gemeenten kwam naar voren dat de harde sectoren de verwachting hebben dat initiatieven met betrekking tot bewegingsbevordering moeten komen vanuit de maatschappelijke hoek, aangezien deze sectoren bewegingsbevordering op de agenda hebben staan. In gemeenten 1, 2 en 4 komt het initiatief tot samenwerking niet per definitie vanuit de sector Volksgezondheid, maar is de initiator afhankelijk van het project. In gemeente 3 heeft de gezondheidsmakelaar het initiatief genomen om samenwerking tot stand te brengen tussen de sectoren Welzijn, Sport en Jeugd & Onderwijs.

6.5.3 Samenwerkingsstrategie

In gemeenten 1 en 4 is uitsluitend sprake van incidentele samenwerking, op projectbasis. Gemeenten 2 en 3 kennen daarentegen wel een structureel samenwerkingsverband, in de vorm van een werkgroep. Voor zowel de zachte als de harde sectoren in de vier gemeenten geldt dat men bereidwillig is om samen te werken rondom het thema bewegingsbevordering. Men ziet echter geen nut in het structureel betrekken van harde sectoren bij samenwerking omtrent bewegingsbevordering. Deze opvatting leeft onder zowel de zachte als de harde sectoren. Aangezien bewegingsbevordering voor de meeste (harde) sectoren niet tot de kerntaak behoort, is men het er over eens dat deze sectoren alleen benaderd dienen te worden wanneer er concrete plannen liggen. Voor het grootste deel van de samenwerkingsrelaties geldt dat de wijze van samenwerking beperkt blijft tot het ad-hoc uitwisselen van informatie. Gemeenten 2 en 3 onderscheiden zich door de aanwezigheid van een structureel samenwerkingsverband met een hogere samenwerkingsintensiteit. De samenwerkingsstrategie van deze relaties kan worden geduid als Coordinating, aangezien het hier gaat om formele samenwerkingsverbanden.

6.5.4 Onderlinge verhoudingen

Opmerkelijk is dat sectoren veelvuldig aangeven een wederzijdse afhankelijkheid te voelen met andere sectoren. Echter, de matige frequentie en intensiteit van de huidige samenwerkingsrelaties duidt erop dat sectoren nog veelal in staat zijn om onafhankelijk te handelen. Sectoren zeggen de afhankelijkheid het sterkst te voelen op het financiële vlak. De zachte sectoren zijn in hun handelen vaak financieel afhankelijk van de harde sectoren. Een uitzondering hierop is gemeente 2, waar de zachte sectoren financieel onafhankelijk zijn. In gemeenten 1 en 2 wordt aangegeven dat sectoren nog meer afhankelijk van elkaar zouden moeten worden gemaakt, aangezien dat de noodzaak tot samenwerken zou vergroten. De onderlinge relaties zijn voor gemeenten 1 en 4 moeilijk te beschrijven aangezien er nog weinig concrete samenwerking plaatsvindt en deze niet structureel is. Deze gemeenten zijn echter wel beiden gereorganiseerd zodat alle medewerkers van verschillende disciplines bij elkaar zitten. Men zegt elkaar hierdoor makkelijk te kunnen vinden en de relaties zijn informeel en gebaseerd op onderling vertrouwen. In gemeenten 2 en 3 is specifiek gevraagd naar de relaties in het structurele samenwerkingsverband en, in het geval van gemeente 2, naar samenwerking met directe collega's van dezelfde afdeling. Ook deze relaties worden als informeel en gebaseerd op onderling vertrouwen betiteld. In gemeente 3 ervaren de zachte

sectoren nog wel eens moeilijkheden bij het leggen van contacten met de harde sectoren. Deze onzichtbare scheiding zorgt ervoor dat men elkaar nog niet goed weet te vinden.

Conclusie

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen we concluderen dat intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen in alle vier de gemeenten nog in ontwikkeling is, en nog nergens volledig is ingebed in de gemeentelijke organisatie. Desalniettemin kunnen we constateren dat er wel verschillen te duiden zijn in de mate waarin intersectorale samenwerking momenteel georganiseerd is binnen de gemeenten. Deze verschillen zijn het meest evident bij de aspecten ‘participerende actoren in het netwerk’ en ‘samenwerkingsstrategie’. We zien een duidelijke twee-deling tussen gemeenten (2 en 3) waar intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen al enigszins is ontwikkeld en gemeenten (1 en 4) waar dit nog in de kinderschoenen staat. In gemeenten 2 en 3 zien we, in tegenstelling tot de andere twee gemeenten, een breder uitgewaaierd arsenaal aan samenwerkingsrelaties waarbij we kunnen spreken van een beginnend intern netwerk. Ook zien we in beide gemeenten een structureel samenwerkingsverband waarin, hoewel met een beperkt aantal actoren, samenwerking plaatsvindt met een hogere samenwerkingsintensiteit. Een verklaring voor de verschillen tussen gemeenten zou gezocht kunnen worden in de bevorderende danwel belemmerende factoren waar gemeenten mee kampen binnen hun organisatie. In de volgende paragraaf zal worden ingegaan op de bevorderende en belemmerende factoren bij intersectorale samenwerking en zullen de hypothesen uit §3.3 worden getoetst.

6.6 Bevorderende en belemmerende factoren

In deze paragraaf zal een overzicht gegeven worden van de factoren die van invloed blijken te zijn op het functioneren van intersectorale samenwerking in de praktijk. In de literatuur (§ 3.3) zijn enkele hypothesen geformuleerd over de invloed van bevorderende en belemmerende factoren op intersectorale samenwerking. Deze factoren kunnen de verschillen tussen gemeenten, die zijn beschreven in de voorgaande paragraaf, mogelijk verklaren. In deze paragraaf zullen deze hypothesen getoetst worden. Aan de geïnterviewden zijn open vragen gesteld naar factoren die intersectorale samenwerking binnen hun gemeente bevorderen danwel belemmeren. Indien deze niet al door de respondenten werden genoemd, zijn ook de factoren die uit de theorie naar voren kwamen (§ 3.3) tijdens het interview ingebracht. Deels kwamen de genoemde factoren in de interviews overeen met de theorie, een aantal andere genoemde factoren waren nieuw. Beiden zullen hier worden besproken.

Draagvlak

Binnen de vier gemeenten is men unaniem over het feit dat het draagvlak voor het thema ‘beweging bij kinderen’ groot is. Overgewicht en bewegingsarmoede zijn momenteel hot items, ook af te leiden aan de aandacht die eraan wordt geschonken door de rijksoverheid en de media. In de praktijk creëert dit kansen voor de aanpak van dit thema. *“Je merkt dat mensen wat breder gaan kijken naar de problematiek. Men probeert elkaar echt op te zoeken en komt sneller naar je toe met vragen”* (Volksgezondheid gemeente 2).

Opvallend is dat er geen verschil in de mate van draagvlak is te duiden tussen de gemeenten, hoewel we in de voorgaande paragraaf gezien hebben dat er wel verschil bestaat in de mate waarop intersectoraal wordt samengewerkt binnen gemeenten. De veronderstelling dat bij meer draagvlak voor het thema de kans op intersectorale samenwerking groter is, gaat hierbij dus niet op. Draagvlak blijkt geen verklarende factor te zijn voor de totstandkoming van intersectorale samenwerking.

Visie & Belangen

Aangezien het thema ‘bewegingsbevordering bij kinderen’ op de agenda staat bij zachte sectoren zoals Volksgezondheid, Sport en Jeugd & Onderwijs, is het ook voor de hand liggend dat deze sectoren op dit thema het meest met elkaar samenwerken. We zien ook terug dat deze sectoren elkaar in praktijk altijd wel weten te vinden. De hypothese dat intersectorale samenwerking beter verloopt als er een gedeelde visie en parallelle van belangen bestaat wordt hier dus ondersteund.

Harde sectoren hebben geen direct belang bij bewegingsbevordering, vandaar dat de stap naar samenwerking minder vanzelfsprekend is. Conflicterende belangen tussen sectoren worden als een belemmerende factor voor intersectorale samenwerking gezien. De algemene constatering in de vier gemeenten is dat conflicterende belangen het meest worden ervaren tussen de harde en zachte sectoren. *“Degenen die verantwoordelijk zijn voor veiligheid, die willen geen bosjes. Terwijl er voor kinderen niets leukers is dan bosjes waar ze in kunnen spelen. Dat staat haaks op elkaar. Het is heel lastig om te werken met die tegenstellingen”* (Openbare ruimte gemeente 2). *“Bij herstructurering van wijken dringen wij erop aan om ook rekening te houden met speelplaatsen voor kinderen. Ruimtelijke Ordening wil het liefst alles volbouwen omdat dat geld oplevert. Je ziet dus vaak dat in nieuwbouwwijken weinig rekening wordt gehouden met speelplekken voor kinderen”* (Welzijn, gemeente 3). Het obstakel rondom tegenstrijdige belangen leidt ertoe dat er weinig wordt gewerkt aan het creëren van een gedeelde visie en het uitdragen hiervan. Dit probleem komt het sterkst naar voren in gemeente 4. *“Wij houden ons bezig met stenen, vierkante meters en geld. Wij hebben wel oren naar de problematiek die er speelt, maar echt begrijpen doen we het nog niet. Naar mijn*

mening slaagt de zachte kant er heel slecht in om een brug te slaan en aan ons uit te leggen waarom het nodig is, Ze komen vaak niet verder dan: er wordt te weinig bewogen. Maar ik denk dan op mijn beurt: zeg dan wat wij eraan kunnen doen!” (Ruimtelijke Ordening, gemeente 4). We zien dit ook terug in het feit dat in gemeente 4 nog niet wordt samengewerkt met harde sectoren.

Onderling vertrouwen

Onderling vertrouwen of de afwezigheid daarvan wordt door geen van de respondenten benoemd als een factor die een bevorderende danwel belemmerende rol speelt bij intersectorale samenwerking.

Procesmanager

De behoefte aan procesbegeleiding komt voornamelijk in gemeente 2 sterk naar voren. Respondenten geven aan soms het overzicht te verliezen door de wirwar van mensen uit verschillende disciplines. *“ Het is nog een beetje een spinnenweb van mensen die van elkaar niet weten wat ze aan het doen zijn” (Veiligheid gemeente 2). Ook de sector Volksgezondheid geeft aan dat er behoefte is aan begeleiding en aan iemand die de overallvisie kan bewaken. “ We zijn niet gewend om op deze manier te werken. Iedereen denkt vanuit zijn eigen zaak. We hebben heel weinig begeleiding op dat vlak. Het gaat erom om belangen boven tafel te krijgen, maar dat is heel ingewikkeld. Er moet een professionaliseringsslag komen, want intersectoraal werken vraagt andere vaardigheden” (Volksgezondheid gemeente 2).*

In gemeente 1 zijn sinds kort programmamanagers aangesteld die dwarsverbanden moeten leggen tussen de diverse sectoren. In gemeente 3 is hiervoor een gezondheidsmakelaar in het leven geroepen. De aanstelling van een dergelijke sectoroverstijgende functionaris kan bevorderend werken op de verloop van het samenwerkingsproces. In gemeente 3 zien we dit ook terug aan de totstandkoming van het structurele intersectorale samenwerkingsverband rondom overgewicht bij kinderen. In gemeente 1 zien we dit nog niet resulteren in meer intersectorale samenwerking, waarschijnlijk omdat de programmamanagers pas sinds korte tijd aangesteld zijn. In gemeente 2 is intersectorale samenwerking, ondanks het gebrek aan procesmanagement, al redelijk ontwikkeld. Hieruit kan worden opgemaakt dat de aanwezigheid van een procesmanager niet bepalend is voor de totstandkoming van intersectorale samenwerking, maar wel gezien kan worden als een belangrijke bevorderende factor bij de organisatie van intersectorale samenwerking. De hypothese luidt dat intersectorale samenwerking beter verloopt als een persoon of sector de regierol vervult. Uit het feit dat in drie van de vier gemeenten een tendens zichtbaar is in de richting van procesbegeleiding, al dan niet tot uitvoer gebracht, mogen we opmaken dat een procesmanager wel als een bevorderende factor voor intersectorale samenwerking gezien kan worden.

Uitvoeringsplan

Een uitvoeringsplan of de afwezigheid daarvan is door geen van de respondenten benoemd als een factor die een bevorderende danwel belemmerende rol speelt bij intersectorale samenwerking.

Middelen

De algemene constatering is dat het ontbreken van tijd als grootste bottleneck voor intersectorale samenwerking wordt beschouwd. Het ontbreken van tijd kan ten koste gaan van intersectoraal overleg. *“Er is teveel werk voor de tijd die ik heb, dus moet ik keuzes maken. Dat betekent regelmatig dat ik overleggen die onderdeel zijn van intersectorale samenwerking en die op dat moment niet direct bijdragen aan mijn eigen doelstellingen, laat zitten”* (Sport, gemeente 2). Tijd wordt binnen de gemeenten als een voorwaarde gezien voordat er überhaupt samenwerking gestart kan worden, en intersectorale samenwerking wordt vaak als tijdrovend ervaren. *“Je moet met meer mensen om tafel gaan zitten en dat kost tijd en werkt vertragend. Iedereen heeft ook nog eens allemaal andere belangen, dus voordat er een gedeelde visie op tafel ligt ben je alweer lange tijd verder”* (Verkeer & Vervoer, gemeente 1). De hypothese dat intersectorale samenwerking makkelijker verloopt wanneer er voldoende tijd beschikbaar is, wordt hiermee dus ondersteund.

In gemeente 3 wordt het ontbreken van geld relatief vaak als belemmerende factor genoemd. *“Geld blijft altijd het probleem. Er zijn voldoende initiatieven, maar de bereidheid tot samenwerken hangt toch vaak samen met het financiële aspect”* (Sport, gemeente 3). Ongeveer hetzelfde beeld wordt in gemeente 4 geschetst. *“Individuele ambtenaren staan wel vaak open voor initiatieven en de Gezondheids-factor leeft ook wel. Maar zij verdiepen zich er vaak niet in omdat ze toch weten dat er geen geld voor komt”* (Speelvoorzieningen, gemeente 4).

In gemeenten 1 en 2 wordt daarentegen de indruk gewekt dat in het ontbreken van geld niet het échte probleem schuilt. *“Geld wordt vaak gebruikt als een soort ‘excuus-truus’. Er wordt heel snel geroepen dat er geen geld is. Zelfs al heb je een ton tot je beschikking, dat wil nog niet zeggen dat je de samenwerking structureel hebt geregeld. Mensen moeten bereid worden om hun tijd en geld hierin te investeren. Mijn ervaring is dat er voor goede plannen altijd geld is”* (Volksgezondheid, gemeente 2). Ook in gemeente 1 ziet men financiële middelen niet als een belemmerende factor. *“Intersectoraal samenwerken bespaart juist geld. Doordat je mee kunt liften met activiteiten die in een andere sector lopen hoef je zelf geen dingen te initiëren”* (Verkeer & Vervoer, gemeente 1). Er kan dus gesteld worden dat geld in gemeente 1 en 2 geen rol speelt bij intersectorale samenwerking. In gemeenten 3 en 4 speelt geld wel een rol, echter er blijkt niet dat dit van invloed is op de mate waarop intersectoraal wordt samengewerkt aangezien dit bij de twee gemeenten een totaal verschillend beeld geeft. Hieruit kunnen we opmaken dat geld geen verklarende factor is voor de totstandkoming van intersectorale samenwerking. Wel komt regelmatig in de interviews terug dat de overtuiging bestaat dat er op gezondheid, leefbaarheid en sport het eerst bezuinigd wordt, aangezien investeringen hierin lastig terug te zien zijn. Wanneer er geen budget beschikbaar wordt gesteld voor de aanleg van beweegvoorzieningen, zal de noodzaak om intersectoraal samen te werken ook minder gevoeld worden. *“Je ziet heel duidelijk in tijden waar minder geld was, dat de gouden randjes van de plannen verdwenen. Dan wordt er bezuinigd op de openbare ruimte en zijn er minder voorzieningen. Wanneer er meer geld is zie je de groenvoorzieningen en trapveldjes weer terugkomen”* (Ruimtelijke Ordening, gemeente 3). *“Sport staat eerder onder druk op de begroting dan andere beleidsterreinen. De gemeente doet wat wettelijk verplicht is, en that’s it”* (Sport, gemeente 4). Budget zal beschikbaar gesteld moeten worden door bestuurders. Hiermee komen we meer op het politieke terrein, waar in de volgende subparagraaf verder op in zal worden gegaan.

Politieke context

In alle gemeenten komt naar voren dat politieke steun een belangrijke succesfactor is voor intersectorale samenwerking. Een bepaald probleem in de maatschappij moet urgent zijn en daardoor op de politieke agenda komen. Het probleem met gezondheidsbevorderende

maatregelen, in dit geval bewegingsbevordering, zit in het spanningsveld tussen lange- en kortetermijn resultaten. Effecten op het gebied van gezondheid zijn meestal niet op korte termijn te meten. Geïnterviewden lopen hier nog wel eens tegen aan, aangezien bestuurders graag binnen een periode van vier jaar willen “scoren”. *“De politiek wil het liefst morgen al resultaat zien. Wethouders zijn ongeduldig. Je ziet misschien pas over 15 jaar wat het effect is van onze interventies. Als je elke vier jaar moet laten zien wat het resultaat is heb je dus niets te bieden aan je raadsleden”* (Volksgezondheid, gemeente 2).

Er wordt aangegeven dat de politieke aandacht voor gezondheid en bewegen vaak afhankelijk is van de politieke kleur van het college en de verdeling van de portefeuilles. *“Momenteel hebben we een wethouder van partij x die zowel milieu als verkeer in zijn portefeuille heeft. Dit zorgt wel voor een soort automatische integratie. Een paar jaar geleden hadden we een andere wethouder van partij y en die keek er op een hele andere manier naar. Die zei tegen mij: wat maak je je nou druk, je kunt toch overal fietsen?”* (Verkeer & Vervoer, gemeente 2). Door de respondenten in gemeenten 1 en 4 wordt aangegeven dat er nog wel eens een verschil bestaat tussen woorden en daden bij bestuurders. Dit komt voornamelijk tot uiting in de middelen die beschikbaar worden gesteld. *“Ze kunnen het wel heel belangrijk vinden, maar als er geen geld tegenover wordt gezet... De aandacht voor het thema is vooralsnog vrij ad-hoc, borging in het beleid om iets te doen aan beweegstimulering daar merk ik vooralsnog weinig van”* (Sport, gemeente 4). *“De politiek moet haar verantwoordelijkheid nemen om, als ze zeggen dat ze iets willen, hier ook de middelen tegenover te zetten. De burger heeft er niets aan als wij als ambtenaren prachtige rapporten maken met de beste bedoelingen, en vervolgens komen er geen middelen om dat te realiseren”* (Speelvoorzieningen, gemeente 4). Het feit dat de politiek vaak nalaat om over de brug te komen met financiële middelen ter bevordering van beweging bij kinderen, zegt iets over de prioriteitsstelling van dit thema. Zonder duidelijke prioriteitsstelling gaan mensen ook niet om de tafel zitten en tijd in samenwerking stoppen. Dit zou kunnen verklaren waarom er rondom dit thema nog weinig wordt samengewerkt in gemeenten 1 en 4.

In gemeente 2 wordt aangegeven dat het huidige college juist erg bewegingsgericht is, wat zich ook uit in investeringen in nieuwe voorzieningen. In hoofdstuk 6 is al aan de orde gekomen dat de maatschappelijke sectoren in gemeente 2 kunnen beschikken over ruime budgetten. Dit opgeteld bij een goede politieke prioritering zou kunnen verklaren waarom samenwerking omtrent bewegingsbevordering hier beter van de grond komt. Op basis van deze resultaten kan de hypothese dat bewegingsbevordering bij kinderen effectiever kan worden aangepakt als hier vanuit de politiek prioriteit aan gegeven wordt, worden aangenomen.

Kennis & deskundigheid

Alleen in gemeente 4 wordt het ontbreken van kennis en deskundigheid omtrent intersectoraal werken genoemd als belemmerende factor. Er wordt aangegeven dat er nog weinig ervaring is met intersectoraal werken, waardoor men nog problemen ondervindt in de uitvoering. *“Wat ik als heel lastig ervaar is hoe we dat dan precies aan moeten pakken. Hoe kunnen plannen die op papier staan ook daadwerkelijk handen en voeten krijgen?”* (Volksgezondheid, gemeente 4). Voor gemeente 4 zien we dit ook heel duidelijk terug in de vorige hoofdstukken. Op papier, bijvoorbeeld in de nota volksgezondheid, komt de kennis omtrent de problematiek van overgewicht en bewegingsarmoede en het belang van intersectorale samenwerking hieromtrent duidelijk naar voren. In hoofdstuk 6 hebben we echter gezien dat de vertaalslag naar intersectorale samenwerking in praktijk nog niet is gemaakt. Hiermee kan de hypothese dat voldoende kennis en deskundigheid intersectorale samenwerking kan versterken, worden bevestigd.

Overige factoren

Naast de vraag naar de factoren die beschreven staan in het theoretisch kader (§3.3), is aan de respondenten de open vraag gesteld naar bevorderende danwel belemmerende factoren voor intersectorale samenwerking. De nieuwe factoren die hieruit naar voren kwamen zullen hieronder worden besproken.

Wat in iedere gemeente als een belemmerende factor voor intersectorale samenwerking naar voren komt is verkokering. Een gemeente moet georganiseerd worden, dus moeten er ergens grenzen worden getrokken tussen de beleidssectoren. Respondenten geven echter aan dat er nog teveel in hokjes wordt gedacht en gewerkt. *“Mensen zijn niet geneigd om over die kokers heen te kijken, omdat ze niet beter weten. Ze moeten bewust worden gemaakt van de mogelijkheden”* (Verkeer & Vervoer, gemeente 1). Opmerkelijk is dat in gemeenten 1 en 4, waar de sectorale indeling is opgeheven om juist interne verkokering te voorkomen, verkokering nog steeds als een probleem wordt ervaren. *“De organisatie is nu in ketens opgedeeld, we hebben niet meer aparte afdelingen voor de beleidsterreinen. Als je iets wil bereiken moet je dus dwars door de organisatie heen. Ik vind dat op zich geen slecht systeem, maar we zitten nu drie jaar na de reorganisatie en we zijn nog steeds op zoek naar de ideale weg. Je zou verwachten dat met deze indeling de samenwerking wat meer geïntegreerd zou verlopen, maar daar heb ik nog niks van gemerkt”* (Sport, gemeente 4). Er kan gesteld worden dat verkokering ervaren wordt zowel in de gemeenten die sectoraal zijn ingedeeld, als in gemeenten die ingedeeld zijn naar ketens. Gezien het verschil in de mate waarop intersectoraal wordt samengewerkt binnen de vier gemeenten kan opgemaakt worden dat verkokering niet de hoofdoorzaak kan zijn van een lage mate van intersectorale samenwerking.

Uit de interviews kwam ook het belang van persoonsgebonden factoren bij samenwerking naar voren. In praktijk blijkt het al dan niet zoeken van intersectorale samenwerking nog vaak afhankelijk van individuen, aangezien intersectorale samenwerking een manier van werken is die bij mensen tussen de oren moet zitten. *“Het is vaak afhankelijk van individuele ambtenaren binnen de gemeente of men elkaar weet te vinden. Wij worden uiteraard wel geacht om samenwerking te zoeken waar dat mogelijk is, maar daar heb je natuurlijk een hele ruime marge in”* (Veiligheid, gemeente 4). Deze marge om te kiezen voor samenwerking kan belemmerend werken op het proces en zou er dus eigenlijk niet moeten zijn. *“Intersectorale samenwerking kan beperkend werken op wat jij wil. Soms komt er iets creatiefs uit waar je allebei iets meer uithaalt, maar soms komt er iets minder uit en moet je dus iets inleveren. Ik kan me de neiging voorstellen van mensen om te zeggen: ik doe dat liever niet”* (Openbare ruimte, gemeente 2).

Tenslotte wordt in gemeente 2 aangegeven dat succeservaringen met intersectorale samenwerking bevorderend werken en vaak de aanleiding zijn om die samenwerking voort te zetten. *“Er zijn genoeg voorbeelden waar we door middel van samenwerking tot een succes kwamen. Dat zijn mooie herinneringen die ervoor zorgen dat je elkaar de volgende keer weer opzoekt”* (Verkeer & Vervoer, gemeente 2). In gemeenten 1 en 4 kunnen echter nog geen concrete resultaten van intersectorale samenwerking genoemd worden. Dit is ook logisch, aangezien intersectorale samenwerking in deze gemeenten nog in de kinderschoenen staat. *“Misschien missen we wel een paar hele goede successen waarmee we kunnen aantonen dat iets werkt. Dat je een paar goede voorbeelden hebt zodat iedereen ziet: het kan dus wel”* (Jeugd & Onderwijs, gemeente 1). Het ontbreken van zulke succeservaringen zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat de samenwerking nog moeizaam op gang komt in gemeenten 1 en 4.

Conclusie

In het algemeen kunnen we stellen dat de onderzoeksresultaten met betrekking tot bevorderende en belemmerende factoren de bevindingen uit de literatuur grotendeels bevestigen. Vrijwel alle factoren die uit de theorie naar voren kwamen spelen in meer of mindere mate een rol binnen de onderzochte cases. De factoren ‘onderling vertrouwen’ en ‘uitvoeringsplan’ zijn echter door geen van de geïnterviewden aangehaald als bepalende factor bij intersectorale samenwerking. Het feit dat ‘onderling vertrouwen’ niet is genoemd tijdens de interviews zou verklaard kunnen worden door het feit dat dit een erg kwalitatief begrip is wat moeilijk meetbaar is. Daarnaast zullen respondenten uit integriteitsoverwegingen waarschijnlijk ook niet snel aangeven dat er weinig vertrouwen bestaat tussen collega’s binnen de gemeente. Een verklaring voor het feit dat het ‘uitvoeringsplan’ niet aan bod is gekomen kan gezocht worden in het feit dat intersectorale samenwerking in alle gemeenten nog sterk in ontwikkeling is, waardoor de institutionele verankering (bv in een uitvoeringsplan) ook nog niet aan de orde is.

Daar tegenover staat een toevoeging van een drietal nieuwe factoren, te weten ‘verkokering’, ‘persoonsgebonden factoren’ en ‘succeservaringen’. De belangrijkste bevorderende factoren bleken de ‘procesmanager’ en ‘succeservaringen’ te zijn. Er werden echter tijdens de interviews grotendeels belemmerende factoren opgeworpen, namelijk het ontbreken van tijd, conflicterende belangen, matige politieke prioritering, ontbreken van kennis en deskundigheid, verkokering en persoonsgebonden factoren. Deze laatste kan overigens ook bevorderend werken.

Aan de hand van dataverwerkingsprogramma Atlas.ti zijn de frequentietabellen 6.5 en 6.6 uitgedraaid. Hierin wordt weergegeven hoe vaak een bepaalde code, in dit geval bevorderende en belemmerende factoren, aan een tekstfragment uit de interviews is toegewezen. Zulke frequentietabellen kunnen gebruikt worden om te bekijken waar de zwaartepunten van de codes zich bevinden. Wanneer een bepaalde code vaak ‘gescoord’ wordt, kan namelijk worden aangenomen dat dit een belangrijke factor vormt. Hoewel de verschillen tussen de gemeenten in de totaalscores erg klein zijn, kan er toch heel voorzichtig gesteld worden dat in de gemeenten waar nog weinig intersectorale samenwerking plaatsvindt (1 en 4) we ook terugzien in de tabellen dat hier de minste bevorderende factoren en relatief de meeste belemmerende factoren worden waargenomen.

Tabel 6.5 Bevorderende factoren

Data analyse Atlas.ti
Code-Filter: Code Family "**Bevorderende factoren**"
Primary Doc Family "Gemeenten 1-4"

CODES	Gemeenten			
	1	2	3	4
18.01 Voldoende draagvlak	2	3	2	1
18.02 Visie & Belangen	1	1	1	1
18.03 Onderling vertrouwen	0	0	0	0
18.04 Procesmanager	0	0	0	0
18.05 Uitvoeringsplan	0	0	0	0
18.06 Middelen	2	1	0	0
18.07 Politieke context	2	2	5	0
18.08 Kennis & deskundigheid	0	2	1	0
18.09 Succeservaringen	0	4	0	0
18.10 Persoonsgebonden factoren	0	2	0	1
Totals	7	15	9	3

Tabel 6.6 Belemmerende factoren

Data analyse Atlas.ti

Code-Filter: Code Family "**Belemmerende factoren**"

Primary Doc Family "Gemeenten 1-4"

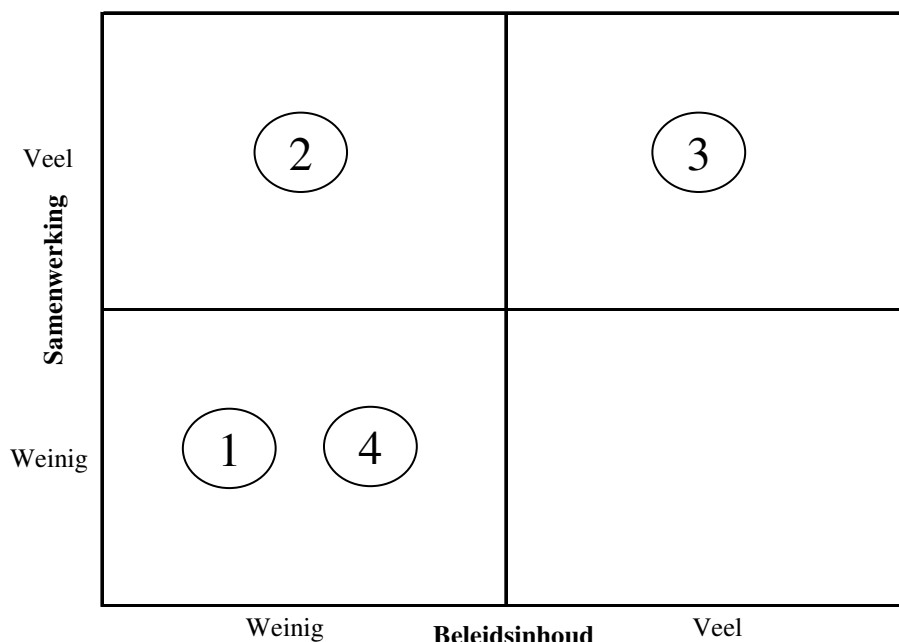
CODES	Gemeenten			
	1	2	3	4
19.01 Ontbreken van draagvlak	0	0	0	0
19.02 Conflicterende belangen	5	2	2	5
19.03 Geen onderling vertrouwen	0	0	0	0
19.04 Geen procesmanager	0	3	0	0
19.05 Geen uitvoeringsplan	0	0	0	0
19.06 Ontbreken van middelen	7	6	8	3
19.07 Politieke context	4	4	4	6
19.08 Ontbreken van kennis & desk.	1	0	0	2
19.09 Verkokering	2	2	2	4
19.10 Geen succeservaringen	2	0	0	1
19.11 Persoonsgebonden factoren	1	3	4	2
Totals	22	20	20	23

Hoofdstuk 7 Samenhang samenwerking en beleidsinhoud

In de hoofdstukken 5 en 6 zijn achtereenvolgens de beleidsinhoud met betrekking tot bewegingsbevordering bij kinderen en het functioneren van intersectorale samenwerking hieromtrent in kaart gebracht. In de theorie wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het functioneren van intersectorale samenwerking zijn weerslag heeft op de beleidsinhoud, weergegeven in het analysemodel in §3.4. Dit hoofdstuk staat in het teken van de basisconfrontatie tussen intersectorale samenwerking enerzijds en beleidsinhoud anderzijds, en zal inzicht verschaffen in de wijze waarop deze twee concepten zich tot elkaar verhouden.

Uit de beschrijvende analyses van dit onderzoek blijkt dat er duidelijke verschillen zijn waar te nemen tussen de vier gemeenten in de manier waarop invulling wordt gegeven aan het beleid ter bevordering van beweging bij kinderen en de aard van de samenwerking hieromtrent. De volgende stap in dit onderzoek is een analyse van de samenhang tussen deze twee elementen. Op basis van de voorgaande analyses in hoofdstuk 5 en 6 is in onderstaande matrix (figuur 7.1) schematisch weergegeven hoe de gemeenten ingedeeld kunnen worden op mate van samenwerking en beleidsinhoud. Deze twee variabelen zijn gerangschikt in ordes van ‘veel’ en ‘weinig’. In hoofdstuk 6 hebben we geconstateerd dat intersectorale samenwerking nog in alle vier de gemeenten in ontwikkeling is, waardoor we dus eigenlijk nog nergens kunnen spreken van de situatie ‘veel samenwerking’. Echter, om toch op een overzichtelijke wijze de eventuele samenhang in kaart te kunnen brengen, is gekozen voor deze (globale) indeling op basis van de verschillen die we in hoofdstuk 6 hebben geconstateerd.

Figuur 7.1 Samenhang Samenwerking en beleidsinhoud

Er is sprake van samenhang wanneer veel samenwerking samengaat met veel beleidsinhoud, en weinig samenwerking met weinig beleidsinhoud. De kwadranten rechtsboven en linksonder tonen aan dat er wel degelijk samenhang bestaat tussen samenwerking en beleidsinhoud. De hypothese dat er een positieve correlatie is waar te nemen tussen deze twee

concepten kan hiermee worden bevestigd: daar waar (meer) intersectoraal wordt samengewerkt ten aanzien van bewegingsbevordering bij kinderen, zien we ook een sterkere verankering van het thema in de beleidsinhoud. In gemeente 2 is deze samenhang echter niet waar te nemen. Hier zal nog nader op worden teruggekomen.

Dat er sprake is van samenhang is het meest evident in gemeenten 1, 3 en 4. Gemeente 3 kent zowel een breed arsenaal aan samenwerkingsrelaties omtrent bewegingsbevordering alsmede een duidelijke inbedding van het thema in de beleidsinhoud. Daar waar nog weinig intersectorale samenwerking plaatsvindt of deze samenwerking nog in de kinderschoenen staat, respectievelijk gemeenten 1 en 4, zien we ook in de beleidsinhoud dat hier relatief weinig concrete maatregelen ter bevordering van beweging zijn opgenomen en dat er weinig wordt verwezen naar afstemming tussen beleidssectoren. Hiermee kunnen de verwachtingen gebaseerd op de beleidsanalyse en verwoord in § 5.5 worden bevestigd.

In gemeente 2 moeten we echter het tegenovergestelde constateren. Hier is intersectorale samenwerking duidelijk al verder ontwikkeld, echter dit blijkt (nog) niet uit de beleidsinhoud. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat, zoals bleek uit de interviews, er in gemeente 2 al veel gebeurt met betrekking tot bewegingsbevordering bij kinderen op uitvoerend niveau, echter men is nu pas bezig om dit beleidsmatig in kaart te brengen.

In het vorige hoofdstuk hebben we geconstateerd dat de meest evidente verschillen in het functioneren van intersectorale samenwerking liggen op het vlak van de ‘participerende actoren in het netwerk’ en de ‘samenwerkingsstrategie’. Uitgaande van de veronderstelling dat de beleidsinhoud in relatie staat tot het functioneren van de samenwerking, zou verwacht mogen worden dat verschillen tussen gemeenten op het vlak van de ‘participerende actoren in het netwerk’ en de ‘samenwerkingsstrategie’ ook tot uiting komen in de beleidsinhoud. Dit is onderzocht door de netwerkschema’s uit hoofdstuk 6 (figuur 6.1 t/m 6.4) te vergelijken met de beleidsinhoud zoals beschreven in hoofdstuk 5. Er zou verwacht mogen worden dat de participatie van een bepaalde sector in het netwerk ook te herleiden zou moeten zijn in de beleidsinhoud. Op enkele punten is deze relatie ook terug te zien. Allereerst kan geconstateerd worden dat daar waar bepaalde sectoren niet deelnemen aan het netwerk, zoals Veiligheid in gemeente 1 en Ruimtelijke Ordening en Verkeer & Milieu in gemeente 4, er ook in de beleidsnota’s geen verwijzing wordt gemaakt naar het beweegaspect. Ook de participatie van zachte sectoren in het netwerk kan worden herleid uit de beleidsinhoud. In §6.5 constateerden we dat de sectoren Sport en Volksgezondheid een centrale positie innemen in de netwerken. Dit zien we ook terug in de beleidsinhoud, aangezien concrete beleidsmaatregelen omtrent bewegingsbevordering voornamelijk afkomstig zijn uit de beleidsnota’s van de betreffende sectoren. Dit is echter geen hele opmerkelijke constatering, aangezien deze sectoren ook als ‘probleemeigenaar’ van het thema kunnen worden beschouwd.

Wat betreft de participatie van andere sectoren in het netwerk kan echter geen eenduidige relatie tot de beleidsinhoud worden vastgesteld. De participatie van sectoren als Ruimtelijke Ordening, Veiligheid of Milieu levert niet in elke gemeente een eenduidig resultaat op voor de beleidsinhoud, waardoor we dus moeten concluderen dat er geen concrete samenhang te duiden is tussen de samenstelling van het netwerk en de beleidsinhoud. De sector Verkeer & Vervoer vormt hierop een uitzondering. De aanwezigheid van deze sector in de netwerken van gemeenten 1, 2 en 3 zien we terug in het beleid door een verwijzing naar beweging als een beoogd neveneffect. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat deze sector makkelijker aansluiting vindt bij maatregelen van zachte sectoren, aangezien fietsbeleid een duidelijk voor de hand liggende link heeft met het beweegaspect.

Daarnaast is nog gekeken naar de eventuele invloed van de positie van sectoren in het netwerk. In gemeente 2 zien we bijvoorbeeld dat de sector Sport een indirecte relatie heeft met de sector Openbare ruimte, namelijk via de sector Veiligheid. In gemeenten 1 en 3 zien

we daarentegen wel een directe relatie tussen de sector Sport en respectievelijk de sectoren Gebiedsontwikkeling en Ruimtelijke Ordening. Er kan echter niet geconstateerd worden dat er in gemeente 1 en 3 meer fysieke beleidsmaatregelen omtrent bewegingsbevordering voorgesteld worden.

Ook voor verschillen in de samenwerkingsstrategie geldt dat er geen duidelijke samenhang met de beleidsinhoud valt te ontdekken. Daar waar de samenwerking structureel van aard is en een hogere samenwerkingsintensiteit kent, kan niet geconstateerd worden dat dit uitmondt in meer concrete beleidsmaatregelen. Gemeente 3 kent een structureel samenwerkingsverband tussen zachte sectoren op Coordinating niveau en ook overeenkomstig overwegend zachte beleidsmaatregelen. Dit hoeft echter niet direct een teken van samenhang te betekenen tussen samenwerkingsstrategie en beleidsinhoud, maar valt waarschijnlijk eerder te verklaren door het feit dat, zoals eerder gezegd, zachte sectoren ‘probleemeigenaar’ zijn van het thema bewegingsbevordering. In gemeente 2, waar structureel wordt samengewerkt tussen Volksgezondheid, Verkeer & Vervoer en Milieu, zijn er namelijk geen aanwijzingen dat een hogere samenwerkingsintensiteit leidt tot meer concreet beweegbeleid.

Kort samenvattend kunnen we concluderen dat er sprake is van samenhang tussen de mate van samenwerking omtrent bewegingsbevordering in een gemeente en de mate waarin bewegingsbevorderende maatregelen concreet terugkomen in het beleid. De samenstelling van het netwerk en de samenwerkingsstrategie tussen de verschillende sectoren blijken echter niet van invloed te zijn op de beleidsinhoud.

Hoofdstuk 8 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk zullen de conclusies, die aan de resultaten van dit onderzoek verbonden kunnen worden, aan de orde komen. Allereerst zal worden overgegaan tot de beantwoording van de in het eerste hoofdstuk opgestelde deelvragen, vervolgens komen we tot het beantwoorden van de centrale vraagstelling en er zal worden afgesloten met aanbevelingen op basis van dit onderzoek en een reflectie.

8.1 Beantwoording deelvragen

1) Wat zijn de determinanten van beweeggedrag bij kinderen en welke gemeentelijke beleidssectoren raken hieraan?

De mate waarin kinderen lichamelijk actief zijn hangt af van verschillende factoren. Naast leefstijl kan ook de omgeving hierin een belangrijke rol spelen, onder te verdelen in de fysieke en sociale omgeving. Mogelijke determinanten voor de mate van lichamelijke activiteit bij kinderen zijn: de inrichting van de woonomgeving en openbare ruimte, verkeersveiligheid, voorzieningen op loop- en fietsafstand, schoolomgeving, sociaaleconomische status, sociale veiligheid en de houding van ouders ten aanzien van beweging. De gemeente kan beweging bij kinderen stimuleren door maatregelen te nemen die ingrijpen op deze determinanten van beweeggedrag. De verantwoordelijkheid voor het creëren van een gezonde leefomgeving beperkt zich echter niet slechts tot de sectoren Volksgezondheid en Sport, maar kent een nauwe verwevenheid met een grote diversiteit aan beleidssectoren zoals Onderwijs, Ruimtelijke Ordening, Verkeer & Vervoer, Milieu en Veiligheid.

2) Hoe ziet het huidige geschreven beleid ter bevordering van beweging bij kinderen eruit en in hoeverre wordt dit intersectoraal aangepakt?

We kunnen concluderen dat de beleidsmaatregelen in de vier gemeenten over het algemeen ingrijpen op een groot aantal determinanten van beweeggedrag. Dit impliceert niet dat er ook daadwerkelijk sprake is van beweegbeleid². In gemeente 3 is het meest sprake van beweegbeleid, af te lezen aan het feit dat beleidsmaatregelen hier het vaakst zijn gekoppeld aan bewegingsbevordering als expliciet doel. Tevens kan gesteld worden dat dit beleid ook het meest intersectorale karakter heeft, aangezien de beleidsnota's veelvuldig verwijzen naar afstemming tussen beleidssectoren omtrent de desbetreffende maatregelen. Voor gemeente 4 geldt dat er nog weinig concreet beweegbeleid is geformuleerd. Er is wel sprake van maatregelen die ingrijpen op de determinanten van beweeggedrag, maar hierbij wordt nog nauwelijks de relatie gelegd met bewegingsbevordering. Tevens wordt er bij de maatregelen weinig verwezen naar afstemming met andere beleidssectoren, zodat er niet gesproken kan worden over intersectoraal beleid. Gemeenten 1 en 2 bevinden zich tussen deze twee uitersten. In beide gemeenten wordt het grote belang van bewegingsbevordering weliswaar duidelijk verwoord in verschillende beleidsnota's, maar de vertaling naar concrete en samenhangende beleidsmaatregelen is nog niet optimaal. Een duidelijke constatering hierbij is dat gezondheidsrelevante maatregelen door beleidsterreinen anders dan Volksgezondheid vaak niet als zodanig worden herkend of benoemd.

² Onder beweegbeleid worden beleidsmaatregelen verstaan die expliciet tot doel hebben om beweging te stimuleren.

3) Welke gemeentelijke sectoren zijn daadwerkelijk betrokken bij intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen?

De sectoren Sport en Volksgezondheid hebben vanuit hun specifieke verantwoordelijkheden een duidelijk belang bij bewegingsbevordering bij kinderen. Fysiek-ruimtelijke sectoren (harde sectoren) staan verder van het thema af, waardoor bewegingsbevordering voor hen ook niet tot een hoofddoelstelling behoort. De bewustwording over de rol die dergelijke sectoren zouden kunnen spelen bij bewegingsbevordering wordt weliswaar duidelijk uitgedragen door de nota's Volksgezondheid, echter bij de harde sectoren blijkt, op een enkele uitzondering na, aan bewustwording nog veel te winnen. In praktijk zien we dit ook resulteren in het feit dat zachte sectoren elkaar op dit thema vrij makkelijk weten te vinden, maar dat de samenwerking met harde sectoren nog niet vanzelfsprekend is. Harde sectoren geven aan wel open te staan voor samenwerking, maar verwachten dat het initiatief tot samenwerking komt vanuit de maatschappelijke hoek. De sectoren Sport en Volksgezondheid tonen hierin echter nog weinig initiatief.

4) Op welke wijze krijgt de intersectorale samenwerking in praktijk gestalte?

De algemene conclusie is dat intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering in alle vier de gemeenten nog in ontwikkeling is. Daar waar samenwerking plaatsvindt, zien we dat de relaties nog erg jong zijn en dat men nog zoekende is naar een juiste invulling. Samenwerking beperkt zich vooralsnog hoofdzakelijk tot het vrijblijvend uitwisselen van informatie en adviezen (Networking-strategie) en bestaat voornamelijk uit incidentele projectmatige initiatieven. In de interviews geven sectoren aan onderling afhankelijk te zijn van andere sectoren, echter uit de matige frequentie en intensiteit van samenwerking kan worden afgeleid dat sectoren nog veelal in staat zijn om onafhankelijk te opereren. Wel moet worden opgemerkt dat intersectorale samenwerking zich in gunstige zin lijkt te ontwikkelen. Gemeenten plaatsen de aandacht voor het gezondheidsaspect in een breder beleidsperspectief, af te leiden aan de relatief ambitieuze nota's Volksgezondheid. In gemeenten 2 en 3 zien we de totstandkoming van een intern netwerk waarin, hoewel met een beperkt aantal sectoren, op structurele basis en met een hogere intensiteit wordt samengewerkt tussen beleidssectoren van diverse disciplines.

5) Welke factoren hebben een belemmerende danwel bevorderende invloed op het functioneren van lokale intersectorale samenwerking?

Geconcludeerd kan worden dat er een hoge mate van overeenstemming is tussen de percepties van de respondenten wat betreft de invloed van factoren op intersectorale samenwerking en de bevindingen uit de literatuur. Het belangrijkste hierbij zijn gebleken: het ontbreken van tijd, conflicterende belangen, politieke context, en het ontbreken van een procesmanager. Tijd vormt het grootste struikelblok voor intersectorale samenwerking. Intersectorale samenwerking wordt vaak als tijdrovend ervaren, wat een grote druk uitoefent op de capaciteit van de ambtenaren. Binnen de harde beleidsterreinen heeft men vaak een ander referentiekader, wat zich uit in conflicterende belangen. Dit kan een obstakel vormen voor samenwerking, aangezien geen gezamenlijke probleemperceptie ontstaat. Een gemeenschappelijke probleemdefinitie vormt immers het fundament onder de intersectorale aanpak en gemeenschappelijk te vormen oplossingsrichting. Ook het ontbreken van de benodigde financiële middelen wordt als belemmerende factor genoemd. Dit probleem blijkt zijn oorsprong te vinden in het gebrek aan prioritering van het thema op het politieke terrein. Er wordt in woorden wel prioriteit gegeven aan bewegingsbevordering, maar de financiële middelen die hieraan worden besteed staan vaak niet in verhouding. Daarnaast blijkt er een dringende behoefte aan meer sturing op het proces. Intersectorale samenwerking blijft nog veelal een begrip, en men is zoekende naar hoe hier handen en voeten aan gegeven moet

worden. Naast de geijkte factoren uit de theorie kwamen een drietal nieuwe factoren uit de interviews naar voren, namelijk verkokering, persoonsgebonden factoren en succeservaringen. Sectoren zijn vaak nog teveel op het eigen beleidsterrein gericht. Dit is begrijpelijk vanuit de diverse taakstellingen, maar staat een optimale aanpak van bewegingsbevordering in de weg. Een reorganisatie om interne verkokering te voorkomen, zoals toegepast in gemeenten 1 en 4, heeft er opmerkelijk genoeg tot op heden niet toe geleid dat hier meer intersectoraal wordt samengewerkt. Zelfs in deze gemeenten blijken de schotten tussen de verschillende beleidskokers hardnekkig te zijn. Uit onderzoek van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2008) blijkt dat ontkokering grenzeloos is. “Als kokers worden losgemaakt van de sector, ontstaan kokers voor een bepaalde categorie of keten. Ook deze kokers kunnen op den duur met elkaar gaan botsen. Er komen alleen maar extra lagen bij, die weer zorgen voor nieuwe coördinatie- en afstemmingsproblemen. De ontkokering van nu is dus in zekere zin de verkokering van morgen”(RMO, 2008:27). Hieruit kan worden opgemaakt dat gemeenten nooit helemaal ontkokerd kunnen worden, er zullen altijd ergens grenzen getrokken moeten worden tussen deelterreinen. De kunst is juist om binnen gemeenten te leren om over deze kokers heen te kijken, oftewel integraal leren kijken en denken. Dit grijpt ook in op de volgende belemmerende factor: persoonsgebonden factoren. Intersectorale samenwerking is vooralsnog teveel afhankelijk van initiatieven van toevallige personen. Het is een manier van werken die nog niet bij iedereen tussen de oren zit. Tenslotte vormen succeservaringen een bevorderende factor voor intersectorale samenwerking. Het boeken van goede resultaten leidt vaak tot een voortzetting van de samenwerking of kan gebruikt om tentoon te spreiden wat met intersectorale samenwerking bereikt kan worden.

8.2 Beantwoording centrale vraagstelling

Nu de verschillende deelvragen zijn beantwoord, kan aan de hand van deze antwoorden de centrale vraagstelling worden beantwoord. Deze vraagstelling is aan het begin van het onderzoek geformuleerd en luidt als volgt: *Welke verschillen en overeenkomsten zijn er tussen de vier Noord-Brabantse gemeenten in het functioneren van intersectorale samenwerking om beweging bij kinderen te stimuleren en welke gevolgen heeft dit voor de beleidsinhoud?*

We hebben geconstateerd dat tussen de vier gemeenten zowel overeenkomsten als verschillen zijn waar te nemen. Een algemene overeenkomst tussen de gemeenten is dat intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering bij kinderen nog in geen geval volledig is ingebed in de gemeentelijke organisatie. De indruk bestaat dat het voor gemeenten nog een zoektocht is om de beoogde samenhang en inhoudelijke afstemming te laten plaatsvinden. Dit manifesteert zich met name bij het zoeken naar samenhang met sectoren die (door hun eigen focus op verantwoordelijkheden en belangen) verder afstaan van het thema 'bewegingsbevordering bij kinderen'. Door deze 'afstand' bestaat er (logischerwijs) niet altijd voldoende spontane aandacht voor gezondheidsthema's. Anders is dit bij de zachte sectoren. Doordat deze zachte sectoren feitelijk als 'probleemeigenaar' van het thema gezien kunnen worden, is er meer aandacht en urgentie. Ze vinden elkaar dan ook relatief makkelijker rondom dit thema. Waar meer zachte sectoren in het netwerk zijn vertegenwoordigd, is er ook meer beleid rondom 'bewegingsbevordering bij kinderen' waar te nemen. Echter, de samenstelling van het netwerk blijkt niet (direct) van invloed te zijn op de beleidsinhoud. In het onderzoek zijn hiervoor althans geen overtuigende bewijzen gevonden.

De belangrijkste verschillen tussen de gemeenten liggen op het vlak van de 'participerende actoren in het netwerk' en de 'samenwerkingsstrategie'. We zien een duidelijke tweedeling tussen enerzijds gemeenten (2 en 3) waar intersectorale samenwerking ter bevordering van beweging bij kinderen al (in meer of mindere mate) is ontwikkeld en anderzijds gemeenten (1 en 4) waar dit nog in de kinderschoenen staat. Dit is ook terug te zien in de omvang van het netwerk. In gemeenten 2 en 3 is, in tegenstelling tot de andere twee gemeenten, een breder uitgewaaierd arsenaal aan samenwerkingsrelaties te onderscheiden. Tevens kennen beiden gemeenten een structureel samenwerkingsverband waarin samenwerking plaatsvindt met een hogere samenwerkingsintensiteit.

Uit het onderzoek blijkt derhalve dat de mate van intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering in een gemeente een positieve correlatie blijkt te vertonen met de mate waarin het thema verankerd is in het beleid. Meer intersectorale samenwerking resulteert in meerdere concrete beleidsmaatregelen ter bevordering van beweging bij kinderen. Daar waar nog weinig intersectorale samenwerking plaatsvindt zien we ook minder beleidsmaatregelen en minder afstemming tussen beleidssectoren in de nota's. De samenstelling van het netwerk blijkt echter niet van invloed te zijn op de beleidsinhoud. Op basis van de resultaten kan niet gesteld worden dat de participatie van een bepaalde sector in het netwerk ook daadwerkelijk leidt tot meer aandacht voor bewegingsbevordering in de desbetreffende beleidsnota. Daaruit kan geconcludeerd worden dat het voor de beleidsinhoud niet (direct) van belang is hoe het netwerk is samengesteld, maar dat het eerder van belang is dat er binnen het netwerk aandacht is voor het thema bewegingsbevordering. De kans hierop wordt vergroot indien zachte sectoren goed zijn vertegenwoordigd.

Ook de verschillen in de samenwerkingsstrategie binnen het netwerk blijken niet van invloed te zijn op de beleidsinhoud. Een hoge(re) frequentie en intensiteit van samenwerking tussen sectoren levert niet per definitie meer aandacht voor het thema op in de beleidsnota's.

8.3 Aanbevelingen

Tot slot rest nog een handreiking naar gemeenten te maken om aan te geven wat voor hen specifieke praktische aandachtspunten zijn waarmee zij intersectorale samenwerking omtrent bewegingsstimulering bij kinderen kunnen bevorderen. Met deze aanbevelingen wordt tevens de laatste deelvraag beantwoord: *Waar liggen mogelijkheden om de samenwerking tussen gemeentelijke sectoren ter bevordering van beweging bij kinderen te vergroten?*

- *Creëren van expliciete ‘verbindingsfuncties’*

Binnen gemeenten moet men zich inhoudelijk meer bewust worden van de hoeveelheid maatregelen die vaak al zijn opgenomen in het beleid van andere sectoren en de mogelijkheden die daar liggen voor de volksgezondheid. Er kan op lokaal niveau meer bereikt worden door het leggen van combinaties tussen beleidsinterventies. Om dit te bewerkstelligen zouden sectoroverstijgende ‘verbindingsfuncties’ gecreëerd moeten worden, puur gericht op de koppeling van voorheen gescheiden domeinen.

- *Meer sturing op proces*

Uit het onderzoek is gebleken dat er binnen gemeenten behoefte is aan sturing op proces. In sommige gemeenten is al in deze behoefte voorzien door de aanstelling van een gezondheidsmakelaar cq programmamanager. Echter, nog niet in alle gemeenten is een procesmanager actief. Intersectorale samenwerking is een nieuwe manier van werken en het organiseren hiervan brengt moeilijkheden met zich mee. Een procesmanager zou hier de benodigde ondersteuning in kunnen bieden. “Een goede procesmanager heeft het vermogen stapsgewijs een groep mensen in beweging te krijgen, een goede neus voor belangentegenstellingen en het vermogen om kansen te ontdekken en op het goede moment te benutten” (Bohlmeijer et al, 2005:58).

- *Meer pro-actieve houding bij maatschappelijke sectoren*

Uit het onderzoek blijkt dat het initiatief tot samenwerking omtrent bewegingsbevordering nog zelden komt van sectoren als Sport en Volksgezondheid, hoewel deze sectoren wel als ‘probleemeigenaar’ van het thema kunnen worden beschouwd. Harde sectoren lieten blijken wel open te staan voor samenwerking, maar verwachten dat het initiatief komt vanuit de maatschappelijke hoek. De sectoren Sport en Volksgezondheid zouden een belangrijke rol kunnen spelen in het creëren van meer bewustwording bij de harde sectoren over de rol die zij zouden kunnen spelen in het kader van bewegingsbevordering bij kinderen.

- *Meer aandacht voor integraliteit in organisatiecultuur*

Uit het onderzoek is gebleken dat verkokering als een belangrijke belemmerende factor wordt beschouwd. Daarnaast hebben we gezien dat verkokering nooit helemaal te voorkomen is, aangezien binnen overheidsorganen een bepaalde taakafbakening noodzakelijk is. Een verandering van de organisatiestructuur, zoals in gemeenten 1 en 4, heeft tot op heden niet tot meer samenwerking geleid. Een remedie voor de verkokeringsbarrière zal moeten worden gezocht op het vlak van de organisatiecultuur. Er moet een mentaliteitsverandering optreden: beleidsmakers moeten leren om integraal te kijken en te denken. Dit zou betekenen dat beleidsmakers zich altijd de vraag stellen welke effecten hun beslissingen hebben voor andere beleidsterreinen.

- *Meer aandacht voor succeservaringen*

De beeldvorming omtrent intersectorale samenwerking is vaak nog enigszins negatief, aangezien het tijdrovend zou zijn en men nog problemen ondervindt in de aanpak.

Het tentoonspreiden van goede resultaten en succeservaringen met intersectorale samenwerking zouden kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een positiever imago, waardoor gemeentebreed het enthousiasme voor intersectoraal werken vergroot kan worden.

8.4 Reflectie

Het uitvoeren van een onderzoek impliceert dat bepaalde keuzes gemaakt moeten worden. Het maken van deze keuzes kent een aantal beperkingen, zo ook dit onderzoek. Het nadeel van een case-study is de geringe generaliseerbaarheid, zoals al eerder aangegeven in § 4.1. De resultaten van dit onderzoek zeggen dan ook niets over het functioneren van intersectorale samenwerking binnen andere gemeenten of in het algemeen, wat overigens ook niet het doel van het onderzoek is. Toch heeft dit onderzoek wel een relevante bijdrage geleverd aan het inzicht in het functioneren van intersectorale samenwerking in de vier geselecteerde cases.

Zoals ook al in subparagraaf 4.1.1 aan de orde is gekomen is het vanwege de interpretatieve subjectiviteit niet mogelijk de gehele waarheid te beschrijven. Juist omdat met een bepaalde 'bril' naar de cases is gekeken, kan er een te zeer zwart-wit beeld zijn ontstaan dan in werkelijkheid het geval is. Deze interpretatieve subjectiviteit vindt al zijn oorsprong in het feit dat dit onderzoek grotendeels gebaseerd is op percepties van gemeenteambtenaren. Er is immers aan beleidsmedewerkers gevraagd naar hun visie op het functioneren van intersectorale samenwerking omtrent bewegingsbevordering binnen hun gemeente. Enige zorgvuldigheid dient dan ook te worden betracht bij de interpretatie van de resultaten, aangezien niet volledig vast te stellen is in hoeverre deze resultaten representatief zijn voor het daadwerkelijke functioneren van intersectorale samenwerking.

Daarnaast geldt voor de analyse van de beleidsdocumenten dat deze is uitgevoerd op basis van informatie die naar voren kwam uit de beschikbare beleidsdocumenten. Hierbij moet in ogenschouw worden gehouden dat sommige nota's enigszins verouderd zijn en bovendien, dat het hier gaat om beleidsvoornemens waarvan niet is getoetst of deze in praktijk ook daadwerkelijk tot uitvoer worden gebracht. Dit zou onverhoopt een vertekend beeld op kunnen leveren. Een aanbeveling voor nader onderzoek zou dan ook zijn om aan de hand van implementatieplannen na te gaan of beleidsvoornemens ook daadwerkelijk worden gekoppeld aan beleidsinstrumenten. Dit was helaas in verband met tijdsdruk niet mogelijk in dit onderzoek. Een andere aanbeveling voor nader onderzoek, met het oog op het indammen van de subjectiviteit bij de geïnterviewden, zou zijn om naast het ambtelijke oftewel operationele niveau, ook personen te interviewen op tactisch en strategisch niveau. Afdelingshoofden en bestuurders zouden een afwijkende visie kunnen hebben op het functioneren van intersectorale samenwerking binnen hun gemeente, wat de representativiteit van de resultaten kan bevorderen.

Literatuuroverzicht

Alter, C. & Hage, J. (1993) *Organizations working together*
Newbury Park, Californie: Sage publications inc.

Bohlmeijer E, Ruland E, Raak A van, Mur-Veeman I. (2005) *Procesmanagement in public health. Ontwerp, analyse & verandering*. Utrecht: Trimbos Instituut

Boudewijnse H.B., Lokven E. van & Oskam E. (2005) *Nederlands leerboek jeugdgezondheidszorg*. Assen: Uitgeverij van Gorcum

Braster, J.F.A. (2000) *De kern van casestudy's*. Assen: Van Gorcum.

Bruijn, J. de, & ten Heuvelhof, E. (1999) *Management in netwerken. Over veranderen in een multi-actor context*. Utrecht: Lemma

Dijk J van (2001) *Gemeentelijk gezondheidsbeleid. Omvang en doelgerichtheid*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen

Droomers M, & Lambooy M (2008). *Maatschappelijke determinanten van gezondheid*. Monitor Gezondheidsachterstanden. Bilthoven: RIVM. Opgehaald op 13 april 2009 van: <http://www.gezondheidsachterstanden.nl>

Edelenbos, J. (2002). *Vertrouwen in interorganisationele samenwerking*. Bestuurswetenschappen, 56(4), pp. 298-322.

Fenger, H.J.M. & Klok, P.J. (2001). *Interdependencies, Beliefs and Coalition Behavior: A Contribution to the Advocacy Coalition Framework*. Policy Sciences (IPSC), 34, pp. 157-170. Kluwer Academic Publishers

Himmelman, A.T. (2002) *Collaboration for a change*
Minneapolis: Himmelman Consulting

Hoogerwerf, A. & Herweijer, M. (2003) *Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap*. Deventer: Kluwer uitgeverij

Hupe, P.L., & Klijn, E.H. (1997) *De gemeente als regisseur van het preventief jeugdbeleid*. Zoetermeer: Extern rapport in opdracht van Sardes.

Inspectie voor de gezondheidszorg (2005). *Staat van de gezondheidszorg 2005. Openbare gezondheidszorg: hoe houden we het volk gezond?* Den Haag: IGZ

Klijn, E.H. & Koppenjan, J.F.M. (2001). *Besluitvorming en management in netwerken: een multi-actor perspectief op sturing*. In T. Abma & R.J. in 't Veld (Eds.), *Handboek Beleidswetenschap: perspectieven, thema's en praktijkvoorbeelden* (pp. 179-192). Amsterdam: Boom.

Litjens, B.P.E.A. (2000) *De structuur van beleidsnetwerken. Samenwerking en autonomie vanuit de sociale netwerkanalyse*. Bestuurskunde mei 2000:pp 141-150

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2009) *Nota overgewicht. Uit balans: de last van overgewicht*. Uitgebracht op 19 maart 2009.

Nicis Institute (2007) *Wat beweegt kinderen? Een onderzoek naar het sport- en beweggedrag van kinderen*. Den Haag: Nicis Institute

Pröpper, I.M.A.M. (2000) *Samenwerking of autonomie in beleidsnetwerken* Bestuurskunde, mei 2000, jaargang 9 nummer 3 pp.106-116

Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2000) *Gezond zonder zorg*. Opgehaald op 23 juni 2009 van: <http://www.rvz.net/data/download/publ99-19.pdf>

Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (2008) *Intersectoraal gezondheidsbeleid. Plan van aanpak vastgesteld in de Raad van 16 oktober 2008*. Opgehaald op 3 maart 2009 van: www.rvz.net/data/download/PvA_IG_def.doc

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2008) *De ontkokering voorbij*. Amsterdam: Uitgeverij SWP

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2004) *Handboek Checklist gezondheidseffectscreening*. Bilthoven: RIVM

Storm I, Nijboer C, Wendel-Vos G, Visscher T, Schuit AJ. (2006) *Een gezonde omgeving ter preventie van gewichtsstijging: nationale en lokale mogelijkheden*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Storm I, Zoest F van, Broeder L den (2007) *Integraal gezondheidsbeleid: theorie en toepassing*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Swanborn, P.G. (2004) *Evalueren*. Amsterdam: Boom uitgevers

Voedingscentrum (2002). *Campagne 'Maak je niet dik'*. www.voedingscentrum.nl.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Lokale gezondheidsimpuls (LOGIN) Geraadpleegd op 3 maart 2009: http://www.vnglogin.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=83&Itemid=47

Vries M.S de. (2000) *Lokale netwerken – een internationale vergelijking*. Bestuurskunde, mei 2000, jaargang 9 nummer 3, pp. 117 – 132

Vries SI de, Bakker I, Overbeek K van, Boer ND, Hopman-Rock M.(2005) *Kinderen in prioriteitswijken; lichamelijke (in)activiteit en overgewicht*. Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.

WCPV, Wet collectieve preventie volksgezondheid. Versie geldig vanaf: 01-01-2003. Staatsblad 2002:468

Wendel-Vos G., Ooijendijk W., Baal P. van, Storm I, Vijgen S., Jans M, Hopman-Rock M, Schuit AJ, Wit GA de, Bemelmans W. (2005). *Kosteneffectiviteit en gezondheidswinst van behalen beleidsdoelen bewegen en overgewicht. Onderbouwing Nationaal Actieplan Sport en Bewegen*. Bilthoven: RIVM

Wendel-Vos G, Schuit AJ, Seidell J. (2002) *De gevolgen van beleidsmaatregelen uit de nota Wonen op bewegingsarmoede in Nederland. Onderdeel van de gezondheidseffectrapportage 'Mensen wensen gezond wonen'*. Bilthoven: RIVM

Wert T. van de, Stiggelbout, M. , Leutscher H. , Overberg R. (2008) *Wat is het belang van het bevorderen van lichamelijke activiteit?* In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM

Bijlage 1 Overzicht van gescreende beleidsdocumenten

Gemeente 1

- Gezondheid telt! Lokaal gezondheidsbeleid 2008 t/m 2011
- Niemand buiten spel. Van accommodatie naar participatie (2007)
- Kadernota Jeugd (2001)
- Ruimte voor buitenspelen (2003)
- Fietsplan 2005-2015
- Nota Milieu
- Zorg voor veiligheid 2008-2010

Gemeente 2

- Nota lokaal beleid Volksgezondheid 2008-2011
- Sportnota (2001)
- Over de volle breedte van het veld. Plan van aanpak voor herijking sportbeleid (2008)
- Opvoeden met z'n allen. Lokaal educatieve agenda 2009-2012
- Op weg naar een jeugdtafel (2006)
- Fietsen, net zo makkelijk (2007)
- Milieuprogramma 2008
- Gedeeld, herkenbaar, duurzaam. Visie Openbare Ruimte 2008-2020
- Elementplan jeugd- en jongerenvoorzieningen (2002)
- Partnerschap in veiligheid. Bouwstenen voor een integraal veiligheidsbeleid. (2003)

Gemeente 3

- Samenwerken aan gezondheid. Lokale gezondheidsnota 2008-2011
- Sportvisie. De sportieve kracht van de stad
- Beleidsplan 'Voorrang voor Jeugd' 2010-2014 (Concept)
- Nota 'Buiten Spelen'
- Meerjarenuitvoeringsprogramma duurzaam verkeersveilige schoolomgeving (2006)
- Lekker Fietsen! Uitwerking Fietsambitie 2009-2015
- Nota Wonen (2007)

Gemeente 4

- Kadernota Lokaal Gezondheidsbeleid 2008-2011
- Beleidsnotitie Breedtesport
- Ruimte voor Jeugd, kadernota Jeugd & Onderwijsbeleid 2004-2009
- Mobiliteit op maat. Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan 2004-2015
- Ruimtelijke structuurschets 2000
- Beleidsnota Speelvoorzieningen 2003-2009
- Milieubeleidsplan 2004-2008
- De nieuwe visie op het wonen (2001)

Bijlage 2 Overzicht van geïnterviewde personen

#	Gemeente	Functie
1	1	Beleidsmedewerker Zorg, Afd. Maatschappelijke Ontwikkeling
2	1	Beleidsmedewerker Sport, Afd. Sportontwikkeling
3	1	Beleidsmedewerker Jeugd & Onderwijs
4	1	Project coördinator sociaal en fysiek beheer, Afd. Gebiedsontwikkeling
5	1	Beleidsmedewerker Verkeer & Vervoer
6	1	Beleidsmedewerker Veiligheid
7	2	Beleidsmedewerker Volksgezondheid, Afd. Maatschappelijke Ontwikkeling
8	2	Beleidsmedewerker Sport, Afd. Maatschappelijke Ontwikkeling
9	2	Beleidsmedewerker Onderwijs, Afd. Maatschappelijke Ontwikkeling
10	2	Beleidsmedewerker Openbare Ruimte
11	2	Beleidsmedewerker Verkeer & Vervoer, Afd. Ruimtelijke Ontwikkeling
12	2	Gebiedsmanager Maatschappelijke Ontwikkeling (Incl. sociale veiligheid)
13	2	Beleidsmedewerker Wonen & Milieu
14	3	Beleidsmedewerker Welzijn
15	3	Beleidsmedewerker Sport
16	3	Beleidsmedewerker Jeugd & Onderwijs
17	3	Beleidsmedewerker Openbare Ruimte & Verkeer
18	3	Beleidsmedewerker Ruimtelijke Ordening
19	3	Beleidsmedewerker Jeugd & Veiligheid, Afd. Jeugd & Onderwijs
20	4	Beleidsadviseur Volksgezondheid
21	4	Accountmanager Sport
22	4	Beleidsmedewerker Verkeer & Vervoer
23	4	Beleidsmedewerker Ruimtelijke Ordening
24	4	Beleidsmedewerker Integrale veiligheid
25	4	Medewerker Speelvoorzieningen, Afd. Beheer

Bijlage 3 Interview protocol

Achtergrond

Dit interview protocol is bestemd voor de interviews die gehouden zullen worden om in kaart te brengen welke lokale intersectorale initiatieven op het terrein van bewegingstimulering bij kinderen plaatsvinden en hoe deze lokale intersectorale samenwerking verloopt. De interviews zullen worden afgenomen in de vier betrokken gemeenten. Op basis van literatuurstudie is een inventarisatie gemaakt van gemeentelijke sectoren die met hun beleid invloed uit zouden kunnen oefenen op het beweeggedrag van kinderen. Op basis hiervan wordt per gemeente en per betrokken sector een sleutelfiguur / respondent geselecteerd met inhoudelijke betrokkenheid en kennis van dit beleidsterrein. Bij het benaderen van de respondenten wordt gekozen voor beleidsmakers uit het ambtelijke apparaat, omdat zij - ten opzichte van bestuurders - meer inhoudelijk betrokken zijn bij het beleidsveld en zij goed zicht hebben op de wijze waarop beleid tot stand komt.

Doel van het interview

Het doel van het interview is tweeledig:

1. Inzicht krijgen in de mate waarin al intersectoraal gewerkt wordt aan bewegingstimulering van kinderen (beleidsinhoud).
2. Inzicht krijgen in hoe de samenwerking tussen de sectoren verloopt en welke factoren hierop van invloed zijn (beleidsproces).

Resultaat van het interview

Het interview levert informatie op over de beleving die de geïnterviewde heeft van het functioneren van intersectorale samenwerking om beweging bij kinderen te stimuleren. De interviewresultaten worden geanalyseerd (zie hfst 4: Methode van onderzoek) en uiteindelijk verwerkt in de eindrapportage van het onderzoek.

Werkwijze

1. De te interviewen personen worden benaderd met de vraag of zij bereid zijn mee te werken aan het interview. Als dat zo is dan wordt een afspraak gemaakt waarbij de context van het onderzoek mondeling wordt uitgelegd. Er wordt vermeld dat het gaat om een semigestructureerd interview, dat het interview ca. 1 uur zal duren, dat het interview opgenomen wordt ten behoeve van de rapportage (scriptie) en dat het niet in een andere context gebruikt zal worden zonder voorafgaande toestemming.
2. Het interview zal bestaan uit 3 delen:
 - Kennismaking, korte introductie op het onderwerp, korte uitleg over het interview, goedkeuring voor het gebruik van de resultaten.
 - Semigestructureerd interview, open vragen
 - Afsluiting interview, check of alle relevante onderwerpen aan bod zijn gekomen.
3. Na vraag 3 zijn er twee alternatieve vragensets beschikbaar: één voor het geval de geïnterviewde wel al betrokken is in intersectorale samenwerking, en één voor het geval de geïnterviewde aangeeft nog niet intersectoraal samen te werken met anderen.
4. De interviews worden opgenomen met een geluidsrecorder (digitaal). Deze worden naderhand uitgewerkt in een verslag met de kernpunten van het interview.

Vragenlijst

Naam geïnterviewde:

Functie:

Gemeente:

Participerende actoren in het netwerk

1). *Draagt u vanuit uw sector bij aan het stimuleren van lichaamsbeweging bij kinderen? Zo ja, om welke projecten, maatregelen, interventies of initiatieven gaat het? Wat is hierbij de achterliggende gedachte?*

Indien het antwoord op deze vraag nee is, zie alternatieve vragenlijst vanaf vraag 2A.

2). *Kunt u aangeven of u hierbij samenwerkt met andere sectoren? Zo ja, welke?*

- Volksgezondheid
- Welzijn
- Sport en recreatie
- Onderwijs
- Jeugd
- Wonen/ wijkontwikkeling/ volkshuisvesting
- Ruimtelijke ordening
- Verkeer en vervoer/ transport
- Milieu
- Veiligheid
- Leefbaarheid
- Andere sectoren?

3). *Zijn er buiten de gemeentelijke sectoren externe actoren betrokken bij het stimuleren van lichaamsbeweging bij kinderen? Welke zijn dit?*

Indien betreffende beleidssector niet betrokken is bij een samenwerkingsverband gericht op het stimuleren van lichaamsbeweging bij kinderen, zie alternatieve vragenlijst vanaf vraag 3A.

4). *Vindt u dat de juiste personen en sectoren in het samenwerkingsverband vertegenwoordigd zijn? Waarom wel of niet? Welke personen of actoren zouden er in moeten zitten en waarom?*

5). *Vindt u het belangrijk dat er intersectoraal wordt samengewerkt om beweging te bevorderen bij kinderen?*

6). *Welke voordelen kan intersectorale samenwerking opleveren volgens u? Welke nadelen?*

7). *Hoeveel draagvlak is er binnen uw beleidsterrein voor het intersectoraal samenwerken op het gebied van beweging bij kinderen? Waar blijkt dat uit (bv verwijzing in nota)? Vindt u dat voldoende?*

Structuur

8). *Wat was de aanleiding om deze samenwerking te starten?*

9). *Op welk moment in het beleidsproces is de samenwerking tot stand gekomen?*

10). *Wat is het doel van samenwerking? Zijn er binnen het samenwerkingsverband concrete doelstellingen geformuleerd? Welke dan of waarom niet?*

11). *Zijn er concrete uitvoeringsplannen gemaakt om deze doelstelling te bereiken?*

Samenwerkingsstrategie

12). *Op welke manier wordt de samenwerking vormgegeven?*

- Slechts uitwisseling van informatie (*networking*)
- Formeel samenwerkingsverband, activiteiten met gezamenlijk doel maar lage urgentiewaarde (*coordinating*)
- Formeel samenwerkingsverband, gezamenlijk uitvoeren van activiteiten, grote tijdsinvestering, gedeelde bronnen (*cooperating/ collaborating*)
- Incidenteel/ structurele overlegmomenten/ frequentie overlegmomenten

13). *Welke rol/ rollen speelt uw sector in het samenwerkingsverband?*

- Bijvoorbeeld initiator/ participator/ (mede)financier/ coördinator/ regisseur/ toehoorder / eindverantwoordelijke

14). *Welke rol/ rollen speelt de sector Volksgezondheid in het samenwerkingsverband?*

- Bijvoorbeeld initiator/ participator/ (mede) financier/ coördinator/ regisseur/ toehoorder / eindverantwoordelijke

Onderlinge verhoudingen

15). *Hoe is de relatie tussen u en de andere partners uit het samenwerkingsverband?*

- Is deze relatie formeel of informeel?
- Is deze relatie gebaseerd op onderling vertrouwen?
- Weet men elkaar te vinden als er iets moet gebeuren?

16). *Hoe beoordeelt u de onderlinge afhankelijkheid tussen sectoren?*

Belemmerende / bevorderende factoren

17). Kunt u factoren noemen die de intersectorale samenwerking op het gebied van beweging bij kinderen positief beïnvloeden?

- *Draagvlak*
- *Visie & belangen*
- *Onderling vertrouwen*
- *Procesmanager*
- *Uitvoeringsplan*
- *Middelen*
- *Politieke context*
- *Kennis en deskundigheid*

18). Kunt u factoren noemen die de intersectorale samenwerking op het gebied van beweging bij kinderen negatief beïnvloeden?

- *Idem vraag 18*

Afsluiting

19). Vindt u dat de ontstane intersectorale samenwerking voortgezet moet worden? Waarom wel/ waarom niet?

20). Wat zou in uw ogen anders of beter kunnen aan de huidige manier van intersectoraal samenwerken?

21). Heeft u nog opmerkingen naar aanleiding van dit interview of wilt u nog iets ter tafel brengen dat nog niet ter sprake is geweest?

Heel hartelijk dank voor uw medewerking!

Alternatieve vragenlijst (vragen zijn genummerd met “A”)

Participerende actoren in het netwerk

2A). Wordt er binnen uw sector rekening gehouden met het thema “beweging bij kinderen”? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet? Wordt hier ook naar verwezen in nota’s? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?

3A). Bent u op de hoogte van het beleid dat andere sectoren voeren met betrekking tot beweging bij kinderen?

4A). Bent u op de hoogte van een eventueel samenwerkingsverband tussen andere sectoren ter bevordering van beweging bij kinderen? Zo ja, welke sectoren zijn hierbij betrokken?

5A). Welke gemeentelijke sectoren zouden volgens u betrokken moeten zijn in een samenwerkingsverband ter bevordering van beweging bij kinderen?

6A). Vindt u het belangrijk dat er intersectoraal wordt samengewerkt om beweging te bevorderen bij kinderen?

7A). Welke voordelen kan intersectorale samenwerking opleveren volgens u? Welke nadelen?

Structuur

8A). Uw sector is niet betrokken bij een samenwerkingsverband ter bevordering van lichaamsbeweging bij kinderen. Is dat een bewuste keuze? Is er ooit een initiatief tot samenwerking geweest?

9A). Wie zou volgens u het initiatief moeten nemen om samenwerking tot stand te brengen?

Onderlinge verhoudingen

10A). Hoe beoordeelt u de onderlinge afhankelijkheid tussen sectoren?

Bevorderende / belemmerende factoren

11A). Wat zouden volgens u redenen kunnen zijn waarom uw sector niet is betrokken bij een samenwerkingsverband ter bevordering van beweging bij kinderen?

12A). De volgende factoren worden vaker genoemd als belemmerend bij intersectorale samenwerking. Hoe ervaart u dat?

- *Ontbreken van draagvlak*
- *Conflicterende belangen*
- *Gebrek aan onderling vertrouwen*
- *Ontbreken van procesmanager*
- *Ontbreken van een uitvoeringsplan*
- *Ontbreken van benodigde middelen*
- *Politieke context*
- *Ontbreken van kennis en deskundigheid*

Afsluiting

13A). Heeft u nog opmerkingen naar aanleiding van dit interview of wilt u nog iets ter tafel brengen dat nog niet ter sprake is geweest?

Heel hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 4 Codeeroverzicht

Participerende actoren in het netwerk

- 01.01** ‘Bewegingsbevordering bij kinderen’ als sectoraal doel
- 01.02** ‘Bewegingsbevordering bij kinderen’ speelt geen rol binnen sector
- 01.03** ‘Bewegingsbevordering bij kinderen’ is geen doel, maar sectoraal beleid heeft neveneffect
- 01.04** ‘Bewegingsbevordering bij kinderen’ is geen doel, maar een middel om ander doel te bereiken
- 01.05** Sector neemt deel aan intersectoraal overleg mbt bewegingsbevordering bij kinderen
- 01.06** Sector neemt geen deel aan intersectoraal overleg mbt bewegingsbevordering bij kinderen

- 02.01** Samenwerking met VGZ
- 02.02** Samenwerking met Sport
- 02.03** Samenwerking met Jeugd/Onderwijs
- 02.04** Samenwerking met Ruimtelijke Ordening
- 02.05** Samenwerking met Veiligheid
- 02.06** Samenwerking met Verkeer en Vervoer
- 02.07** Samenwerking met Milieu
- 02.08** Samenwerking met Speelvoorzieningen

03.00 Keuze voor samenwerking met bepaalde sectoren

- 04.01** Bereidheid tot samenwerking bij sectoren
- 04.02** Geen bereidheid tot samenwerking bij sectoren

05.00 Samenwerking externe actoren

Structuur

- 06.01** Afstemming over projecten tussen sectoren
 - 06.02** Geen afstemming tussen sectoren

 - 07.01** Samenwerking gericht op beleidsontwikkeling
 - 07.02** Samenwerking gericht op uitvoering

 - 08.01** Aanwezigheid uitvoeringsplan
 - 08.02** Geen uitvoeringsplan

 - 09.01** Concrete doelstellingen geformuleerd
 - 09.02** Geen doelstellingen geformuleerd

 - 10.00** Initiator
 - 11.00** Rol van eigen sector
 - 12.00** Financieringsstructuur
-

Samenwerkingsstrategie

13.01 Structurele samenwerking

13.02 Incidentele samenwerking

14.01 Networking

14.02 Coordinating

14.03 Cooperating

14.04 Collaborating

Onderlinge verhoudingen

15.01 Wederzijdse afhankelijkheid

15.02 Geen wederzijdse afhankelijkheid

16.01 Relatie formeel

16.02 Relatie informeel

17.01 Relatie gericht op samenwerking

17.02 Relatie gericht op competitie

17.03 Relatie gebaseerd op onderling vertrouwen

17.04 Geen onderling vertrouwen

17.05 Gelijkwaardigheid in invloed die men kan uitoefenen

Bevorderende factoren

18.01 Voldoende draagvlak

18.02 Visie en belangen

18.03 Onderling vertrouwen

18.04 Procesmanager

18.05 Uitvoeringsplan

18.06 Middelen

18.07 Politieke context

18.08 Kennis en deskundigheid

18.09 Succeservaringen

18.10 Persoonsgebonden factoren

Belemmerende factoren

19.01 Ontbreken van draagvlak

19.02 Conflicterende belangen

19.03 Geen onderling vertrouwen

19.04 Geen procesmanager

19.05 Ontbreken van uitvoeringsplan

19.06 Ontbreken van middelen

19.07 Politieke context

19.08 Ontbreken van kennis en deskundigheid

19.09 Verkoking

19.10 Geen succeservaringen

19.11 Persoonsgebonden factoren

